

TAMPEREEN YLIOPISTO

Jukka Sappinen

KAIKKIEN KANSALAISTEN MUSEO?
British Museumille annetut roolit ja tehtävät 1830-luvulta 1890-luvulle

Historian pro gradu –tutkielma
Tampere 2017

Tampereen yliopisto

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

SAPPINEN JUKKA: Kaikkien kansalaisten museo? – British Museumille annetut roolit ja tehtävät 1830-luvulta 1890-luvulle

Pro gradu -tutkielma, 93 s., 10 liites.

Historia

Toukokuu 2017

British Museum on maailman ensimmäinen parlamentin päätöksellä julkiseksi perustettu ja verovaroin rahoitettu museo. Vuonna 1753 perustetun museon periaatteisiin on alusta lähtien kuulunut vapaan pääsyn tarjoaminen kaikille kokoelmista kiinnostuneille. Museossa aina 1800-luvun loppuun asti toteutunut aukiolopolitiikka ei kuitenkaan toteuttanut tätä periaatetta, sillä arkisin työskennelleellä väestöllä ei juuri ollut mahdollisuuksia museovierailuun.

Tutkielma tarkastelee British Museumin aukioloajoista ja saavutettavuudesta käytyä keskustelua 1830-luvulta 1890-luvulle, ja pyrkii selvittämään keskustelussa käytettyjen argumenttien avulla museolle annettuja rooleja ja tehtäviä. Keskustelua käytiin pääasiassa parlamentin alahuoneessa, joten keskeisenä aineistona tutkielmassa toimivat Ison-Britannian parlamentin pöytäkirjat, joita täydentävät parlamentin asettamien komiteoiden raportit sekä sanomalehdissä aiheesta käyty keskustelu.

Aineiston lähestyminen on tapahtunut selvittämällä ensin käsiteltävän ajan yhteiskunnallista kontekstia, jonka avulla lähdeaineistossa käyty keskustelu on muuttunut ymmärrettävämpään muotoon. Tämän jälkeen keskustelusta on poimittu argumentteja, jotka on jaoteltu teemoittain käsittelyä helpottaviin kokonaisuuksiin. Argumentoinnin jaottelun kautta on lähestytty niiden takaa löytyviä käsityksiä British Museumista, sen roolista ja tehtävistä.

Kansalliselle museolle annettiin keskustelussa hyvin erilaisia rooleja ja tehtäviä, jotka riippuivat myös kulloisenkin keskustelun pääasiallisesta teemasta. Monet uskoivat British Museumin kehittävän kansalaisten makua, älykkyyttä ja käytöstapoja, minkä vuoksi sen aukioloaikoja haluttiin laajentaa. Museo olikin monille kansalaisten koulutuksen paikka, jota voitiin toisaalta käyttää myös kansalaisten tarkkailuun ja näiden käytöksen normittamiseen. Erityisesti museoiden sunnuntaiavaamisella haluttiin puolestaan puuttua juopotteluun, joka oli etenkin työväestön keskuudessa osa viikoittaista vapaapäivää. Museolle annettu tehtävä kouluttavana ja sivistävänä laitoksena onkin nähtävissä monissa laajempia aukioloaikoja ajaneissa argumenteissa.

Kaikkien mielestä museo ei kuitenkaan ollut tarkoitettu kansan kouluttamiseen ja sivistämiseen, vaan ennen kaikkea tieteelliseen tutkimukseen ja pidemmälle ehtineeseen harrastuneisuuteen. Näiden tahojen argumenteissa näkyi pelko kansan huonojen tapojen leviämisestä British Museumiin aukioloaikojen laajentamisen seurauksena. Museon kehittävän vaikutuksen ei siis uskottu olleen yhtä vahvaa kuin kansan huonojen tapojen. Sunnuntaiavaamiseen liitettiin puolestaan pelkoja uskonnollisesti merkittävän päivän maallistumisesta ja sunnuntaisen työskentelyn holtittomasta lisääntymisestä.

Sunnuntaiavaamisen kysymyksessä keskiöön nousi myös kiista sunnuntain viettämisen oikeanlaisesta tavasta, jota sunnuntaiavaamisen vastustajat pelkäsivät murennettavan mahdollisilla sunnuntaiaukioloilla. Uskonnon painoarvon heikkeneminen yhteiskunnassa ja erityisesti poliittisessa päätöksenteossa sai vastapuolen tarrautumaan tiukasti tarpeeseen pitää kansallinen museo suljettuna sunnuntaisin. Koska museo oli kuitenkin rahoitettu verovaroin, oli kansan mielipiteen kuuleminen

asiassa tärkeää. Lopulta museon sunnuntaiavaaminen hyväksyttiinkin suurelta osin juuri sen vuoksi, että asian kannattajat pystyivät osoittamaan uskottavasti kansan enemmistön olleen sunnuntaiavaamisen puolella. Näin British Museumin saavutettavuudesta käyty keskustelu kertoo myös kansan mielipiteen merkityksen kasvusta poliittisessa päätöksenteossa 1800-luvun Isossa-Britanniassa.

Museolle annetut moninaiset roolit ja tehtävät osoittavat puolestaan, ettei museo toteuttanut milloinkaan vain yhtä tehtävää tai roolia. British Museumin kaltainen moderni museo ei määrittelekään itseään yhden tehtävän ympärille, vaan jättää itsensä avoimeksi kävijöiden tarpeille. Saavutettavuuskeskustelussa on nähtävissä tarve antaa British Museumille yksi selvä yhteiskunnallinen rooli, minkä vuoksi toisten mielipiteiden hyväksyminen oli paikoin vaikeaa. Uskonnollisten argumenttien käyttäjät vastustivat sunnuntaiavaamista uskonnollisista syistä, mutta pääasiassa sen vuoksi, että pitivät museota huvituspaikkana, jonka avaaminen ei sopinut päivän luonteeseen. British Museumin voidaan sanoa olleen kaikkea sitä, mitä sen uskottiin keskustelun argumenteissa olleen, eikä yksi tulkinta museon tehtävistä ollut oikeampi kuin toinen.

1. JOHDANTO	1
1.1 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA AIEMPI TUTKIMUS	2
1.2 AINEISTO JA TUTKIELMAN VIITEKEHYS	5
2. MUUTTUVA YHTEISKUNTA	9
2.1 LUOKKAISTUVA YHTEISKUNTA.....	9
2.2 RADIKALISMI, VAALIREFORMI JA PUOLUEIDEN KEHITYS	15
2.3 TYÖ JA VAPAA-AIKA	19
2.4 MUSEO YHTEISKUNNASSA	23
3. TIETEELLISTÄ TUTKIMUSTA VAI KANSALAISTEN KOULUTUSTA?	30
3.1 TIEDETTÄ VAI VIHDETTÄ? – BRITISH MUSEUMIN AVAAMINEN JUHLAPYHINÄ	31
3.2 STRATEGINEN RESURSSI – TARKKAILU JA KANSAN KEHITTÄMINEN	39
3.3 SIVISTYS, MORAALINEN TASO JA MAKU – MUSEON ANTI KANSALAISILLE.....	44
4. LEPOPÄIVÄN TAKAAJA	54
4.1 LEPOPÄIVÄ HERRALLE	55
4.2 LEPOPÄIVÄ RENGILLE	65
5. KANSALLINEN VAI KANSALAISTEN MUSEO?	69
5.1 KANSAN OMAISUUS JA KANSAN MIELIPIDE.....	70
5.2 KANSALLINEN LUONNE JA KANSALLINEN YLPEYS	79
6. YHTEENVETO.....	85
LÄHTEET JA KIRJALLISUUS.....	90
LIITTEET.....	94
LIITE 1. BRITISH MUSEUMIN KÄVIJÄMÄÄRÄT 1800-LUVULLA	94
LIITE 2. BRITISH MUSEUMIN JOHTOKUNTA (BOARD OF TRUSTEES)	99
LIITE 3. ISON-BRITANNIAN HALLITUKSET 1830-LUVULTA 1890-LUVULLE	102

1. Johdanto

Kansainvälinen museoneuvosto ICOM on vuonna 2007 antamassaan määritelmässä todennut museon olevan taloudellista hyötyä tavoittelematon, pysyvä laitos, joka palvelee yhteiskuntaa ja sen kehitystä, on avoin yleisölle, hankkii, säilyttää, tutkii, käyttää tiedonvälitykseen ja pitää näytteillä ihmisen ja hänen ympäristönsä aineellista ja aineetonta perintöä opetuksen, tutkimuksen ja nautinnon tarkoituksissa.¹ Myös British Museum noudattaa tätä kansainvälistä linjaa todetessaan hallintoaan koskevassa selvityksessä vuonna 2016, että museo perustettiin säilyttämään maailman kulttuureja edustavaa kokoelmaa ihmiskunnan hyötyä ja koulusta varten, sekä takaamaan kokoelman turvallisen säilytyksen, tutkimuksen ja näytteillä pitämisen.² Näiden määritelmien perusteella British Museumin tarkoituksena on muiden toimien lisäksi ihmisten kouluttaminen pitämällä kokoelmia esillä sekä tieteellisen tutkimuksen harjoittaminen. Näihin tarkoituksiin viitattiin jo British Museumin perustamisesta päättäneessä parlamentin asetuksessa sanoin: *”the said Museum or collection...be preserved and maintained, not only for the Inspection and Entertainment of the learned and curious, but for the general use and benefit of the Public”*³.

Periaatteen tasolla British Museum on pyrkinyt alusta lähtien olemaan hyödyksi kansalle asettamalla kokoelmansa kaikkien kiinnostuneiden käyttöön. Kaunis ajatus toteutui kuitenkin vain periaatteen tasolla. Kun museon kokoelmat avasivat ovensa yleisölle vuonna 1759, oli museovierailuun liitetty erilaisia vaatimuksia ja sääntöjä, jotka rajasivat museon kävijäkuntaa huomattavasti. Eniten kävijöitä rajoittivat kuitenkin museon aukioloajat, jotka eivät jättäneet arkipäivinä työskenteleville vierailumahdollisuuksia. Epäkohtaan alettiin kiinnittää selvästi huomiota 1800-luvun alussa, jolloin joitakin vierailuun liittyneitä rajoituksia purettiin. Rajoittavia aukioloaikoja alettiin haastaa 1830-luvulla, mutta laajempaa avaamista vastustaneet tahot venyttivät syntyneen keskustelun aina 1890-luvun loppuun asti.

Ristiriita British Museumin alkuperäisten ihanteiden ja toteutuneen käytännön välillä kävijäpolitiikan suhteen kiinnitti ensimmäisenä huomioni tähän yli kuuden vuosikymmenen ajan käytyyn julkiseen keskusteluun. Ristiriidan huomaaminen synnytti kysymysten tulvan, kun ihmettelin, miksi museo ei

¹ International Council of Museums, ICOM, Museum Definition, <http://icom.museum/the-vision/museum-definition/>. Luettu 23.4.2017.

² The British Museum, Governance Principles and Procedures, March 2017, <http://www.britishmuseum.org/pdf/Governance%20Principles%20and%20Procedures%20March%202017.pdf>. Luettu 23.4.2017.

³ Lainaus Anderson 2012, 52 mukaan.

ollut avoin kaikille, miksi sitä ei haluttu avoimeksi ja miksi se toisaalta haluttiin avoimeksi. Lähtiessäni selvittämään vastauksia näihin verrattain suoraviivaisilta tuntuneisiin kysymyksiin huomasin British Museumin saavutettavuutta käsitelleen keskustelun liittyvän laajasti 1800-luvun brittiläiseen yhteiskuntaan. Teollistumisen aiheuttamat muutokset vapaa-ajassa, kansan kouluttaminen sekä uskonnollinen ilmapiiri liittyivät kaikki kansallisen museon saavutettavuutta käsitelleeseen keskusteluun. Eri suuntiin ulottuvien yhteyksiensä vuoksi keskustelu British Museumin saavutettavuudesta osoittautui myös hyväksi välineeksi 1800-luvun Ison-Britannian yhteiskunnan luotaamisessa. Keskustelun levittäytyminen moniin yhteiskunnallisiin suuntiin johtui ennen kaikkea siitä, että British Museumin yhteiskunnallisesta roolista tai tehtävästä ei löytynyt yksimielisyyttä. Museo, sen vaikutusmahdollisuudet ja keskeisimmät tehtävät ymmärrettiin hyvin eri tavoin eri aikoina sekä erilaisten ryhmien keskuudessa. Tämän seurauksena British Museumille annettiin saavutettavuuskeskustelussa hyvinkin erilaisia tehtäviä ja rooleja

1.1 Tutkimustehtävä ja aiempi tutkimus

Tutkielmani pyrkii selvittämään, minkälaisia rooleja ja tehtäviä British Museumille annettiin museon saavutettavuutta käsitelleissä keskusteluissa 1830-luvulta 1890-luvulle. Saavutettavuuskeskustelut käytiin pääasiassa Ison-Britannian parlamentissa, mikä tarkoittaa keskusteluun osallistuneiden olleen enimmäkseen poliitikkoja. Näiden poliitikkojen argumentit, joilla vastapuoli pyrittiin saamaan saavutettavuuden suhteen omalle kannalle, ovat tutkielmassani erityisen tarkastelun kohteena. Argumenttien sisällöt ja perustelut paljastavat keskustelijoiden näkemyksiä British Museumille mielletyistä tehtävistä tai rooleista. Erilaiset argumentit ja niistä kuultavat asenteet kertovat myös laajemmin yhteiskunnasta, johon British Museumia yritettiin sovittaa. Jo keskustelun alkaminen oli ainakin osittain seurausta merkittävästä yhteiskunnallisesta taitekohdasta, jossa äänioikeutta laajennettiin ja vaalijärjestelmää uudistettiin vuoden 1832 vaalireformin yhteydessä. Aikaisempaa liberaalimpi ilmapiiri sekä demokratian leviäminen herättivät pohtimaan myös entistä demokraattisemman British Museumin mahdollisuutta. Tämä asetelma toimi pitkän saavutettavuuskeskustelun lähtökohtana.

Saavutettavuuskeskustelussa puhuttiin pääasiassa British Museumin aukiolopolitiikasta sekä joko sen muuttamisen tai ennallaan säilyttämisen tarpeellisuudesta. Tarkastelemani 1830-luvulla alkanut keskustelu ei kuitenkaan ollut ensimmäinen keskustelu, jossa museon aukiolopolitiikkaa kritisoitiin, sillä rajoittaviksi katsotut aukioloajat sekä vierailujen tarkka sääntely olivat keränneet kritiikkiä jo 1700-luvulla. Tätä varhaista keskustelua on tarkastellut tutkimuksessaan Helen Rees Leahy⁴.

⁴ Leahy 2012.

Keskustelua ei kuitenkaan käyty yhtä laajasti ja tiiviisti parlamentissa. Se pohjautui kävijöiden sekä halukkaiden kävijöiden valitukseen vierailun vaikeudesta. Leahyn mukaan 1700-luvun puolella keskustelu johtui osaltaan myös museon aseman epäselvyydestä. British Museum olikin hyvin ainutlaatuinen paikka, mistä johtui osaltaan myös myöhemmässä saavutettavuuskeskustelussa museolle annettujen roolien ja tehtävien moninaisuus. Kyse oli maailman ensimmäisestä kansallisesta museosta, jonka kehittäminen ja ylläpito rahoitettiin kansallisista verovaroista. Tällaiselle laitokselle oli vain harvoja vertailukohteita, joskin vastaavien museoiden määrä lisääntyi 1800-luvun kuluessa. Jo 1700-luvun lopussa perustettua Pariisin Louvrea käytettiin kuitenkin usein vertailukohtana British Museumiin. Asetelmaan liittyi myös Ranskan ja Ison-Britannian välinen pitkä kilpailuasetelma. Vaikka vertailukohteet olivat harvassa, haluttiin kansalliselle laitokselle määrittää mahdollisimman selvä yhteiskunnallinen rooli. Selvän roolin määrittelyä vaikeutti se, että British Museum ei ollut kokoelmiltaan kuten monet muut myöhemmin perustetut kansallismuseot, jotka kertoivat esineistöllään oman maan ja kansan tarinan. British Museum oli universaali museo, joka kertoi koko maailman tarinaa. Museon pioneeriaseman tuottamaksi haitaksi voidaan laskea myös häilyminen menneen ja modernin välimaastossa, mistä kertoo osaltaan aukiolopolitiikka, joka pyrki moderniin avoimuuteen toteuttaen kuitenkin menneeseen kuulunutta eksklusiivisuutta.

Itse British Museumilla ja sen johtokunnalla ei tuntunut olevan selvää mallia museolle, mikä mahdollisti erilaisten roolien projisoinnin museolle. Yhden selvän tehtävän määrittely museolle oli käytännössä mahdotonta, mutta monet pyrkivät juuri tähän pitkän keskustelun aikana. Vuonna 1866 lontoolaislehti *The Times*in sivuilla kirjoittanut nimimerkki J. Ruskin⁵ totesi kansalaisten keskuudessa olleen hämmennystä British Museumista, sillä sitä pidettiin osittain kouluna, osittain kirjastona ja osittain paikkana jouluisille huvituksille. Ruskinin itsensä mielestä museon tuli tukea ennen kaikkea korkeampaa oppimista ja tieteellistä tutkimusta.⁶ Kirjoituksessaan Ruskin mainitsi näin ainakin neljä erilaista roolia tai tehtävää, joita kansalaiset olivat antaneet samaan aikaan yhdelle ja samalle British Museumille. Jo tämän esimerkin perusteella voinee päätellä, että museo toteutti useita tehtäviä ja asettui useisiin sille annettuihin rooleihin, vaikka valtaosa keskustelijoista haki edelleen museolle yhtä selvää yhteiskunnallista roolia.

British Museumia ja moderneja museoita yleensä onkin tutkittu aikaisemmin lähinnä tutkielmassani esiintyvien yksittäisten roolien tai tehtävien kautta. Erityisesti on tutkittu museon roolia kansaa tarkkailevana, ohjailevana ja normittavana laitoksena, jota valtaapitävät käyttivät hallitsemisen strategisena välineenä. Ajatuksen ihmisten normittamisesta tarkkailun avulla esitti alun perin Michel

⁵ Oletettavasti taidekriitikko, kirjailija ja yhteiskunnallinen keskustelija John Ruskin (1819 – 1900).

⁶ *The Times*, Jan 27, 1866, 5.

Foucault⁷, joka ei kuitenkaan käsitellyt suoranaisesti museoita. Tony Bennett⁸ on jalostanut ihmisiä normittavan tarkkailun ajatusta erityisesti moderneja museoita sekä niihin liittyneitä uudenlaisia esittämisen tapoja koskien. Bennett on käsitellyt myös syitä uudenlaisten esittämisen tapojen synnylle sekä museon avulla toteutetun tarkkailun tarpeelle, jotka liittyivät muun muassa karkeina pidettyihin vanhoihin tapoihin sekä niihin liittyneisiin pelkoihin levottomuuksista. Myös Helen Rees Leahy on käsitellyt hyvin samankaltaisia teemoja kuin Bennett keskittyen muun muassa museoon liittyneiden sääntöjen rooliin kansan käytöksen muokkaamisessa.

Sekä Leahy että Bennett ovat nähneet British Museumin välineenä kansan vanhojen käyttäytymisen tapojen muuttamiseen. Erityisesti muutos liittyi vapaa-aikaan ja sen viettämiseen. Modernien museoiden roolia vapaa-ajan viettämisen tapojen muutoksessa on käsitelty monissa vapaa-ajan historiaa käsitelleissä tutkimuksissa. Moderneista museoista yleensä, mutta toisaalta myös British Museumista erikseen, osana 1800-luvun uusia vapaa-ajan viettämisen tapoja ovat kirjoittaneet Brad Beaven⁹ sekä Nick Prior¹⁰. Näistä kahdesta Prior on keskittynyt käsittelemään pääasiassa juuri museoiden roolia vapaa-ajan viettämisessä. Beaven on puolestaan keskittynyt työväenluokkaisten miesten vapaa-ajan vieton tarkasteluun. Juuri tämän ryhmän vapaa-ajan tapoihin pyrittiin Bennettin mukaan vaikuttamaan modernien museoiden avulla. Bennettin ajatuksiin esittämisen tapojen muuttumisesta sekä ohjailevasta tarkkailusta liittyi myös muita vapaa-ajan viettämiseen tarkoitettuja paikkoja kuin museot. Tähän liittyen hyviä yleisesityksiä erityisesti työväestön vapaa-ajan yleisemmistä muutoksista sekä valtiollisista pyrkimyksistä vapaa-ajan viettämisen tapojen muokkaamiseksi 1800-luvun Isossa-Britanniassa ovat kirjoittaneet Hugh Cunningham¹¹ sekä John Lowerson ja John Myerscough¹².

Monet halusivat British Museumin vaikuttavan kansalaisten, ja erityisesti työväestön, vapaa-ajan viettämisen tapoihin, sillä vanhoja tapoja pidettiin karkeina. Museo oli omalla tavallaan luonnollinen paikka tähän tehtävään, sillä se rahoitettiin kansallisin varoin, mikä tarkoitti sen olevan kaikkia varten. Erilaisten sääntöjen, säädösten ja aukioloaikojen avulla museon ulkopuolelle jäivät kuitenkin juuri ne, joiden tapoja British Museumin avulla toivottiin olevan mahdollista kehittää. Museon kävijäpolitiikan hienoinen vapautuminen 1800-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä oli vastaus British Museumiin kohdistuneisiin valituksiin ja syytöksiin, mikä osoittaa kansan tulleen ainakin

⁷ Foucault 1975.

⁸ Bennett 1995.

⁹ Beaven 2005.

¹⁰ Prior 2002.

¹¹ Cunningham 1980.

¹² Lowerson & Myerscough 1977.

jossain määrin kuulluksi. Aukioloajat pysyivät kuitenkin ongelmallisina, minkä vuoksi juuri näiden muuttaminen muodostui keskeiseksi tavoitteeksi. Ongelmana pidettiin aukioloaikojen ristiriitaa museon perustamiseen liittyneiden ylevien ajatusten kanssa, joita Robert G. W. Anderson¹³ on ansiokkaasti luodannut artikkelissaan. Valistusajattelusta kummunneet periaatteet asettivat British Museumin alusta lähtien avoimeksi kaikille kiinnostuneille, mutta tavoite ei toteutunut kunnolla vielä 1830-luvullakaan.

Ristiriita toteutuneen käytännön ja museon periaatteellisen pohjan välillä nousi esille keskustelussa, jota erityisesti parlamentin alahuone alkoi käydä säännöllisesti 1830-luvulta lähtien. Poliittisen ilmapiirin muuttuminen aikaisempaa liberaalimpaan suuntaan vuoden 1832 vaalireformin myötä avasi ovet myös entistä laajemmalle keskustelulle kansallisin varoin rahoitetun museon saattamisesta todellisuudessa kaikkien kansanosien saataville. Tämä melko säännöllisesti yli kuudenkymmenen vuoden ajan käyty keskustelu on tutkielmani keskiössä.

1.2 Aineisto ja tutkielman viitekehys

Vaikka British Museumilla oli oma johtokuntansa, joka vastasi museon toiminnasta ja päätti pääasiassa museon päivittäisistä asioista, parlamentin alahuone päätti museon vuosittaisesta rahoituksesta. Museon aukioloaikojen laajentaminen tarkoitti lisäkustannuksia, joille alahuoneen tuli antaa hyväksyntänsä. Parlamentin päätös British Museumin aukioloaikojen laajentamisesta tarkoitti siis käytännössä laajempien aukioloaikojen toteutumista, minkä vuoksi tärkein keskustelu museon saavutettavuuteen liittyen käytiin juuri parlamentissa. Tutkielmani tärkeimmät lähteet ovatkin Ison-Britannian parlamentin alahuoneen keskusteluista tehdyt pöytäkirjat. Nämä pöytäkirjat on digitoitu ja asetettu avoimeen käyttöön Ison-Britannian parlamentin internetsivujen yhteyteen.¹⁴

Parlamentissa käytyjen keskustelujen lisäksi olen tutustunut niiden parlamentin asettamien erillisten komiteoiden raportteihin ja pöytäkirjoihin, jotka tarkastelivat British Museumin hallintoa ja toimintaa. Nämä raportit ovat saatavilla painetussa muodossa Irish University Pressin British Parliamentary Papers -sarjan otsikon *Education, British Museum* neljässä niteessä. Erityisesti olen painottanut vuosina 1835 – 1836 toimineen komitean raporttia ja pöytäkirjoja, joissa annettiin sysäys ensimmäiselle työväestön museovierailuja merkittävästi helpottaneelle aukiolojen laajentamispäätökselle. Näistä niteistä on löytynyt myös paljon tilastotietoa museon kävijämääristä sekä museon johtokunnan kokoonpanoon liittyneitä tietoja.

¹³ Anderson 2012.

¹⁴ Historic Hansard: 1803 – 2005, <http://hansard.millbanksystems.com>.

Saadakseni eheän kokonaiskuvan British Museumin saavutettavuutta koskeneesta julkisesta keskustelusta olen sanomalehtien avulla tarkastellut myös parlamentin ulkopuolella käytyä keskustelua. Jo 1800-luvulla merkittävään rooliin nousseen lontoolaisen päivälehti *The Times*in sivuilla käytiin usein museoon ja sen saavutettavuuteen liittynyttä keskustelua. Lehden sisältöjä olen käyttänyt *The Times Digital Archive* –verkkopalvelun kautta.¹⁵ Parlamentin ulkopuolisia ääniä ovat tarjonneet osaltaan myös yllä mainitut parlamentin asettamat erilliset komiteat, sillä näiden kuultaviksi kutsuttiin sekä museon henkilökuntaa että tieteiden ja taiteiden edustajia, jotka käyttivät museon palveluita ahkerasti.

Olen lähestynyt aineistoani keskittyen saavutettavuuskeskustelussa käytettyihin argumentteihin laajemman avaamisen puolesta ja sitä vastaan. Alkuperäislähteilläni olen esittänyt kysymyksiä siitä, mistä kulloinkin keskusteltiin ja minkälaisin tavoin keskustelua käytiin. Esittämällä näitä yksinkertaisia kysymyksiä olen päässyt kiinni kulloisenkin keskustelun aiheeseen sekä keskustelijoiden suhtautumiseen näihin aiheisiin. Keskustelijoiden käyttämät argumentit joko avaamisen puolesta tai sitä vastaan eri tavoin painotetuissa, mutta museon saavutettavuuteen liittyneissä keskusteluissa, paljastavat lähes aina jotain puhujan suhteesta British Museumiin sekä käsityksestä kansallisen museon yhteiskunnallisesta roolista. Argumenttien analyysin avulla olen pyrkinyt pääsemään käsiksi myös puhujien motiiveihin asettua joko aukioloaikojen laajentamisen puolelle tai sitä vastaan. Motiivien ymmärtäminen on vaatinut keskustelujen kontekstin ymmärtämistä, mikä on tarkoittanut tutustumista ajan yhteiskunnallisiin ja poliittisiin taustoihin. Argumentoinnissa saatettiin kuitenkin monesti käyttää jo aiemmin hyviksi ja toimiviksi todettuja argumentteja omien vaatimusten läpi viemiseksi, jolloin todelliset motiivit jäivät helposti piiloon toimivaksi todetun argumentoinnin taakse.

Argumentoinnin tarkoituksena oli vakuuttaa muut parlamenttiedustajat joko laajempien aukiolojen tarpeellisuudesta tai tarpeettomuudesta. Tämä lähteideni syntykonteksti määrittelee paljolti, minkä tyyppisiin kysymyksiin lähteiden avulla voidaan vastata.¹⁶ Argumentit tähtäsivät poliittisen kiistan voittamiseen vetoamalla erilaisiin yhteiskunnallisiin vaikutuksiin, joita museon laajemmilla aukioloajoilla uskottiin voivan olla. Näin argumenttien painotukset osoittavat osaltaan ainakin sen, minkälaisia argumentteja pidettiin tehokkaina ja toimivina.

Kuten kaikki historian tutkimus, myös näiden argumenttien analysointi on tulkintaa. Esimerkiksi R. G. Collingwoodin mukaan historian tutkimus on todistusaineiston tulkintaa, jossa nykyisyydessä

¹⁵ The Times Digital Archive, <http://gale.cengage.co.uk/times-digital-archive/times-digital-archive-17852006.aspx>.

¹⁶ Ks. esim. Vuolanto 2007, 306.

olevista menneisyyden jäänteistä pyritään saamaan vastauksia menneisyyttä koskeviin kysymyksiin.¹⁷ Ennen kaikkea kyse on kuitenkin aina tulkinnasta, sillä menneisyyden jäänteet eivät ole koskaan täydellisiä kuvia tapahtuneesta, vaan vain osa siitä tai itsessään jo tulkinta tapahtuneesta. Menneistä tapahtumista esitetyt tulkinnat ovatkin aina subjektiivisia ja pohjautuvat ennakkoletuksiin tai alkuymmärrykseen. Koska tulkinnat tehdään nykypäivästä, jo tiedettyjen asioiden pohjalta, ohjaavat nämä tiedot väistämättä tutkimusta. Oman tutkielmani kohdalla ennakkotieto British Museumin ennen pitkää toteutuneista laajemmista aukioloajoista on varmasti vaikuttanut suhtautumiseeni keskustelun argumentteihin. Historian tutkimuksen tulkinnallisen luonteen vuoksi filosofi Hans-Georg Gadamer onkin pitänyt täydellisestä tiedosta puhumista järjettömänä historian kohdalla.¹⁸ Tulkintojen uskottavuus on kuitenkin arvioinnin kohteena, minkä vuoksi lähdeaineiston kontekstointi on tärkeää. Kontekstin avulla asetetaan asiat oikeisiin yhteyksiinsä ja pyritään selvittämään, minkälaisiin kysymyksiin menneisyyden jäänteet ovat vastanneet aikalaistekstissään. Tämän ymmärtäminen mahdollistaa alkuperäisen tutkimusongelman ratkaisun.¹⁹

Toisinaan tällainen prosessi on ensisilmäyksellä hyvin yksioikoinen, sillä esimerkiksi saavutettavuuskeskustelussa käytetyt argumentit ovat yleensä hyvin suoria vastauksia suoriin kysymyksiin. Toteamalla museon sunnuntaiavaamisen häpäisevän pyhän päivän vastattiin selvästi kysymykseen, miksi museon aukioloja ei tulisi laajentaa ainakaan sunnuntaille. Näin on selvitetty kysymys, mihin menneisyyden jäänteeksi jäänyt argumentti vastasi aikalaistekstissään. Yksinkertaiselta tuntuva vastaus johtaa kuitenkin jatkokysymykseen, miksi juuri museon avaamisen katsottiin häpäisevän pyhänä pidetyn päivän. Tähän jatkokysymykseen vastaaminen vaatii vastauksen ja koko keskustelun kontekstointia, mikä tapahtuu tutustumalla ajan yhteiskunnallisiin taustoihin sekä esimerkiksi uskonnon asemaan keskustelun aikaisessa yhteiskunnassa.

Pitäen mielessäni kontekstin tärkeyden lähteiden tulkinnassa olen selvittänyt taustatietoja muun muassa museolaitoksesta, British Museumista sekä Ison-Britannian yhteiskunnasta 1800-luvulla. Taustatietojen avulla olen pyrkinyt saamaan mahdollisimman kattavan kuvan tutkielmani aiheen ympäristöstä. Selvien temaattisten kokonaisuuksien erotteluun saavutettavuuskeskustelun argumenteista ja niiden avulla British Museumille annetuista rooleista on auttanut oikeiden kontekstitietojen selvittämistä. Näiden temaattisten kokonaisuuksien ympärille olen muotoillut myös tutkielmani rakenteen. Aluksi käsittelen laajemmin keskusteluun ja sen käymisen aikakauteen

¹⁷ Collingwood 1968, 9 – 10.

¹⁸ Gadamer 2004, 285.

¹⁹ Vuolanto 2007, 307.

liittyneitä taustoja, minkä jälkeen siirryn käsittelemään itse keskustelua temaattisten kokonaisuuksien kautta. Luku 3 käsittelee museolle annettuja kasvatuksellisia ja koulutuksellisia rooleja, joihin liittyneissä argumenteissa puhuttiin paljon British Museumin mahdollisuuksista sivistää ja kehittää kansaa. Luvussa 4 pureudun pääasiassa keskustelun uskontoon pohjautuneeseen argumentointiin, joka liittyi pääasiassa British Museumin sunnuntaiaukioloista käytyyn keskusteluun. Luvun 5 keskiössä on puolestaan British Museumin rooli koko kansan omaisuutena sekä tähän liittyvät kysymykset kansan mielipiteestä ja kansallisesta ylpeydestä. Tutkielman lopuksi vedän edellisten lukujen lankoja yhteen ja pyrin yhdistämään lähdeaineiston tiedot kontekstin avulla toisiinsa sekä yleisemmin ajan yhteiskuntaan merkityksellisen kokonaisuuden muodostamiseksi.

Aineiston jäsentämisen ja sen historiallisen kontekstoinnin lisäksi kokonaiskuvan saaminen vaatii kuitenkin myös tiettyjen avainkäsitteiden tunnistamista ja avaamista. Tutkielmani kannalta erityisen tärkeä käsite *julkinen* (*public*) on kuitenkin jokseenkin ongelmallinen. Kyse ei ole vain nykykäsitteestä, jonka läpi mennyttä katsomalla on mahdollista tehdä menneestä ymmärrettävää. *Julkinen* on ongelmallinen, sillä kyseessä on termi, jota käytetään paljon myös alkuperäisaineistossa. Käsitteen merkitys onkin vaihdellut aikojen kuluessa merkittävästi, minkä vuoksi yhden selkeän määrittelyn antaminen on mahdotonta.²⁰ Tutkielmani tavoitteiden kannalta on kuitenkin olennaisinta pyrkiä selvittämään, mitä käsitteellä on tarkoitettu keskustelun aikana.

Julkisen käsitteen ongelmallisuutta lisää alkuperäislähteissä käytetty *public*, joka on käännoistään monitulkintaisempi tarkoittaen muun muassa myös yleisöä. Aineistoa läpikäydessäni en tunnistanut yhtä selvästi vakiintunutta merkitystä sanalle *public*, minkä vuoksi myös sanan käännois vaihtelee kulloisenkin kontekstin mukaan. Käännoisissäkin kyse on vain subjektiivisesta tulkinnasta, mutta olen perustanut tulkintani aina sanaa ympäröivään lausekontekstiin. Sanalla *public* oli 1800-luvulla erityisesti kaksi tunnistettavaa merkitystä, jotka perustuivat sanan latinan kieliseen juureen *publicus*, joka tarkoitti karkeasti ottaen *kansaa* (*the people*). Sanan *public* varhaisessa käytössä on kuitenkin nähtävissä ainakin kaksi erilaista tapaa viitata *kansaan*. Termillä *public* viitattiin yhdessä mielessä yleiseen saavutettavuuteen (*common access*), kuten esimerkiksi *julkisen paikan* (*public place*) käsitteessä. *Julkisen paikan* käsitteessä termiin *julkinen* (*public*) liittyy olennaisesti avoimuus. Varhaisessa käytössä termi *julkinen* (*public*) viittasi kuitenkin yleisemmin yhteisiin asioihin (*matters of general concern*) ja vielä tarkemmin virallisiin ja valtiollisiin asioihin. Tässä mielessä termi *julkinen* liittyi hyvin vähän yleiseen saavutettavuuteen keskittyen yhteisiin intresseihin tai yhteiseen hyvään (*common interest or the common good*). Näin *julkinen* ei ollut välttämättä

²⁰ Vrt. esim. Vuolanto 2007, 310.

vastakohta yksityiselle, vaan yksilölliselle. Esimerkiksi valtiollinen rakennus voi olla *julkinen* rakennus olematta samalla avoin kaikille.²¹

Nämä erilaiset *julkisen* käsitteet sekoittuvat keskusteluissa British Museumin saavutettavuudesta, sillä kyseessä on edellisen määritelmän mukainen *julkinen* laitos, joka ei välttämättä ole avoin kaikille, mutta jonka perustamisen aikaisiin ajatuksiin kuului olla avoin kansalle (*open to the public*). Näiden merkitysten lisäksi British Museumista puhuttaessa sanalla *public* viitattiin usein myös museon yleisöön, sekä todellisiin että potentiaalsiin kävijöihin, jotka olivat tietty osa *suuresta yleisöstä* (*general public*). Museon ollessa avoinna yleisölle (*open to the public*) periaatteessa kaikilla halukkailla oli mahdollisuus vierailla museossa. Tilanne erosi museon avaamisesta tiettyinä päivinä vain opiskelijoille, taiteilijoille ja tiedemiehille, jolloin sen ei katsottu olleen samalla tavalla avoinna yleisölle, vaikka museoon päässeet olivat myös osa museon yleisöä ja kansaa. British Museumin kohdalla siis kohtasivat käsitteen *public* hyvin erilaiset merkitykset, mikä osaltaan tuotti erilaisia tulkintoja museon tehtävistä. Kansalliseksi ja kaikille kiinnostuneille avoimeksi perustettu museo piti sisällään jo lähtökohtaisesti kaksi eri määritelmää termille *public*. Tästä lähtökohdasta olen pyrkinyt parhaani mukaan selvittämään, mitä termillä *public* kulloinkin tarkoitettiin keskusteluissa British Museumin saavutettavuudesta.

2. Muuttuva yhteiskunta

Tässä luvussa tarkoitukseni on antaa yleiskuva siitä yhteiskunnasta, jonka puitteissa British Museumin saavutettavuuteen liittyntä keskustelua käytiin 1800-luvulla. Etenen yhteiskunnallisen taustan käsittelyssä laajemmista teemoista kohti itse tutkielman keskiössä olevaa museota ja sen taustoja käsitellen matkan varrella ajanjakson ymmärtämisen kannalta olennaisia kehityksiä politiikassa, sosiaalisissa rakenteissa ja vapaa-ajassa. Erityisesti sosiaalisten rakenteiden muutokset liittyvät monesti politiikkaan, minkä vuoksi käsitelen asioita osittain lomittaisesti.

2.1 Luokkaistuva yhteiskunta

Ison-Britannian politiikka alkoi asettua 1800-luvulla noudatettuihin moderneihin uomiinsa 1600-luvun lopulla, kun sisällissodan jälkeen maahan laadittiin uusi perustuslaki. Perustuslain yhteydessä saatettiin voimaan monia oikeusvaltiollisia uudistuksia kuten vuoden 1679 *Habeas Corpus Act* sekä vuoden 1689 *Bill of Rights* ja *Declaration of Rights*. Uudistukset paransivat yksilöiden oikeuksia ja rajoittivat kuninkaan valtaa asettamalla kuninkaan selvästi parlamentille vastaavaksi monarkiksi,

²¹ Price 1992, 7. Ks. myös Habermas 2004, 10.

jonka piti pyrkiä yhteistyöhön ja kompromisseihin parlamentin kanssa. Parlamenttiedustajat jakautuivat jo varhaisessa vaiheessa kahteen leiriin suhtautumisessaan kuninkaaseen. Merkittävin jako nähtiin keskusteluissa Kaarle II:n (1630 – 1685) katolisen veljen oikeutta kruununperimyksen. Perimyoikeutta ja samalla kuningasta vastaan asettuneita alettiin kutsua whigeiksi, kun puolestaan kuninkaan kannattajia nimitettiin toryiksi. Ensimmäisen jakautumisen nimitykset jäivät elämään aina näihin päiviin asti, vaikka suhtautuminen kuninkaallisiin valtaoikeuksiin ei ole toiminut puolueiden keskeisinä määrittelijöinä sitten 1800-luvun alun.²²

Parlamenttivaaleissa äänioikeuden perusteena toimi aina 1800-luvulle asti maaomaisuus, minkä vuoksi poliittinen valta pysyi maata omistavan väestön hallussa aina 1800-luvun loppuun asti. Maanomistajat olivat pääsääntöisesti varakkaita ja yläluokkaisia, vaikka 1700-luvun kuluessa myös varakkaimmat keskiluokkiin lasketut kauppiat ja pankkiirit hankkivat maaomaisuutta tavoitellessaan poliittista vaikutusvaltaa. Näihin pyrkimykseen asti omaisuusvaatimus oli rajannut vaikutusmahdollisuudet vain yläluokkaiselle aatelistolle.²³ Äänioikeuden rajallisuus näkyi luonnollisesti myös parlamentissa, joka oli maanomistajien hallussa. Ylhäisaatelin eli päärien (*the peerage*)²⁴ hallitsema parlamentin ylähuone (*House of Lords*) menetti merkitystään poliittisessa päätöksenteossa 1700-luvun kuluessa, mikä pakotti päärit ottamaan tiukemmin otteen myös alahuoneesta (*House of Commons*). Alahuoneen edustajilla olikin usein merkittäviä sidonnaisuuksia ylhäisaatelistoon esimerkiksi sukulaisuussuhteiden muodossa ja yhden päärin välillisessä hallinnassa saattoi olla jopa kuusi alahuoneen paikkaa. Ylhäisaatelisto toimi itse ylähuoneessa sekä hallituksessa. Muiden kuin päärien toiminta hallituksessa oli hyvin harvinaista vielä 1800-luvun ensimmäisten vuosikymmenien aikana.²⁵

Ylhäisaateliston poliittista valtaa haastettiin kuitenkin ensimmäistä kertaa 1800-luvun alussa teollistumisen myötä vaurastuneen kaupunkilaiseliitin toimesta. Näiden keskiluokkiin laskettujen eliittien poliittinen merkitys oli kasvussa jo 1800-luvulle tultaessa, mutta myös näiden edustajien joukosta valtaosalla oli tiiviit yhteydet ylhäisaatelistoon vielä pitkään. Roylen mukaan vielä vuosina 1841 – 1847 toimineiden 815 edustajan joukosta vain 157 edustajalla ei ollut yhteyksiä pääreihin. Ylhäisaatelin ote parlamentaarisesta vallasta säilyikin hyvin pitkään, mikä johtui erityisesti näiden taloudellisista resursseista. Jo ehdokkaaksi asettuminen oli kallista, minkä lisäksi edustajille oli asetettu omaisuusvaatimus, joka pysyi voimassa pitkälle 1800-luvulle. Tämän vuoksi vain

²² Evans 2001, 7; Habermas 2004, 105 – 106.

²³ Habermas 2004, 99 – 100; Royle 2012, 135.

²⁴ Päärinarvoja ovat herttua (duke), markiisi (marquess), jaarli/kreivi (earl), varakreivi (viscount) sekä paroni (baron).

²⁵ Royle 2012, 136 – 137.

varakkaimmat keskiluokkaiset saattoivat toimia yläluokkien poliittisen vallan haastajina. Varallisuuteen liittyneitä rajoituksia purettiin kuitenkin vuosisadan viimeisillä vuosikymmenillä, mutta työväenluokkaiset edustajat olivat harvinaisia aina 1800-luvun loppuun asti.²⁶

Yhteiskunta jaoteltiin 1800-luvun Isossa-Britanniassa erilaisiin luokkiin, jotka perustuivat pääasiassa taloudellisiin mahdollisuuksiin. Taloudellinen ulottuvuus ei kuitenkaan ollut yhteiskunnallisen luokan ainoa määrittelijä, minkä vuoksi yksiselitteisten määritelmien antaminen eri luokille ja niiden edustajille oli vaikeaa jo aikalaisille. Yhteiskunnan luokkaistumisen voi katsoa alkaneen Isossa-Britanniassa 1700-luvun kuluessa, mutta luokkien muodostuminen tapahtui pitkän ajanjakson kuluessa, mikä tekee kehityksen tarkemmasta ajoittamisesta vaikeaa. Luokista alettiin kuitenkin puhua viimeistään 1780-luvulla ja termit yleistyivät käytössä 1800-luvun alussa.²⁷ Aiemmin yhteiskunta oli jaoteltu enimmäkseen vertikaalisiin kokonaisuuksiin, joiden sisällä oli oma hierarkiansa. Esimerkiksi maatalous oli oma kokonaisuutensa, jonka hierarkia muodostui maanomistajista, näiden vuokralaisista ja työvoimaansa kaupanneesta työväestöstä. Luokkajaottelu jakoi yhteiskunnan horisontaalisesti ryhmiin, joilla oli erilaiset taloudelliset mahdollisuudet. Näin maataloustyöläinen asetettiin samaan ryhmään teollisuustyöläisen kanssa. Samaan yhteiskunnalliseen ryhmään kuuluneilla ihmisillä oli näin toisiinsa verrannolliset taloudelliset mahdollisuudet.²⁸

Uutta yhteiskunnallista asetelmaa pyrki hahmottelemaan jo vuonna 1817 taloustieteilijä David Ricardo (1772 – 1823), joka jakoi yhteiskunnan tulonlähteiden perusteella maanomistajiin, kapitalisteihin ja työväestöön. Maanomistajat saivat tulonsa perimistään vuokrista, kapitalistien tulot muodostuivat sijoitetun pääoman kerryttämistä voitoista, ja työväestö sai tulonsa ruumiillisella työllä ansaitsemistaan palkoista. Ricardon jaottelussa näkyy myös ryhmien välisten konfliktien ainekset: kapitalistien tuloista osa valui vuokrien muodossa maanomistajille, kun puolestaan työväestö kerrytti kapitalistien tuloja ollen samalla riippuvaisia näiden maksamista palkoista. Ryhmien väliset intressit olivatkin ristiriidassa, sillä kapitalistit kokivat kaikkien tulojen valuvan lopulta vuokrien muodossa maanomistajille, kun työväestö puolestaan koki olevansa ainoa ryhmä, joka tuotti lisäarvoa kapitalistien omistamille raaka-aineille, mikä teki heistä ainoan vaurautta tuottaneen ryhmän. Ricardon malli hahmotteli jakoa kolmeen luokkaan, mutta yksinkertaisti liikaa jättämällä huomiotta muun muassa kapitalistien roolissa toimineet maanomistajat sekä maata omistaneet kapitalistit.²⁹

²⁶ Royle 2012, 138 – 139.

²⁷ Royle 2012, 103 - 104; Wright 1988, 2.

²⁸ Royle 2012, 104.

²⁹ Ibid.

Luokkien välinen jaottelu olikin harvoin selkeää ja yleinen tapa hahmottaa luokkayhteiskunta kolmijakoisena on todettu monien historioitsijoiden toimesta harhaanjohtavaksi. Ongelmia on aiheuttanut erityisesti sekä keskiluokan että työväenluokan heterogeenisuus, mikä aiheutti osaltaan myös sen, että näiden luokkien väliset erot olivat usein varsin hämääriä.³⁰ Kolmijakoa kuitenkin käytetään edelleen usein käsiteltäessä 1800-luvun Ison-Britannian yhteiskuntaa, vaikka tilalle on esitetty myös erilaisia malleja. Useimmissa malleissa erilaisia luokkatasoja löydetään viisi. Esimerkiksi R. S. Nealen esityksessä sekä keskiluokka että työväenluokka on jaettu kahtia ylempään ja alempaan osaan. Tämä malli sijoittaa perinteisen keskiluokan alle alemman keskiluokan tai ”keskiytyvän luokan” (*Middling Class*) ja jakaa työväenluokan taloudellisten resurssien perusteella ylempään A:han ja alempaan B:hen.³¹ Tämä, sekä muut keskiluokan ja työväenluokan useampiin osiin jakavat mallit, heijastelevat paljolti aikalaisten näkemyksiä luokista. Luokista puhuttiin usein monikossa (*working classes, middle classes*) selvien luokkien välisten rajojen puuttuessa.³² Aikalaiset käyttivät keskusteluissaan luokkatermistöä, minkä vuoksi sen kuljettaminen mukana myös tässä tutkielmassa on luontevaa. Puhun kuitenkin vaihtelevasti myös yhteiskunnallisista ryhmistä tai erilaisista kansanosista. Luokista puhuessani pyrin pitäytymään aikalaisten käyttämässä monikkomuodoissa keskiluokkien ja työväenluokkien kohdalla.

Vaikka yhteiskunnan luokittelussa korostui taloudellinen ulottuvuus, toimivat myös monet kulttuuriin ja perinteisiin liittyneet tekijät luokkien määrittelijöinä. Luokkaistumisen taustalla vaikuttaneet 1700-luvun teollistuminen ja lisääntynyt kaupankäynti korostivat taloutta, mutta esimerkiksi näiden avulla vaurastuneilla kauppiaille oli vaikeuksia murtautua yläluokkaan yrityksistä huolimatta. Yhteiskunnan luokkaistumiseen liittyikin olennaisesti ihmisten tietoisuus kuulumisesta johonkin luokkaan. Samalla kun muiden kanssa jaetun yhteiskunnallisen aseman tiedostaminen määritteli yksilön identiteettiä, määritteli yksittäisten ihmisten identiteetit luokan yhteisen identiteetin. Yhteisten kokemusten merkittävä rooli luokan identiteetin rakentajana oli kenties tärkein syy sille, että yläluokka muodosti ensimmäisen varsinaisen luokan. Se oli yhteiskunnallisista ryhmistä selvästi pienin ja homogeenisin. Jaetut taloudelliset mahdollisuudet ja sukulaissuhteet suureen osaan luokan muihin edustajiin auttoi muodostamaan yhtenäisen luokan jo varhaisessa vaiheessa, sillä yhteisten kokemusten ja maailmankuvan jakaminen oli helpompaa pienessä ja suljetussa joukossa. Ison-Britannian 1700-luvun yhteiskuntaa onkin kutsuttu joskus yksiluokkaiseksi. Yläluokkaan kuuluivat päärit, näiden

³⁰ Ks. esim. Neale 1983, 143.

³¹ Neale 1983, 161.

³² Ks. esim. Perkin 1983, 166.

lapset sekä maalaisaateli (*the landed gentry*)³³. Pienestä koostaan huolimatta³⁴ yläluokka käytti suurinta yhteiskunnallista valtaa aina 1800-luvun lopulle asti.³⁵

Muiden luokkien kehitys oli hitaampaa ennen kaikkea suurten kokojensa vuoksi, sillä suuret ihmisjoukot pitivät sisällään hyvin erilaisia taustoja ja taloudellisia tilanteita. Pienempiä ryhmiä, joiden pohjalle suurempien luokkien oli mahdollista luoda identiteettiään, alkoi kuitenkin ilmaantua yhteisten tekijöiden ja erityisesti yhteisten vihollisten tunnistamisten myötä. Esimerkiksi pienteollisuuden tuottajien asema heikentyi laajemman teollistumisen myötä, kun nämä joutuivat luovuttamaan tuotteidensa myymisen ulkopuolisille kauppiaille vastatakseen tuotteidensa kysyntään. Kaupan avulla vaurastuneet kauppiat alkoivat pian sijoittaa tuottojaan työkoneisiin, joita tarjosivat korvausta vastaan pientuottajien käyttöön. Näin tuotannon työvälineet siirtyivät kauppiaiden haltuun. Koneistumisen laskiessa osaamisvaatimuksia monilla aloilla monet osaavat pientuottajat muuttuivat tarpeettomiksi kauppiaille, jotka saivat edullisemmin osaamatonta työvoimaa koneidensa käyttäjiksi.³⁶ Perinteisten käsityöläisten arvostus laski, vaikka koneilla ei voitukaan korvata kaikkien osaamista. Aiemmin itsenäiset pientuottajat olivat pakotettuja siirtymään muutoksen myötä palkkatyöhön suurempiin tuotantolaitoksiin. Palkkatyöstä tulikin jo 1700-luvun puolivälin jälkeen tärkein toimeentulon muoto, kun se syrjäytti itsenäisen työskentelyn. Teollisuuslaitosten palkkatyöläiset, joilla ei ollut erityisiä osaamisvaatimuksia, niputettiin myös 1800-luvun alussa ensimmäisinä termin *työväenluokka* alle. Ulkopuolisten silmissä työväestöllä oli jo tässä vaiheessa yhdistävä tekijä, mutta todellista yhteistä identiteettiä työväenluokat muodostivat vielä pitkään.³⁷

Työväenluokkien määrittely tuotti haasteita pitkään, mutta vähintään yhtä vaikeaa oli keskiluokkien määrittely. Vaikeasta määrittelystään huolimatta *keskiluokka* on ilmeisesti vanhin luokkatermeistä, sillä sen ensimmäinen käyttö on ajoitettu jo vuoteen 1766. Tuolloin nimityksellä viitattiin yksinkertaisesti yhteiskunnan ylimpien ja alimpien osien väliin jääneeseen kansaan. Näennäisesti keskiluokka oli juuri näin yksinkertaisesti määriteltävissä, mutta todellisuudessa sen rajat ylempiin ja alempiin kansanosiin olivat häilyviä, mikä vaikeutti määrittelyä huomattavasti. Suuri osa keskiluokkaisista kävi päivittäin töissä, mutta ero työväenluokkaisiin perustui lähinnä työn osaamisvaatimukseen.³⁸ Keskiluokkien varakkaammat osat puolestaan pyrkivät yläluokan yhteyteen hankkimalla maaomaisuutta ja valitsemalla oikein koulunsa ja puolisonsa. Vaikka keskiluokan

³³ Maalaisaatelin arvonimiä ovat baronetti (baronet), ritari (knight), esquire ja gentleman.

³⁴ Esimerkiksi päärejä oli vuonna 1800 vain 257 ja yläluokkaan on arvioitu kuuluneen tuolloin vain 1386 henkilöä.

³⁵ Royle 2012, 99, 101.

³⁶ Royle 2012, 123.

³⁷ Wright 1988, 3 – 6.

³⁸ Royle 2012, 103 – 104; Wright 1988, 2.

ylimmät ja alimmat olivat lähellä muita yhteiskuntaluokkia, toimi keskiluokkaisia yhdistävänä tekijänä kokemus omien etujen ristiriidasta sekä ylempien että alempien yhteiskunnallisten ryhmien kanssa. Keskiluokkien voidaan katsoa kattaneen yhteiskunnallisesti leveimmän alueen, vaikka työväenluokat olivat määrällisesti suurin yhteiskunnallinen ryhmä. Keskiluokat muodostivat kuitenkin jopa kolmanneksen väestöstä, mikä tarkoitti sen olleen selvästi yläluokkaa suurempi mutta myös työväenluokkia pienempi.³⁹ Huomattava koko sekä joidenkin keskiluokkaisten huomattavatkin taloudelliset resurssit tekivät kuitenkin keskiluokista todennäköisimmän haastajan yläluokan poliittiselle vallalle.

Keskiluokkien moninaisuus tarkoitti myös sitä, että keskiluokkaista identiteettiä rakennettiin pienempien ryhmien toimesta. Luokan varakkaimpiin kuuluneet kauppiat ja pankkiirit alkoivat perustaa omia eturyhmiään jo 1700-luvulla, mikä närkästytti teollisuustuottajia, joiden etuja nämä ryhmät eivät ajaneet. Vastauksena yläluokkaa lähentyneiden kauppiaiden ja pankkiirien pyrkimykseen teollisuustuottajat alkoivat esittää itseään kansan ”yritteliäänä” osana. Tavoitteena oli tuoda yhteen muita yritteliäitä keskiluokkaisia ja asettua joutilaaksi mielletyn yläluokan vastapainoksi. Yläluokka haluttiin haastaa myös näiden hallitseman talouspolitiikan vuoksi, jota pidettiin epäedullisena erityisesti keskiluokkaisille teollisuustuottajille. Yritteliäisyyden kuvaan sopinut ahkeruuden ihanne ei kuitenkaan saanut teollisuustuottajia luomaan suhteita työväenluokkiin, vaan näihin suhtauduttiin enemmänkin varauksella. Erottuminen tällä tavalla muista yhteiskunnallisista ryhmistä ja yhteisen vastustajan tunnistaminen talouspolitiikkaa hallinneessa yläluokassa kehittivät teollisuustuottajien keskiluokkaista identiteettiä.⁴⁰

Keskiluokkaista identiteettiä kehitettiin kuitenkin myös keskiluokkaisten ammatinharjoittajien keskuudessa. Kaikkein arvostetuimmat ammatit kirkon, armeijan ja oikeuslaitoksen palveluksessa olivat perinteisesti yläluokan hallussa, mutta keskiluokat toimivat esimerkiksi kirurgeina, alempana papistona, opettajina ja asianajajina. Ammattien arvostus alkoi nousta 1800-luvulla, kun niiden ympärille muodostetut yhdistykset onnistuivat liittämään ammattien harjoittamiseen aiempaa enemmän muodollisia vaatimuksia. Yhdistykset auttoivat myös keskiluokkaisten identiteettien rakentamista yhteisten ammatillisten intressien ympärille. Yläluokat olivat näille ammatinharjoittajille tärkeitä asiakkaita, mutta keskiluokkaisilla oli myös omia intressejä, joita ajamalla erotuttiin asiakkaan asemassa olleista yläluokkaisista sekä osaamattomista työväenluokista. Vaikka omien intressien ajaminen ja itsenäistyminen yläluokkaisista asiakkaista ja näiden intresseistä oli keskiluokkaisille ammatinharjoittajille tärkeää, mahdollistivat yläluokkaan solmitut suhteet

³⁹ Royle 2012, 126.

⁴⁰ Royle 2012, 126 – 127.

turvallisen ilmapiirin oman identiteetin kehittämiseksi, yleisten ihmisoikeuksien ajamiselle ja perinteisten auktoriteettien vastustamiselle.⁴¹

Keskiluokkaisten ihanteiden on katsottu ikään kuin voittaneen kamppailun yhteiskunnallisesta hegemoniasta 1800-luvun puolivälin tienoilla, kun heidän edustamansa ”yrittäjyyden ihanne” nousi valta-asemaan. Keskiluokkaisten ihanteiden nousun valta-asemaan mahdollisti niiden hyväksyttävyyden etenkin alempien luokkien keskuudessa, sillä ihanteisiin kuului alempien luokkien sosiaalistamisen tavoite sosiaalihuollon, vapaa-ajan kontrolloinnin ja koulutuksen avulla. Työväenluokat eivät olleet täysin kritiikittömiä keskiluokkia ja näiden ihanteita kohtaan, mutta ottivat mielellään vastaan näiden tarjoamat edut. Keskiluokkaisten ihanteiden noudattaminen tarjosi työväestölle mahdollisuuden kunniallisuuteen pysyen yhä erillään keskiluokasta, mutta tehden kuitenkin eroa työtä tekevään köyhälistöön.⁴² On myös mahdollista, että keskiluokkaisten ihanteet eivät olisi menestyneet yhteiskunnassa ilman työväenluokkaisten tukea, sillä työväestö oli määrällisesti selvästi suurin osa väestöstä.

2.2 Radikalismi, vaalireformi ja puolueiden kehitys

Whigien ja toryjen poliittiset kiistat kytkeytyivät 1700-luvulla pääasiassa yläluokkaisten ryhmien etuihin. Vaikka vaikutukset koskettivatkin koko kansaa, pidettiin politiikkaa tämän vuoksi lähinnä yläluokkaisten harrastuksena. Kiinnostuksen vähäisyyteen tavallisen kansan parissa vaikutti osaltaan myös äänioikeuden harvinaisuus. Lehdistön kehitys 1700-luvulla kehitti poliittista ajattelua kansan keskuudessa ja avasi hiljalleen poliittista kulttuuria, mutta suorat vaikutusmahdollisuudet ja päätösvalta jäivät yläluokalle. Parlamentin ulkopuolelle alkoi kuitenkin syntyä poliittisia ryhmiä 1780-luvulla, ja näistä merkittävimäksi muodostui radikaali liike, joka vaati äänioikeuden laajentamista ja vaalijärjestelmän oikeudenmukaistamista. Valtaosa varhaisista radikaaleista oli keskiluokkaisia ammatinharjoittajia ja kauppiaita, jotka saivat tavoitteilleen joskus myös yläluokkaista tukea. Näillä radikaaleilla ei kuitenkaan ollut äänioikeutta, minkä vuoksi heitä ei pidetty poliittisena ryhmänä aikalaisten keskuudessa. Ranskan vallankumous 1790-luvulla osoitti myös äänioikeudettomien kykenevän poliittisesti merkittävään toimintaan, mikä auttoi osaltaan mieltämään myös radikaalit poliittiseksi liikkeeksi.⁴³

Alkuaikojen radikalismi tavoitteli lähinnä keskiluokkien aseman parantamista, vaikka Ranskan vallankumous innoitti myös työväestöä perustamaan radikaaleja ryhmiä. Radikalismin viestin

⁴¹ Neale 1983, 152; Royle 2012, 127 – 129.

⁴² Royle 2012, 129 – 131.

⁴³ Royle 2012, 141 – 143. Ks. myös Evans 2001, 13.

kokivatkin omakseen kaikki poliittisen vaikuttamisen ulkopuolelle suljetut kansanosat. Keskiluokkaiset pientuottajat pelkäsivät 1800-luvun alussa myös jäämistä myös taloudellisen vallan ulkopuolelle, mikä nosti keskiluokkaisten taloudelliset ja poliittiset intressit äänioikeuden vaatimusten tärkeimmäksi syyksi. Näin tavoite äänioikeuden laajentamisesta jopa työväenluokkaisen väestön keskuuteen jäi taka-alalle keskiluokkaisten radikaalien toiminnassa taka-alalle. Omaa identiteettiä voitiin kuitenkin vahvistaa asettumalla yhteisen poliittisen tavoitteen ympärille. Keskiluokkien onkin katsottu olleen vuoteen 1815 mennessä riittävän järjestäytyneitä vaatiakseen poliittista edustusta parlamenttiin, mutta vain harvalla keskiluokkaisella oli tässä vaiheessa äänioikeus. Näin äänioikeuden saavuttaminen mahdollisimman monelle keskiluokkaiselle muodostui keskiluokkaisten radikaalien tärkeimmäksi tavoitteeksi.⁴⁴

Myös työväenluokkaisen väestön keskuudessa kehittyneet radikaalit ryhmittymät pitivät vaalijärjestelmän uudistamista keskeisimpänä tavoitteenaan. Napoleonin vastaan käytyjen sotien menestykset herättivät toiveita kansan palkitsemisesta äänioikeudella, mutta odotetut uudistukset jäivät puuttumaan sotien loputtua vuonna 1815. Parlamentti jatkoi kansan ylempien osien etujen ajamista, mikä aiheutti kritiikkiä pettyneen kansan parissa. Erityisesti kritisoinnin kohteeksi joutuivat vuonna 1816 asetetut viljalait, jotka pitivät viljan hinnan korkeana tullien ja tuontikiintiöiden avulla. Näin maaseudun maanomistajat hyötyivät taloudellisesti kaupunkilaisten kustannuksella. Viljalait hyväksyttiin erityisesti lontoolaisten voimakkaista vastalauseista huolimatta. Lakien hyväksyminen osoitti, että erityisesti suurilla kaupungeilla oli väkilukuihinsa verrattuna heikko parlamentaarinen edustus. Radikaalien ajama vaalireformi tavoittelikin äänioikeuden laajentamisen lisäksi myös oikeudenmukaisempaa parlamenttiedustajien paikkojen jakoa suurten kaupunkien kohdalla. Kaupungeille haluttiin parempaa edustusta niiden väkirikauden lisäksi myös siksi, että valtaosa keski- ja työväenluokkaisista radikaaleista asui kaupungeissa.⁴⁵

Radikaalien painostuksesta huolimatta vanha valta piti pintansa alahuonetta hallinneiden toryjen ansiosta. Vaalijärjestelmän uudistukselle suopeimmat whigit kasvattivat kuitenkin kannatustaan 1820-luvun lopulla. Tulevia muutoksia ennakoivien toryt aloittivat itse aiempaa liberaalimman politiikan toteuttamisen kumoamalla 1820-luvun lopulla lait, jotka estivät muiden kuin protestanttien hyväksymisen julkisiin virkoihin. Samaan aikaan kumottiin muitakin uskonnollista vapautta rajoittaneita lakeja, mikä irrotti valtionkirkon otetta politiikasta ja ajoi poliittista järjestelmää modernimpaan suuntaan. Liberaalin käänteen ennakointi ei kuitenkaan auttanut toryja välttämään vaalitappiota vuonna 1832. Vaalien seurauksena valtaan nousseet whigit alkoivat välittömästi ajaa

⁴⁴ Royle 2012, 143 – 145.

⁴⁵ Evans 2001, 3 – 4; Matthew 2000, 92 – 93.

radikaalien toivomaa vaalireformia parlamentin sisällä tasaisemman edustajajaon ja laajemman äänioikeuden nimissä.⁴⁶ Ennen kaikkea reformilla tavoiteltiin aiempaa oikeudenmukaisempia ja kansaa edustavampia vaaleja, sillä vielä reformia edeltäneissä vaaleissa alle kolmannes parlamenttiedustajien paikoista oli kilpailtuja. Valtaosa edustajista oli siis päässyt parlamenttiin ainoastaan asettumalla ehdolle.⁴⁷ Vaalireformilla haluttiin järkevöittää vaalipiirejä kilpailun ja edustavuuden lisäämiseksi sekä laajentamaan äänioikeutta. Ennen vuotta 1832 äänioikeus olikin vain harvojen etuoikeus, sillä sen piirissä oli Englannin ja Walesin alueilla noin 400 000 miestä kokonaisväkiluvun ollessa noin neljätoista miljoonaa. Äänioikeus kosketti näin vain noin kolmea prosenttia väestöstä.⁴⁸

Vuonna 1832 parlamentissa hyväksytty ensimmäinen *Reform Act* ei kuitenkaan tuonut merkittävää muutosta äänioikeutettujen määrään. Äänestäjäksi rekisteröityi uudistuksen jälkeen noin 650 000 miestä, joten äänioikeutettujen määrä jäi edelleen vaatimattomaksi verrattuna väestön kokoon. Äänestäjäksi rekisteröityminen vaati pysyvää asumusta, jonka piti myös täyttää asetettu ehto vähimmäisvuokrahinnasta. Todellisuudessa vaatimukset edellyttivätkin melko merkittävää varallisuutta, mikä jätti valtaosan kansasta edelleen poliittisen päätöksenteon ulkopuolelle. Reformin saavutukset olivatkin jälkeenpäin katsottuna enemmän periaatteellisia kuin käytännöllisiä, ja ne loivat pohjaa kattavammille uudistuksille. Ensimmäisessä reformissa kasvaville kaupungeille annettiin näiden asukaslukuja paremmin vastaava edustus parlamentissa ja perustettiin kansallinen järjestelmä äänestäjäksi rekisteröitymistä varten. Uusi järjestelmä mahdollisti äänioikeuden laajentamisen jatkossa muuttamalla vain rekisteröitymisen ehtoja. Aikalaisten oli kuitenkin mahdotonta nähdä ensimmäistä vaalireformia tässä valossa, mikä aiheutti suuriakin pettymyksiä.⁴⁹

Koska merkittävä varallisuus säilyi äänioikeuden kriteerinä, tarkoitti vuoden 1832 uudistus äänioikeuden laajentamista vain omistavien kansanosien keskuudessa. Uudistuksen avulla valtaa pitänyt yläluokka toikin keskiluokkien ylemmät osat äänioikeuden piiriin ja sitoivat tämän ryhmän itseensä. Uusille äänioikeutetuille tehtyjen pienten myönnytysten avulla laskettiin näiden halua yläluokan poliittiseen haastamiseen. Yhä päätöksenteon ulkopuolelle jääneet keski- ja työväenluokkaiset radikaalit kuitenkin pettyivät reformiin, minkä seurauksena syntyi uusia radikaaleiksi luokiteltavia liikkeitä. Keskiluokkien keskuudessa pettymys synnytti viljatulleja vastustaneen Anti-Corn-Law Leaguen (ACLL), joka puolusti myös yleisemmin vapaakauppaa.

⁴⁶ Matthew 2000, 92 – 93.

⁴⁷ Evans 2001, 3 – 4; Matthew 2000, 92.

⁴⁸ Phillips & Wetherell 1995, 413 – 414; Cole 1950, 4 – 5. Ks. myös Matthew 2000, 95.

⁴⁹ Phillips & Wetherell 1995, 413 – 414; Cole 1950, 4 – 5; Matthew 2000, 92 – 93, 96.

Työväenluokkaisten pettymys kanavoitui chartismiin, joka keskittyi äänioikeuden saavuttamiseen. Keskiluokkien ACLL saavutti tavoitteensa, kun viljatullit poistettiin vuonna 1846. Muutos ei kuitenkaan horjuttanut yläluokan asemaa keskiluokkaisen liikkeen toivomalla tavalla. Chartistien toiminta aiheutti levottomuutta valtaapitävissä, mutta sen konkreettiset saavutukset jäivät ACLL:n vastaavista. Liikehdintä alkoi hiljalleen hiipua 1840-luvun lopulla todennäköisesti huomattaessa laajemman äänioikeuden vaatineet tukea myös parlamentin sisältä. Tämä ajoi työväenluokkaiset hakemaan liittolaisia keskiluokkaisten poliittisten ryhmien keskuudesta. Yritteliäisyyden ja työteliäisyyden asettaminen yläluokkaista joutilaisuutta vastaan antoi keski- ja työväenluokille pohjan yhteistyön rakentamiselle 1850-luvulta lähtien. Luokkaerojen painolasti kuitenkin säilyi, vaikka se pyrittiin sysäämään tietoisesti syrjään tavoiteltaessa yhteisiä intressejä.⁵⁰

Vaikka pettyneet keski- ja työväenluokkaiset pitivät vuoden 1832 vaalireformin saavutuksia vaatimattomina, vaikutti uudistus merkittävästi Ison-Britannian puoluepolitiikkaan. Reformin toteuttamisesta kunnian saaneet whigit saivat palkinnoksi huomattavan voiton ensimmäisissä reformin jälkeisissä vaaleissa. Näissä vaaleissa alahuoneeseen pääsi myös monia radikaaleja, jotka liittoutuivat parlamentissa whigien kanssa. Vaalien painopiste olikin ollut reformissa ja niissä mitattiin enemmänkin reformin tukijoiden ja vastustajien kuin whigien ja toryjen kannatuksia. Reformin kannattaminen ei aina tarkoittanutkaan radikaalin ajattelun tukemista, sillä myös monet perinteisiin arvoihin ja uskuntoon ajattelunsa perustaneet edustajat olivat uudistuksen kannalla. Suhtautumisesta vaalireformiin tulikin muutamiksi vuosiksi jopa perinteistä puoluekantaa tärkeämpi ehdokkaan määrittelijä.⁵¹

Reformin suhteen tappion kärsineet toryt pyrkivät kokoamaan itsensä hyväksymällä vaalireformin virallisesti 1830-luvun puoliväliin mennessä. Tämä auttoi puoluetta tavoittelemaan äänestäjiä laajemmin myös uusien äänioikeutettujen parista. Toryt muotoilivat viestinsä uudelleen uskonnon ja perinteisten arvojen ympärille, ja otti etäisyyttä aikaisempiin toimiinsa vaihtamalla puolueen nimen Konservatiiviseksi puolueeksi vuodesta 1835 lähtien. Uusi linja tuotti tulosta jo vuoden 1835 vaaleissa, vaikka whigit säilyttivätkin vielä enemmistönsä. Hallitusvastuussa yhdessä olleet whigit ja radikaalit niputettiin myös jo 1830-luvulla ”liberaaliksi puolueeksi”, vaikka virallisesti tämän niminen puolue perustettiin vasta vuonna 1859. Tiivis yhteistyötä radikaalien kanssa toimi whigeille kuitenkin myös rasiitteena, sillä paikoitellen hyvinkin liberaalin politiikan ajaminen auttoi konservatiiveja korostamaan rooliaan englantilaisten arvojen puolueena entisestään. Korostetun englantilaisuutensa ansiosta konservatiivit saavuttivatkin etsikkoaikansa jälkeen vaalivoiton jo

⁵⁰ Evans 2001, 41; Royle 2012, 146, 148 – 149.

⁵¹ Evans 2001, 33 – 34; Royle 2012, 142; Williams & Ramsden 1990, 143 – 144.

vuonna 1841. Voiton perustana olivat maaseudulla saavutetut voitot, sillä suurimpien asutuskeskusten paikoista konservatiivit saivat alle neljänneksen. Jossain määrin konservatiivien voiton arvoa erityisesti maaseudulla laskivat kuitenkin useat kilpailemattomat paikat. Vielä vuonna 1841 jopa yli puolet edustajista sai paikkansa vain asettumalla ehdolle.⁵²

Ensimmäinen vaalireformi jätti siis vielä paljon korjattavaa vaalijärjestelmään. Paikkajaon muuttaminen ei lisännyt paikoista kilpailua kenties toivotulla tavalla, sillä pienemmällä paikkakunnilla oli edelleen vain yksi ehdokas. Muutokselle luotiin kuitenkin kasvualusta, jonka varaan oli myöhemmin helpompaa rakentaa uusia muutoksia. Vajaaksi jäänyttä äänioikeutta laajennettiin vuoden 1867 vaalireformin toimesta poistamalla asumuksen vuokrahintaan liittynyt vaatimus. Muutoksen myötä äänestäjäksi rekisteröitymiseen riitti pysyvä asuinpaikka ja nimellinen maksu, mikä tarkoitti äänioikeuden laajentumista suureen osaan kaupunkien työmiehistä. Ongelmiakin jäi, sillä yhtämittaisen asumisen vaatimus jätti äänioikeuden ulkopuolelle liikkuvia ammatteja, kuten palvelusväen edustajia sekä jopa keskiluokkaista papistoa ja upseeristoa. Kaupunkien työväestölle kuitenkin tarjoutui äänestäjäksi rekisteröitymisen mahdollisuus, vaikka into mahdollisuuden käyttämiseen olikin vuosien ajan melko laimeaa. Mahdolliseksi syyksi on esitetty omaa luokkaa edustaneiden ehdokkaiden puuttumista.⁵³ Vaikka parlamenttiedustajille asetettuja vaatimuksia omaisuuden suhteen oli poistettu jo vuosina 1858 – 1859, saatiin työväenluokkaista edustajaa odottaa vielä vuoteen 1874 asti. Omaa puoluetta työväenluokat odottivat puolestaan vuoteen 1900 asti, jolloin Labour Party perustettiin. Äänioikeuden saamisen jälkeen työväestöllä ei siis ollut kiirettä oman puolueensa perustamiseen, vaan nämä äänestivät tunnollisesti kenties enemmän muiden yhteiskunnallisten ryhmien etuja ajaneita liberaaleja ja konservatiiveja. Eric J. Evansin mukaan tämä toimii osoituksena Ison-Britannian suhteellisesta poliittisesta vakaudesta 1800-luvun jälkimmäisellä puoliskolla.⁵⁴

2.3 Työ ja vapaa-aika

Isossa-Britanniassa alkoi jo 1700-luvun lopulla vapaa-ajan vallankumous, joka jatkui käytännöllisesti katsoen läpi koko 1800-luvun. Lowersonin ja Myerscoughin mukaan tähän vallankumoukseen liittyi kolme yhteiskunnallista kehityskulkua, jotka olivat vapaa-ajan määrän kasvu, vapaa-ajan viettämistapojen mahdollisuuksien lisääntyminen ja vapaa-aikaan liittyneiden kulutustottumusten muutos. Vapaa-aika käsitettiin 1800-luvun Isossa-Britanniassa ennen kaikkea sen vastakohtana, työn kautta. Tämän vuoksi vapaa-ajasta puhuttaessa on syytä huomioida myös muutokset asenteissa työtä

⁵² Evans 2001, 35 – 38.

⁵³ Matthew 2000, 94 – 96.

⁵⁴ Evans 2001, 44, 48 – 50.

kohtaan. Työnteko muuttui säädellymmäksi ja valvotummaksi teollistumisen vaatimusten myötä, mikä rajoitti etenkin tehdastyöläisten vapaa-aikaa. Isossa-Britanniassa 1800-luvulla vallinnut työmoraali näki vapaa-ajan eräänlaisena palkintona, joka ansaittiin kovalla työnteolla, hyvällä käytöksellä ja vastuullisuudella. Konkreettisesti vapaa-aikaa kuitenkin määritti työtuntien määrä, sillä vapaa-aika laskettiin näiden ulkopuoliseksi, työläisen omassa käytössä olleeksi, ajaksi.⁵⁵

Työhön ja vapaa-aikaan suhtautuminen kuitenkin vaihteli. Toisten mielestä työ ja vapaa-aika olivat kokonaisen elämän kaksi puolikasta, kun toisille työ näyttäytyi välttämättömänä pahana, jonka avulla ansaittiin vapaa-aika. Joidenkin mielestä vain työ tarjosi todellisen sisällön elämälle ja vapaa-aika oli jopa haitallista moraalille. Työn ja vapaa-ajan välisestä suhteesta oli siis olemassa hyvin erilaisia käsityksiä.⁵⁶ Vapaa-aikaa saattoi kuitenkin olla vain, mikäli oli olemassa myös ei-vapaa-aikaa. Tämän vuoksi vapaa-aika määrittyi välttämättä työn ja työajan kautta. Teollistumisen myötä syntyneet aiempaa säännöllisemmät työajat rytmittivät myös vapaa-aikaa ja erottivat sen selvästi omaksi kokonaisuudekseen ja käsitteekseen.⁵⁷ Vapaa-aikaa oli ollut myös aiemmin, mutta etenkin maaseudulla työ ja vapaa-aika nivoutuivat yhteen ilman selvää eroa. Maatalousyhteiskunnassa työskenneltiin aamusta iltaan tarpeen mukaan ja vapaa-aika lomittui työskentelyn välisiin aikoihin. Myös suurten ihmisjoukkojen yhteiset ajanvietteet kuten markkinat yhdistivät työn ja vapaa-ajan erityisellä tavalla maatalousyhteiskunnassa.⁵⁸

Teollistumisen myötä vapaa-aika erottautui selvemmin työstä. Vapaa-aikaa määritteli tekemisen vapaaehtoinen luonne, sillä jokaisella oli mahdollisuus valita, miten käytti työstä vapaan aikansa. Omassa käytössä ollut aika myös mitattiin tarkemmin, sillä päivittäistä vapaa-aikaa alettiin säännöstellä kellokorttien avulla ja vuosittaista vapaa-aikaa rytmitettiin sunnuntailla, juhlapyhillä ja muilla vapaapäivillä. Myös tällainen rytmittäminen alleviivasi teollisen yhteiskunnan eroa maatalousyhteiskuntaan, jossa työt oli hoidettava myös juhlapyhinä ja sunnuntaisin. Teollistuneessa yhteiskunnassa aika muuttui muutenkin säädellymmäksi ja seurattummaksi. Etenkin teollisuusjohtajat ottivat pyrkivät saamaan ajan hallintaansa, sillä ajan optimointi tarkoitti myös tuotannon optimointia. Tämän vuoksi ajasta tuli rahanarvoinen hyödyke, jota haluttiin säästää säätelyn avulla. Suuria kelloja alkoikin ilmaantua julkisten rakennusten ja etenkin tehtaiden julkisivuihin, mikä mahdollisti aiempaa tarkemman ajan tarkkailun ja kiinnitti kaikkien huomion ajan hukkaamiseen ja säästämiseen.⁵⁹

⁵⁵ Lowerson & Myerscough 1977, 1 – 3, 7, 12.

⁵⁶ Lowerson & Myerscough 1977, 2 – 3.

⁵⁷ Ks. esim. Urry 2002, 2.

⁵⁸ Urry 2002, 4 – 5.

⁵⁹ Lowerson & Myerscough 1977, 2 – 3, 12, 14.

Vapaa-ajan ja erityisesti sen viettämisen tapojen muutokseen liittyi varakkaampien yhteiskunnallisten ryhmien pyrkimys muuttaa julkisessa käytössä olleita paikkoja yksityisiksi. Muutoksen kohteeksi joutuivat esimerkiksi monet aiemmin kaikille avoimet puistot. Muutos alkoi 1700-luvun lopulla ja siihen liittyi varakkaampien kansanosien aiempaa varauksellisempi suhtautuminen alempien luokkien kokoontumisiin ja yhteisiin huvituksiin.⁶⁰ Tietynlaisilla vapaa-ajan viettämisen tavoilla oli myös mahdollista pönkittää omaa yhteiskunnallista asemaa, minkä vuoksi näitä haluttiin suojella alemmilta luokilta. Museot mahdollistivat tällaisen vapaa-ajan viettämisen, sillä ne edustivat perinteisesti yläluokalle varattua korkeakulttuuria. Myös kylpylät olivat yhteiskunnallista asemaa korostavia ajanvietteen paikkoja, sillä ne toimivat maalaisaatelin vuorovaikutuksen hyödyllisinä keskittyminä. Etenkin merenrantakylpylät vaativat kuitenkin varjelua kansan alemmilta osilta, kun työväestö alkoi lomailla avoimilla rannoilla 1800-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä. Seurauksena esimerkiksi Scarborough'n kylpylän alue yksityistettiin vuonna 1824 porttien avulla, jotta sopimattomat luokat (*improper classes*) eivät varmasti päässeet alueelle.⁶¹ Alempien yhteiskunnallisten ryhmien pääsyn ylempien luokkien huvitusten pariin pelättiin laskevan huvitusten ja samalla myös ylempien luokkien statusta. Mukana oli todennäköisesti myös pelkoa työväenluokkaisten aiheuttamista levottomuuksista. Varauksellinen suhtautuminen taustalla olivat todennäköisesti 1700-luvun lopun Ranskan tapahtumat sekä vielä tuoreemmassa muistissa ollut luddiittien aiheuttama ilkeävalta. Nämä esimerkit olivat osoittaneet kansan liikehdinnän potentiaalisen vaaran yhteiskuntarauhalle ja valtaapitäville.

Varauksellinen suhtautuminen alempien luokkien kokoontumisia ja huvituksia kohtaan johti vapaa-ajan ja sen viettämisen paikkojen jakautumiseen. Varakas väestö vietti vapaa-aikansa mielellään kodeissaan tai yksityisissä puistoissa, joissa he kohtasivat vain tuttaviaan samasta yhteiskunnallisesta luokasta. Työväenluokkainen väestö vietti puolestaan usein vapaa-aikaansa markkinoilla tai muissa joukkotapahtumissa. Myös pubeista muodostui 1700-luvulla tärkeitä vapaa-ajan kokoontumisen paikkoja yhteiskunnan alempien osien keskuudessa, sillä niissä oli tarjolla seuran lisäksi ruokaa ja juomaa. Näin myös työväestö kohtasi vapaa-ajallaan vain yhteiskunnallisia vertaisiaan.⁶² Asetelma auttoi vanhojen vapaa-ajan viettämisen tapojen säilymistä tehdastyöläisten keskuudessa 1800-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä. Huomattavin maatalousyhteiskunnasta teollisuustyöläisten keskuuteen kulkeutunut tapa oli niin sanotun Pyhän maanantain (*St. Monday*) juhlistaminen, jolla viitattiin sunnuntaisesta juopottelusta toipumiseen käytetyn päivän ”pyhittämiseen”. Tapa ei sopinut

⁶⁰ Cunningham 1980, 76.

⁶¹ Urry 2002, 17.

⁶² Cunningham 1980, 76; Urry 2002, 4 – 5.

teolliseen yhteiskuntaan, jossa ajankäyttöä vahdittiin tarkasti. Erityisesti teollisuusjohtajat suhtautuivat tämän vuoksi epäsuopeasti maatalousyhteiskunnasta jääneisiin tapoihin.⁶³

Työväestön tavoissa säilynyt karkeus korosti toisaalta yhteiskunnan ylempien ryhmien tarvetta erottautua vanhoista tavoista omilla uusilla vapaa-ajan viettämisen tavoillaan. Yläluokkaista asemaa tavoitellut keskiluokkien eliitti käytti erityisesti korkeakulttuurin esiintymiksi miellettyjä museoita vapaa-ajallaan kulttuurillisen erikoistumisensa korostamiseksi. Samalla haluttiin ottaa etäisyyttä alempiin yhteiskunnallisiin ryhmiin. Vaikka museot olivat julkisen kokoontumisen paikkoja, erosivat ne selvästi aiemmista julkisten kokoontumisten paikoista, kuten markkinoista ja pubeista, jotka nähtiin osana vanhaa maatalousyhteiskuntaa. Näitä paikkoja pyrittiinkin määrittelemään teollistuvan yhteiskunnan ylempien ryhmien toimesta ”toiseksi”, eli omien julkisten kokoontumisten vastakohtaksi, leimaamalla vanhat tavat ”vulgaareiksi” ja ”barbaarisiksi”. Museoissa erottautumista vanhasta korostettiin säännöillä ja säädöksillä, joilla tuettiin toivotunlaista käytöstä. Uudet käyttäytymisen mallit korostivat toivottua käytöstä, mutta rakensivat myös vanhoista käyttäytymismalleista ”alempaa toiseutta” (*low-Other*). Tämä toiseus oli likaista ja karkeaa, minkä vuoksi se piti asettaa erityisen selvästi kehittymässä olleen keskiluokkaisen julkisen piirin ulkopuolelle. Museot liittivät keskiluokkien vapaa-aikaan sivistämisen projektin, mikä auttoi entisestään erottumista markkinoilla ja pubeissa vapaa-aikaansa viettäneistä alemmista luokista.⁶⁴

Tavoiteltu erottautuminen muista luokista alkoi kuitenkin myös huolestuttaa keskiluokkaisia 1830-luvulle tultaessa. Hugh Cunningham on tulkinnut huolestumisessa näkyneen keskiluokkien tuntemaa syyllisyyttä kansalaisten erottelusta yhteiskunnallisen aseman perusteella.⁶⁵ Tunnettu syyllisyys oli myös perusteltua, sillä erottautuminen alemmista luokista oli tavoiteltua, ja alempien yhteiskunnallisten ryhmien pitäminen poissa museoista sulki nämä sivistävien laitosten ulkopuolelle. Tilanteen korjaamiseksi keskiluokat pyrkivät viemään myös työväenluokkien keskuuteen itse omaksumaansa *rationaalisen ajanvietteen* (*rational recreation*) ajatusta. Ajatukseen kuului olennaisesti valtion tai järjestöjen tarjoamat julkiset vapaa-ajan viettämisen tilat, joihin kaikilla kansalaisilla oli vapaa pääsy, ja joissa eri luokkien oli mahdollista sekoittua keskenään. Rationaalinen ajanviete pyrki itsen sekä yhteiskunnan kehittämiseen, ja se oli suunnattu erityisesti kaupungistuneen ja teollistuneen yhteiskunnan tarpeisiin. Kaikille avoin ja yhteinen julkinen tila tarjosikin merkittäviä mahdollisuuksia vapaa-ajan tarkempaan valvontaan ja hallintaan, sillä tällainen tila oli myös kaikille

⁶³ Lowerson & Myerscough 1977, 13 – 14.

⁶⁴ Prior 2002, 29 – 30.

⁶⁵ Cunningham 1980, 76.

näkyvää.⁶⁶ Museot olivat hyviä paikkoja rationaaliselle ajanvietteelle, sillä niiden katsottiin kehittävän makua ja sivistystä, minkä puolestaan uskottiin ehkäisevän kapinointia ja järjestyshäiriöitä. Tämä olikin toivottua, sillä 1830-luvulla muistettiin vielä hyvin luddiittien aiheuttamat levottomuudet, minkä lisäksi vaalireformiin pettyneitä chartisteja pidettiin potentiaalisina levottomuuksien aiheuttajina.⁶⁷

Museot myös sijaitsivat usein kaupunkien keskeisillä paikoilla, joissa eri yhteiskuntaluokkien pitäminen erillään oli muutenkin haasteellista kaupunkien väestörakenteen muuttuessa entistä työväenluokkaisemmaksi. Tämäkin seikka ajoi museoita yhteiskuntaluokkia erottelevasta instituutiosta niitä yhdistäväksi paikaksi. Vapaa-ajan muutokset jättivät museot keskelle kahteen suuntaan repiviä voimia. Toisaalta keskiluokat kokivat museon omakseen, ja halusivat tämän vuoksi säilyttää sen erottautumisen välineenä sulkemalla yhteiskunnan alemmat osat museon ulkopuolelle. Tämän tavoitteen vuoksi museot jopa edistivät pitkään yhteiskunnallisten erojen säilymistä. Vetoa oli kuitenkin myös toiseen suuntaan, sillä yhdeksi museon tehtäväksi nähtiin kansan moraalisen ja sivistyksellisen tason kehittäminen, jonka uskottiin auttavan myös järjestyksen säilymistä. Etenkin Isossa-Britanniassa museot häilyivätkin läpi 1800-luvun säätelyn ja avoimuuden sekä yhdistämisen ja erottelun välimaastoissa.⁶⁸

2.4 Museo yhteiskunnassa

Nykymallisen museolaitoksen perustukset rakennettiin 1700-luvulla valistuksen ajan ajatuksille, mutta yleisesti museoiden historia ulottuu aina antiikkiin asti. Keskiajalla luotiin pohja nykymuotoisen museon kehitykselle, kun Nikean kirkolliskokous päätti vuonna 787 kuvan olevan tasavertainen sanan kanssa kirkollisen opin julistuksessa. Tämä lisäsi huomattavasti kuvan merkitystä lukutaidottoman kansan opetuksessa ja kristillisen sanoman levityksessä. Kristillisissä kirkoissa alkoikin pian taidekokoelmien kartuttaminen, joiden yhteyteen haalittiin myös maagisina pidettyjä esineitä ja luonnon kuriositeetteja, vaikka pakanallisen esineistön kerääminen oli kiellettyä. Ristiretkeläiset kartuttivat kirkollisia kokoelmia merkittävästi kuljettaen eksoottisia tuliniaisia ja tärkeitä pyhänjäänöksiä kotiseutujensa kirkkoihin ympäri Eurooppaa. Arvokkaimpia pyhänjäänöksiä säilyttäneet kirkot muuttuivat pian pyhiinvaellusten kohteiksi, joihin tehtiin matkaoppaiksi *mirabilia*-kirjoja. Renessanssin myötä korostuivat tieteet sekä kauneuden, järjen ja luovan vapauden ihanteet. Tiede kehittyi, kun löytöretket laajensivat maailmankuvaa ja käsitystä ihmisestä. Ihmiskäsityksen muutos muutti myös suhdetta ihmisten tekemiin esineisiin kasvattaen

⁶⁶ Cunningham 1980, 90.

⁶⁷ Prior 2002, 37.

⁶⁸ Prior 2002, 34, 40.

näiden arvoa. Renessanssin aikaisessa Italiassa sana *museo* viittasi jo yksityisen henkilön kokoelmaan, joka koostui pääasiassa taiteesta ja luonnontieteellisistä kuriositeeteista. Erilliseksi tilaksi miellettiin kabinetti, eli näytteillepanohuone, joissa voitiin esitellä esimerkiksi rariteetteja, kuriositeetteja tai rahoja. Galleriassa puolestaan esiteltiin taideteoksia.⁶⁹

Keräilyyn liittynyt innostus levisi pian Italiasta myös Alppien yli ja pian jokaisen oman arvonsa tuntevan ruhtinaan tuli omistaa jonkinlainen taidegalleria sekä kuriositeetikabinetti. Erilaisten kokoelmien siirtyminen pääasiallisesti ruhtinaiden omistukseen aloitti maallisemman vaiheen museolaitoksen kehityksessä kokoelmien erottautuessa kirkollisista lähtökohdistaan. Ruhtinaat eivät pyrkineet saattamaan kerättyjä kuriositeetteja ja taideteoksia laajasti kansan nähtäville, sillä kokoelmien tarkoituksena oli ruhtinaan symbolisen vallan tukeminen. Jotkut tällaiset kokoelmat olivat avoimia suuremmillekin yleisöille jo ennen 1700-luvun puoliväliä, mutta kokoelmissa vierailu oli etuoikeus, jonka ruhtinas saattoi myöntää alamaiselleen. Ruhtinaat osoittivat valtaansa päättämällä, kenellä on oikeus nähdä kokoelmat ja kuka suljetaan ulkopuolelle. Tämän eksklusiivisuuden seurauksena kokoelmia katsomaan päässeiltä odotettiin kiitollisuutta ja ihailua kritiikin sijasta.⁷⁰

Valistuksen aikana 1700-luvulla kokoelmien kerääminen ja tarkoitukset saivat jälleen uusia muotoja. Esineistöä pyrittiin katsomaan aiempaa enemmän esineen ja ihmisen välisen suhteen kautta. Tieteellinen maailmankuva läpäisi ajattelun ja asioita sekä esineitä pyrittiin luokittelemaan entistä tarkemmin tieteenalojen mukaan. Myös esineistön kerääminen tieteellistyi ja 1700-luvulle olikin ominaista asioiden ja esineiden kerääminen yhteen paikkaan yleisluonteiseksi arkistoksi, jonka tuli olla kaiken kattava ja sisältää kaikki mahdolliset aikakaudet, muodot ja maut. Näin luotiin paikkoja, jotka sisälsivät kaikki ajat pysyen itse silti ajan ulkopuolella. Moderneista museoista haluttiin ajan ulkopuolella olevia paikkoja, jotka olivat ajanvietteenä esimerkiksi tiettyihin päiviin tai viikkoihin sidottujen markkinoiden täydellisiä vastakohtia. Modernit museot, joita perustettiin 1700- ja 1800-luvuilla, erottautuivat edeltäjistään ennen kaikkea tieteellisemmällä otteella esineistöönsä. Uudenlaisen suhtautumisen kautta pyrittiin luomaan esittämislle uudenlainen tila korostamalla rationaalisuutta ja tieteellisyyttä erityisesti verrattuna aiempiin esittämisen tiloihin. Uudistuneen esittämisen tilan etuina oli sen kyky toteuttaa opetuksellista ja kasvatuksellista tehtävää sekä tilassa vallinnut järjestys, joka puuttui aiemmista esittämisen tiloista. Edeltäjistään poiketen modernit museot korostivat järkeä ja järjestystä välittämällä kävijöilleen tieteellistä maailmankuvaa. Museon tehtävä muuttui opetukselliseksi, eikä sen tarkoituksena ollut enää vain kävijöiden

⁶⁹ Kostet 2010, 17 – 18.

⁷⁰ Kostet 2010, 18; Prior 2002, 29.

hämmästyttäminen, sillä painopiste siirtyi harvinaisen ja poikkeuksellisen esittelystä kohti tyyppillisen esineen esittelyä. Sensationaalisuus väistyi rationaalisuuden ja pedagogisuuden tieltä. Opetukselliselle ja kasvatukselliselle tehtävälle olikin kysyntää erityisesti kehittyvän keskiluokkaisen porvariston keskuudessa näiden pyrkiessä erottautumaan alemmistaan ja kohottamaan omaa yhteiskunnallista asemaansa. Sosiaalisen nousun tavoittelu antoi alkusysäyksen muutokselle, joka teki ruhtinaiden yksityisistä kokoelmista hiljalleen julkisia taidemuseoita 1800-luvulle tultaessa. Julkisessa opetuksen ja kasvatuksen tilassa jokaisen oli periaatteessa mahdollista kehittää älyään ja makuaan, mikä tarkoitti uudenlaisten museoiden sopivan välineeksi sosiaalista nousua tavoitelleille keskiluokille.⁷¹

British Museumin perustaminen vuonna 1753 oli museolaitoksen ja koko museoaatteen kannalta merkittävä tapaus, sillä kyseessä oli ensimmäinen julkiseksi, maalliseksi ja kansalliseksi laitokseksi perustettu museo. Museo perustamisesta myös päätti maan parlamentti, joka edusti ainakin periaatteellisella tasolla kansan tahtoa. Laajemmin modernin museon ajatus alkoi levitä kuitenkin vasta Ranskan vallankumouksen jälkeen. Vuonna 1793 perustetun Louvren myötä syntyi nykyaikainen käsitys museosta julkisena ja yhteiskunnallista opetustehtävää palvelevana instituutiona. Modernien museoiden keskeisiksi tehtäviksi miellettiin myös erilaisten asiakirjojen ja taiteellisten kokoelmien säilyttäminen ja ylläpito, mikä teki niistä tarpeellisia menneisyyden tallentamisen välineitä. Kasvatavat ja kattavat kokoelmat sekä ajatus tärkeän esineistön säilyttämisessä museoissa antoi pian museoista yleisemmin kuvan koko länsimaisen sivistyksen tärkeimpien savutusten varastoina. Näiden varastojen avulla museoiden tuli edistää tieteitä, jalostaa kansaa älyllisesti ja maullisesti sekä nostaa yleistä moraalista tasoa. Oman lisänsä kokoelmille antoi 1800-luvulla herännyt kansallistunne, joka synnytti aiempaa suuremman kiinnostuksen oman kansan historiaan ja kehitykseen. Monet kansalliset museot perustuivat tälle pohjalle ja pyrkivät toimimaan tehokkaina kansallisen valistuksen välineinä. Kansallisen leiman antaminen museolle korosti sen roolia kansakunnan identiteetin ylläpitäjänä sekä toisaalta alleviivasi museota kaikkien yhteisenä omaisuutena.⁷² Lisätäkseen kansallistunnetta monet hallitsijat lahjoittivatkin 1800-luvulla valtioidensa käyttöön kokoelmansa, jotka toimivat valtiollisten taidemuseoiden peruskivinä. Merkittävien taiteellisten kokoelmien kansallistamisella haluttiin pönkittää kansallista ylpeyttä liittämällä yhteisten saavutusten joukkoon taiteellisesti merkittävät kokoelmat. Kokoelmien esittelyn avulla pyrittiin välittämään kansallisen ylpeyden tunnetta myös suuren yleisön keskuuteen.⁷³

⁷¹ Bennett 1995, 1 – 2; Kostet 2010, 18 – 19; Prior 2002, 29.

⁷² Kostet 2010, 19; Anderson 2012, 47 – 48; Prior 2002, 27, 29.

⁷³ Prior 2002, 34.

Kansallistunne nousi merkitykselliseksi varsinaisesti vasta 1800-luvulla, mutta ensimmäinen kansallinen museo perustettiin jo vuonna 1753, jolloin kuningas Yrjö II hyväksyi parlamentin esityksen British Museumin perustamisesta. Monista muista kansallisista museoista poiketen British Museumin perustana ollut kokoelma ei ollut kuninkaallinen, vaikka se olikin kokonsa ja laajuutensa puolesta ruhtinaallinen. Kokoelma ei ollut myöskään taiteellinen, vaan pääasiassa luonnontieteellinen, mikä osaltaan erotti sen myöhempien kansallisten museoiden perustana toimineista kokoelmista. Luonnontieteellistä painotusta selittää jossain määrin kokoelman alkuperäinen omistaja Sir Hans Sloane (1660 – 1753), joka oli ammatiltaan lääkäri, sivutoimeltaan tiedeyhdistys Royal Societyn puheenjohtaja ja harrastukseltaan innokas keräilijä. Sloane määräsi testamentissaan kokoelman tarjottavaksi korvausta vastaan ensisijaisesti Ison-Britannian valtiolle, eikä valtio halunnut päästää arvokasta kokoelmaa muiden valtioiden tai tieteellisten seurojen käsiin. Kokoelman hankkimisen rahoittamiseksi järjestettiin arpajaiset, joiden runsailla tuotoilla valtio lunasti Sloanen kokoelman. Vaikka kokoelma siirtyikin valtion omistukseen, päti siihen Sloanen asettaman lunastamisehto, jonka mukaan kokoelma tuli säilyttää yhtenäisenä ja saattaa kansalaisten käyttöön niin, että jokaisella kokoelmasta kiinnostuneella olisi vapaa pääsy tarkastelemaan kokoelmaa.⁷⁴ Juuri tämän vaatimuksen vuoksi Sloanen kokoelman ympärille päätettiin perustaa valtion ylläpitämä ja kaikkien kansalaisten käyttöön tarkoitettu museo, joka nimettiin British Museumiksi.

Museon kokoelmat, jotka koostuivat Sloanen kokoelman lisäksi muutamista pienemmistä valtiolle lahjoitetuista kokoelmista, avattiin suurelle yleisölle tammikuun 15. päivänä vuonna 1759. Sloanen toive kaikille kiinnostuneille avoimesta museosta oli kuitenkin kaukana toteutumisestaan museon avatessa ovensa ensimmäistä kertaa. Museovierailun järjestäminen vaati kokoelmista kiinnostuneilta merkittäviä ponnistuksia, vaikka museo oli ilmainen ja periaatteessa avoin kaikille. Pääsylippuja piti anoa etukäteen museon ovimieheltä, joka toimitti anomukset museonjohtajan käsiteltäviksi. Sisäänpääsyä anovan henkilön tiedot sekä mahdolliset suositukset tarkistettiin museon johdon toimesta, minkä vuoksi pääsylippua saattoi joutua odottamaan jopa kuukausia. Tällainen erillinen pääsylippu vaadittiin British Museumissa aina 1800-luvun alkuun asti. Alkutaipaleellaan British Museum näyttäisikin harjoittaneen tarkkaa seulontaa kävijöistään, sillä anomus vierailusta oli mahdollista myös evätä, mikäli henkilön tiedoista löytyi jotain tavallisuudesta poikkeavaa. Hankalan pääsylippukäytännön lisäksi museovierailun mahdollisuuksia rajoittivat myös museon aukioloajat.

⁷⁴ Anderson 2012, 48 – 49, 52; Caygill 1992, 6 – 7; Wittlin 1949, 113. ”*the said Museum or collection...be preserved and maintained, not only for the Inspection and Entertainment of the learned and curious, but for the general use benefit of the Public*” ”*a free Access to the said general Repository, and to the Collections therein contained, shall be given to all studious and curious persons.*” Lainaus Anderson 2012, 52 mukaan.

Museo oli avoinna suurelle yleisölle maanantaista torstaihin yhdeksästä aamulla kolmeen iltapäivällä. Kesäisin museo avasi kuitenkin ovensa vasta neljältä iltapäivällä ja sulki ne kahdeksalta illalla. Perjantai oli varattu valituille seurueille, minkä lisäksi oli määrättyjä päiviä, jolloin museo varattiin kokoaan Royal Academyn opiskelijoiden käyttöön. Päivän aikana museossa järjestettiin kuusi kierrosta, joihin jokaiseen otettiin kymmenen kävijää. Varsinaiselle kierrokselle nämä ryhmät jaettiin vielä kahteen viiden hengen ryhmään. Mikäli kierros oli varattu täyteen, oli mahdollista hakea vierailupaikkaa toiselle ajankohdalle, sillä hakemisten ja vierailujen määrää ei rajoitettu. Kokoelmia katseltiin museon työntekijöiden opastuksella ja valvonnassa eikä kävijöiden erityisiä kiinnostuksen kohteita otettu huomioon. Kierros kesti teoriassa kolme tuntia, mutta kävijät valittivat kierroksia kiirehdytty loppuun huomattavasti nopeammin. Tiettyjen kokoelmien tai esineiden äärellä viipyily ei siis ollut mahdollista.⁷⁵

Pääsylipun hakuprosessilla sekä vierailulle luoduilla tarkoilla säännöillä pyrittiin myöntymään vaatimukseen saattaa museo yleiseen käyttöön säilyttäen samalla kontrollin museosta. Kierrosten kiirehtiminen ja oppaiden haluttomuus kertoa kävijöille tarkemmin kokoelmista johtivat valitukseen museon saavutettavuudesta. British Museumin kävijäpolitiikasta keskusteltiinkin jo museon ensimmäisinä vuosikymmeninä 1700-luvulla. Helen Rees Leahy on katsonut tämän keskustelun kertovan uuden museon epävarmasta tilasta. Julkisen rahoituksen asettama vaatimus museon julkisuudesta tiedostettiin varhain, mikä sai museon johtokunnankin pohtimaan julkisuuden rajoja. British Museumissa päätettiin seurata omaa peruskirjaa sekä Sir Hans Sloanen toiveita pitämällä museo periaatteen tasolla avoimena kaikille, mutta säätelemällä kuitenkin sekä aukioloaikoja että vierailun muotoa. Tällä säätelyllä museo oli mahdollista säilyttää todellisuudessa vain harvojen etuoikeutena. Säätelyn toteuttaminen aiheutti British Museumin alkuvuosina syytöksiä ”institutionalisesta tyranniasta”. Etenkin ilmaisen pääsylipun raskas hakuprosessi aiheutti turhautumista ja syytöksiä museon kulttuurisesta elitismistä.⁷⁶

Valitukset alkoivat hiljalleen muokata museovierailun luonnetta, sillä vuodesta 1761 lähtien vierailijaseurueet saivat itse päättää mihin museon osiin halusivat painottaa vierailunsa. Uudistuksen myötä myös ryhmien pienempien osien oli mahdollista jäädä katsomaan kiinnostavaa osaa kokoelmasta pidemmäksi aikaa. Paikalla piti kuitenkin olla valvoja ja myös tämän pienemmän ryhmän osan tuli poistua museosta koko ryhmän kierrokselle varatun ajan päättyessä.⁷⁷ Museon johtokunnassakin oltiin jakautuneita sisäänpääsyyn liittyvässä kysymyksessä. Toisaalta oltiin

⁷⁵ Anderson 2012, 53 – 54; Caygill 1992, 12 – 13; Leahy 2012, 24 – 26; Wittlin 1949, 113 – 114.

⁷⁶ Leahy 2012, 22 – 23.

⁷⁷ Caygill 1992, 12 – 13.

huolissaan kokoelmien turvallisuudesta ja tiedemiesten tarpeista, mutta toisaalta museota kohtaan tunnettu yleinen kiinnostus tiedostettiin. Rajoituksia perusteltiin kuitenkin huonosti käyttäytyvien alempien luokkien edustajien aiheuttamalla haitalla niiden kävijöiden nautinnolle, jotka kykenivät arvostamaan museon resursseja ja olivat tämän vuoksi oikeutetumpia hyödyntämään niitä. Leahyn mukaan museon johtokunnan onkin sanottu todenneen, että museon tuli olla avoinna kansalle, mutta kaikki eivät olleet kansaa.⁷⁸ Vuosina 1772 – 1776 British Museumin johtajana toiminut Matthew Maty esitti jopa pääsymaksuja karsiakseen alemman väestön pois kävijöiden joukosta. Maty oli huolestunut erilaisia yhteiskunnallisia taustoja edustaneiden kävijöiden liiallisesta kanssakäymisestä museota kiertävissä pienryhmissä, joka ei hänen mukaansa ollut useinkaan onnistunutta. Maksuttomuus oli kuitenkin British Museumin keskeisimpiä ajatuksia, ja Maty oli vaatimuksineen pienessä vähemmistössä. Esitys aiheesta kaatui parlamentin alahuoneen äänestyksessä vuonna 1774, minkä lisäksi vastaava ehdotus hylättiin myös museon johtokunnassa vuonna 1800. Perusteluna ehdotuksen hylkäämiselle esitettiin museon menettävän osan kulttuurisesta auktoriteetistaan ja kansallisesta erikoislaatuisuudestaan, mikäli se muuttuisi maksulliseksi laitokseksi.⁷⁹

British Museumin vierailu ei siis muuttunut maksulliseksi, mutta sitä rajoitettiin aina 1800-luvun alkuun asti. Rajoituksista huolimatta kiinnostus museota kohtaan kasvoi selvästi 1800-luvun alussa, ja vuonna 1810 vierailijoita oli jopa 120 päivässä, mitä pidettiin jo varsin merkittävänä määränä.⁸⁰ Kasvava kiinnostus pakotti museon johtokunnan suostumaan museovierailua helpottaviin toimiin, sillä he olivat sitoutuneet museon pitämiseen saavutettavana kaikille eikä rajoitteita voinut lisätä. Vuonna 1759 johtokunnan toimesta laadittu sääntö suositteli kansallisen museon saattamista mahdollisimman monien saavutettavaksi seuraavalla tavalla:

tho' it was chiefly designed for the use of learned and studious men, both natives and foreigners, in their researches into the several parts of knowledge; yet being a national establishment...it may be judged reasonable, that the advantages accruing from it should be rendered as general as possible⁸¹

Säännön mukaan tutkimus oli ensisijaista ja yleisen hyödyn levittäminen toivottavaa ja suositeltavaa. Pitämällä kiinni vanhoista käytännöistään museo olisi sulkenut kasvavan kiinnostuksen aikana liikaa ihmisiä museon ulkopuolelle ja näyttänyt erityisen eksklusiiviselta ja tyrannimaiselta, kuten museon

⁷⁸ Leahy 2012, 26. ”The Museum must be open to the public; but the public was not everyone.” Lainausta Leahy 2012, 26 mukaan.

⁷⁹ Leahy 2012, 26 – 27.

⁸⁰ Caygill 1992, 24.

⁸¹ Lainausta Anderson 2012, 54 mukaan.

kriitikot olivat jo 1700-luvulla väittäneet. Ensimmäiset askeleet museovierailun helpottamiseksi otettiin vuonna 1805, kun museon pääsylipun raskas anomisprosessi poistettiin käytöstä. Erillisen lipun tilalle tuli vieraskirja, johon jokaisen kävijän tuli kirjoittaa nimensä museoon saapuessaan. Seuraavan kerran museon johtokunta jousti esitetyn kritiikin edessä jo hyvin pian tämän jälkeen vuonna 1810 sallimalla ”säädyllisten näköisten henkilöiden” (*persons of decent appearance*) vierailun museossa ilman opasta tiettyinä päivinä. Muutos oli merkittävä, sillä se poisti viisikymmentä vuotta voimassa olleen opastettujen kierrosten pakollisuuden ja mahdollisti vapaan kiertelyn museossa. Näin kävijät saivat itse päättää, mitä kokoelman osia halusivat kulloinkin katsoa.⁸²

Vaikka museon aukioloajat sekä erilaiset vierailuun liittyneet säännöt tekivät museossa käymisestä hankalaa, koostui British Museumin kävijäkunta ilmeisesti alusta lähtien eri kansanosien edustajista. Kävijöiden tilastointia ei kuitenkaan tehty niin tarkasti, että tilastoista voisi päätellä eri luokkien edustajien määriä. Museon kävijämäärät kuitenkin kasvoivat melko tasaisesti lähes koko 1800-luvun lukuun ottamatta erityisistä tapahtumista johtuneita hetkellisiä piikkejä.⁸³ British Museumia koskeneista keskusteluista on kuitenkin löydettävissä viitteitä museon laajasta suosioista eri yhteiskuntaluokkien keskuudessa.⁸⁴ Museon työntekijät sekä johtokunnan jäsenet suhtautuivat tällaiseen yhteiskunnallisten ryhmien sekoittumiseen aluksi varauksella. Parlamentin alahuoneessa alkoi kuitenkin 1830-luvulla kampanjointi museon laajemman avaamisen ja näin myös yhteiskunnallisten ryhmien entistä laajemman sekoittumisen puolesta. Keskustelut asian ympärillä käytiinkin pääasiassa juuri parlamentissa, jolla oli valta päättää British Museumin rahoituksesta ja näin tosiasiallisesti myös sen aukiolopolitiikasta. Museon päivittäisistä asioista ja johtamisesta päättivät kuitenkin johtokunta (*Board of Trustees*)⁸⁵ sekä museon johtaja (*Principal Librarian*). Johtokunnalla oli periaatteessa päätösvalta museoon liittyvissä asioissa, mutta sen riippuvuus valtion vuosittaisesta rahoituksesta tarkoitti suurten päätösten, kuten laajempien aukioloaikojen, jäävän tosiasiallisesti parlamentille.

Juuri julkisen rahoituksen ja museon kansallisen luonteen uskottiin oikeuttavan museossa vierailun kaikille kansalaisille. Parlamentiin vedottiin laajempien aukioloaikojen puolesta, sillä museon käytettävyyttä haluttiin parantaa etenkin työväenluokkaisten keskuudessa. Näin museon sivistävän vaikutuksen toivottiin leviävän myös yhteiskunnan alimpien osien keskuuteen. Kaikki eivät

⁸² Anderson 2012, 55, 65; Caygill 1992, 27.

⁸³ Museon kävijämääristä ks. Liite 1.

⁸⁴ Ks. esim. British Parliamentary Papers (BPP), 1, 1835, 281.

⁸⁵ Johtokunnasta tarkemmin ks. Liite 2.

kuitenkaan nähneet asiaa näin, mikä kävi ilmi esimerkiksi British Museumin johtajana toimeen Sir Henry Ellisin sanomalehteen lähettämästä kirjeestä, jossa hän linjasi kansan sivistämisen ja viihdyttämisen museon toissijaisiksi tehtäviksi. Monien mielestä museo olikin tarkoitettu ennen kaikkea tieteellisen tutkimuksen edistämiseen eikä suinkaan maallikoiden sivistämiseen. Eri näkemykset kansallisen museon roolista olivatkin merkittävässä osassa 1830-luvulta aina vuosisadan loppuun asti käydyissä keskusteluissa museon saavutettavuudesta. Saavutettavuuden kyseenalaistaminen johti myös useiden British Museumin toimintaa ja hallintoa tutkineiden parlamentin asettamien erillisten komiteoiden tutkimuksiin, joista ensimmäiset järjestettiin vuosina 1835 – 1836.⁸⁶

3. Tieteellistä tutkimusta vai kansalaisten koulutusta?

Vaikka British Museumin aukiolopolitiikkaa sekä saavutettavuutta yleensä oli kritisoitu jo 1700-luvulla ja 1800-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä, alkoi julkinen keskustelu aukioloaikojen laajentamisesta vasta 1830-luvulla. Vuonna 1832 toteutunut vaalireformi laajensi etenkin aluksi whigien ja radikaalien kannatuspohjaa, mikä mahdollisti jossain määrin poliittisesti liberaalimman hallinnon 1830-luvulla. Vapaamielisempään poliittiseen ajatteluun yhdistyi Tony Bennettin mukaan myös kasvanut luottamus korkeakulttuurin positiivisesti muokkaavaan voimaan. Korkeakulttuurin kuluttamiseen liittyi julkiseen keskusteluun yhä tiheämmin ilmaantunut rationaalisen ajanvietteen käsite, joka painotti vapaa-ajan vietossa ihmisiä kehittäviä ajanvietteitä.⁸⁷ British Museum nähtiin luontevana paikkana rationaaliselle ajanvietteelle, sillä sen laajat kokoelmat sisälsivät paitsi makua kehittävää taidetta myös tieteellistä opetusta tarjoavia näytteitä. Museo oli myös osoittanut kasvavaa suosiota kansan keskuudessa lisäten kävijämääriään 1820-luvun 60 000 vuosittaisesta kävijästä yli 200 000 vuosittaiseen kävijään vuonna 1833⁸⁸. Merkittävien arkeologisten löytöjen ja muiden lahjoitusten myötä jatkuvasti kasvaneet kokoelmat houkuttelivat uusia kävijöitä museoon, mikä johti myös museon tilojen vaiheittaiseen uusimiseen vuosien 1823 ja 1852 välillä. Kasvaviin kokoelmiin ja kävijämääriin varauduttiin jo hyvissä ajoin, minkä vuoksi museon uskottiin sopivan myös suurempien kansanosien rationaalisen ajanvietteen paikaksi.

British Museum oli luonteva paikka kansalaisten rationaaliselle ajanvietteelle myös sen vuoksi, että kyseessä oli kansallinen museo. Sen lisäksi, että museon laajat kokoelmat voitiin näin esittää todisteena kansakunnan suuruudesta, tarkoitti kansallinen luonne ainakin periaatteen tasolla museon

⁸⁶ Caygill 1992, 24 – 26.

⁸⁷ Bennett 1995, 20.

⁸⁸ Ks. Liite 1.

olevan kaikkien kansalaisten yhteistä omaisuutta. British Museumin uskottiin voivan tarjota hyötyjä kaikille museossa vieraileville, mutta 1830-luvulla huomio kiinnittyi erityisesti museon mahdollisuuksien tarjoamiseen työväestölle. Työväestön painottaminen keskusteluissa museon saavutettavuudesta johtui epäilemättä sen merkittävästä koosta ja taloudellisesta panoksesta, mutta työväestön katsottiin myös olleen kaikkein eniten museon tarjoamien hyötyjen tarpeessa. British Museumin ja sen laajojen kokoelmien uskottiin tarjoavan välineitä työväestön käytöksen, älykkyyden ja maun kehittämiseen. Ensimmäinen askel työväestön kehittämisessä kansallisen museon avulla olikin työväestön saaminen museoon. Koska British Museum oli avoinna vain arkipäivisin ja samoihin aikoihin kuin valtaosa työväestöstä oli sidottuna työpaikalleen, alettiin pian puhua erilaisista ratkaisuista, joilla myös työväestölle taattaisiin pääsy museoon. Yleisimmät ehdotukset koskivat museon avaamista iltaisin, juhlapyhien aikaan ja sunnuntaisin. Kaikissa ehdotuksissa oli omat ongelmansa, jotka aiheuttivat vastustusta laajallakin rintamalla.

Museon johtokunnalla oli periaatteellisella tasolla oikeus päättää museon päivittäisistä asioista, kuten aukioloajoista ja muista saavutettavuuteen liittyneistä säädöksistä. Aukiolojen laajentaminen tarkoitti kuitenkin aina lisäkustannuksia, ja kansallisen museon rahoituksesta päätettiin parlamentin alahuoneessa. Tämän vuoksi ratkaisevat keskustelut museon saavutettavuudesta ja aukiolojen laajentamisesta käytiin Ison-Britannian parlamentissa, jossa kiista ei aina noudattanut perinteisiä puoluerajoja. Keskustelua erilaisista ehdotuksista museon saavutettavuuden parantamiseksi käytiin parlamentin alahuoneessa melko säännöllisin väliajoin 1830-luvulta 1890-luvun loppuun asti, mikä kertoo jo osaltaan ehdotuksiin liittyneistä ongelmista. Keskustelu alkoi levitä jo melko varhain myös parlamentin ulkopuolelle sanomalehdistön myötä, minkä lisäksi vuosina 1835 ja 1836 parlamentin asettama erillinen komitea kuuli muun muassa museon laajempaan avaamiseen liittyen museon henkilökuntaa sekä tieteiden ja taiteiden edustajia.

3.1 Tiedettä vai viihdettä? – British Museumin avaaminen juhlapyhinä

Erillisen komitean kuulemiset vuosina 1835 ja 1836 käsittelivät laajasti erilaisia British Museumia koskeneita asioita, joista monet olivat nousseet käsittelyyn erilaisten valitusten seurauksena. Saavutettavuuden kannalta tärkein komitean käsittelemä kysymys oli museon mahdollinen avaaminen yleisölle juhlapyhien aikana. Yleisemminkin museon toimintaan pureutunut komitea kysyi myös lähes jokaiselta kuulemaltaan henkilöltä tämän käsitystä British Museumin tehtävistä. Näin kuulemisten pöytäkirjojen perusteella on mahdollista saada hyvinkin selkeä kuva museon roolista ja tehtävistä sen oman henkilökunnan sekä tiedemiesten ja taiteilijoiden mielissä.

Komitea kuuli ensimmäisten joukossa British Museumin johtajana tuolloin toiminutta Sir Henry Ellisä. Häneltä kysyttiin mahdollisista esteistä avata museo yleisölle erityisesti pääsiäisen juhlapyhien aikana. Ellisin mukaan tuolloin museossa piti voida työskennellä rauhassa muun muassa ylläpidollisissa tehtävissä. Se, että suuri osa kansasta vietti vapaa-aikaa juuri näiden juhlapyhien aikaan, ei kääntänyt Ellisin päätä. Päinvastoin, hän uskoi juhlapyhien aikaan olevan liikkeellä juuri ilkeiltään taipuvaisimmat osat kansasta, minkä hän pelkäsi heijastuvan myös museoon, mikäli se avaisi ovensa yleisölle tuolloin:

1321. Do you think that any mischief would arise to the Museum provided sufficient attendants were present? – Yes, I think the more vulgar class would crowd into the Museum.

1322. Do you no think that one object of the Museum is to improve the vulgar class? – I think the mere gazing at our curiosities is not one of the greatest objects of the Museum.⁸⁹

Jatkokysymyksessä museolle tarjottu kansan alempia osia kehittävä rooli ei kelvannut Ellisille, sillä hänelle kyse oli ennen kaikkea tieteellisestä laitoksesta. Suuren yleisön tarpeet tulivat viimeisenä ja tärkeämpää oli tarjota hyvät olosuhteet tiedemiehille ja ”tärkeämmille luokille”:

1328. Are there not more people about whom you should be anxious to instruct and amuse during those holidays than at any other portion of the year? - I think the more important class of the population (as far as we are concerned) would be discontented at such a change as the former question contemplates.

1329. Will you describe what you mean by the more important part of the population? – People of a higher grade would hardly wish to come to the Museum at the same time with sailors from the dock-yards and girls whom they might bring with them. I do not think that such people would gain any improvement from the sight of our collections.⁹⁰

Vaikka Ellisillä ei pyynnöstä huolimatta ollut kerrottavaksi esimerkkiä merimiesten ja näiden tyttöjen vierailuista, uskoi hän juhlapyhinä museoon tulevan vain alhaisempaa väkeä. Haastatteliija oli viitannut kysymyksessään museoon sekä opetuksena että huvituksena (*instruct and amuse*), mutta Ellis ei uskonut ensisijaisesti tieteellisen museon opettavaiseen tehoon kansan alempien osien keskuudessa. Pyrkimykset kouluttaa kansaa British Museumin kokoelmien avulla olisivat päättyneet vain museon ja kokoelmien kannalta vaaralliseen tilanteeseen. Pelko suurten väkijoukkojen aiheuttamista vahingoista leimasi keskustelua museon avaamisesta juhlapyhien aikaan. Suuret kansanjoukot olivat aiemmin kokoontuneet pääasiassa vain markkinoilla, joissa tunnelma oli selvästi

⁸⁹ BPP, 1, 1835, 99.

⁹⁰ BPP, 1, 1835, 100.

riehakkaampi verrattuna museovierailulla odotettuun käytökseen. Kaikki museon työntekijät eivät kuitenkaan olleet yhtä epäluuloisia kansaa kohtaan kuin Ellis. Luonnonhistoriallisten kokoelmien apulaisena työskennellyt George Samouille kertoi komitealle, etteivät museovieraat olleet aiheuttaneet vahinkoa tai vaaraa kokoelmille.

3916. You mean to say, that the behaviour of the public generally is such as it ought to be in viewing the Museum? – Yes. The ignorant are brought into awe by what they see about them, and the better informed know how to conduct themselves. We have common policemen, soldiers, sailors, artillerymen, livery-servants, and of course, occasionally, mechanics; but their good conduct I am very much pleased to see, and I think the exhibition at the Museum will have a vast influence on the national character of Englishmen in general.⁹¹

Tavallisten kävijöiden hyvästä käytöksestä huolimatta myös Samouellella oli juhlapyhien aikaiseen avaamiseen liittyviä pelkoja. Pelkoihin liittyivät keskeisesti juhlapyhien aikaan vapaalla olleet kansan alimmat osat, jotka Samouellen mukaan juopottelivat siinä määrin, ettei hän voinut vastata heidän käytöksestään. Hän uskoi toisaalta alimpien luokkien olleen kiinnostuneempia matkaamaan vapaapäivinänsä mieluummin maaseudulle kuin vierailemaan museossa.⁹²

Vaikka Samouelle kertoi uskoneensa museon hyvään vaikutukseen kansalliselle luonteelle, positiivisen voiman vastapuolelle asettui kansan alempia osia kohtaan tunnettu epäluulo ja suoranainen pelko. Usko museon positiivisiin vaikutuksiin näyttäisi kuitenkin voittaneen Samouellen kohdalla väkijoukkojen pelon, sillä hän oli valmis myöntymään museon avaamiseen juhlapyhinä, kunhan ovella vahdittaisiin humalaisten tai sopimattomasti pukeutuneiden henkilöiden sisäänpääsyä. Näitä tekijöitä hän piti merkkeinä mahdollisesta ilkeväkivallasta. Humalaiset kuitenkin karsittiin muulloinkin vieraiden joukosta, eikä Samouelle ollutkaan tavannut yhtäkään päihtynyttä kävijää museossa.⁹³ Vaikka Samouelle näyttäisi olleen selvästi Sir Henry Ellisiä vapaamielisempi asian suhteen, vaati hänkin mukautumista museon vierailijoilleen asettamiin sääntöihin. Sen lisäksi, että humalaisuus asetettiin esteeksi, pidettiin myös sopimatonta pukeutumista syynä evätä pääsyä museoon. Tällaisten sääntöjen noudattamista pidettiin tärkeänä, sillä niiden avulla erotuttiin erityisen selvästi esimerkiksi markkinoista, joihin Samouellekin viittaa alempia luokkia todennäköisemmin kiinnostavina ajanvietteinä. Museovierailuun liittyvien sääntöjen tarkoituksena on saada kävijän koko ruumis säätelyn alaiseksi. Sääntöjen ja niitä tehostavien tottuneempien museokävijöiden esimerkkien avulla kävijät oppivat olemaan koskematta esineisiin, puhumaan

⁹¹ BPP, 1, 1835, 281.

⁹² Ibid.

⁹³ BPP, 1, 1835, 282.

hiljaisella äänellä ja noudattamaan toivottuja kulkusuuntia.⁹⁴ Edellyttämällä sääntöjen noudattamista oli mahdollista saada suuretkin kävijäjoukot käyttäytymään hallitusti.

Ellisin ja Samouellen näkemykset museon tehtävien tärkeysjärjestyksestä näyttäisivät eronneen merkittävästi, mikä kertoo siitä, ettei edes museon henkilökunnan keskuudessa oltu yksimielisiä British Museumin yhteiskunnallisesta roolista. Ellisille British Museum oli ennen kaikkea tieteellinen laitos, jonka tuli tukea tutkimusta ja tieteellistä edistystä. Kansan kouluttaminen, sivistäminen ja viihdyttäminen jäivät Ellisin silmissä tärkeämmän tehtävän jalkoihin. Samouellekin piti museota tieteellisenä laitoksena, mutta uskoi toisaalta sillä olevan myös merkittävä kansalaisten luonnetta kehittävä vaikutus, minkä vuoksi sen laajempia aukioloja oli syytä harkita. Museon henkilökunnan keskuudessa esiintyi kuitenkin yhteistä pelkoa kokoelmien puolesta, mikäli museoon päästettäisiin kerralla suuria ihmisjoukkoja. Yhteistä oli myös British Museumin mieltäminen ennen kaikkea tieteelliseksi laitokseksi.

Seuraavan vuoden istunnoissaan komitea pyrki selvittämään vielä, miten museon toiminta koettiin ulkopuolisten toimesta. Tämän selvittämiseksi komitea haastatteli tiedemiehiä ja taiteilijoita, joista suurimmalla osalla oli jonkinlaisia kytköksiä British Museumiin vähintään toistuvien vierailujen muodossa. Valtaosa näistä tieteiden ja taiteiden edustajista oli museon laajemman avaamisen suhteen lähempänä George Samouellen kuin Sir Henry Ellisin mielipiteitä. Selvänä erona henkilökunnan edustajiin näyttäytyy kuitenkin kokoelmien puolesta tunnetun pelon puuttuminen. Suurin osa kuulluista uskoi museon avaamisen juhlapyhien aikaan tuottavan kansalle merkittävää hyötyä ilman minkäänlaista haittaa itse kokoelmille. Esimerkiksi mineralogi James De Carle Sowerby uskoi museon avaamisen juhlapyhinä tuottavan erityistä hyötyä tieteitä harrastaville virkailijoille, joilla oli vain muutama vapaapäivä vuodessa:

142. Do you think the opening of the Museum on general public holidays might be beneficial, not only to scientific men, but to the public at large? – I think so. That the people at large would take advantage of it is evident from the circumstance of the Zoological Gardens being very much more attended on Easter Monday and Whit-Monday than on any other days.⁹⁵

Sowerby piti museota maallikoille tieteellisen harrastamisen kohteena, mutta toisaalta myös kevyemmän ajanvietteen paikkana, mistä kertoo rinnastus eläintarhaan. British Museum edusti näin Sowerbylle selvästi rationaalista ajanvietettä. Toisaalta hänen suhtautumisensa museoon oli kaksijakoinen, sillä tiedemiehelle kyse oli ennen kaikkea tieteellisestä laitoksesta, joka tarjosi

⁹⁴ Black 2000, 35.

⁹⁵ BPP, 2, 1836, 10.

edellytykset oman tieteenalan harjoittamiseen. Hän kuitenkin mielsi kysyttäessä myös tiedon levittämisen ja kansan yleisen älyllisen tason kehittämisen yhdeksi museon tavoitteeksi.⁹⁶

Eläintieteilijä Thomas Bellin näkemys vastasi pitkälti Sowerbyn näkemystä, sillä myös hän piti museota ennen kaikkea tieteellisenä laitoksena, jossa myös hänellä oli mahdollisuus edistää tieteellistä tutkimustyötään, mutta halusi toisaalta tarjota myös kansalle museon sivistävät hyödyt. Hän puolusti museon avaamista tiettyinä päivinä vain tutkimusta tehneille tiedemiehille ja taiteilijoille, sillä käytäntö takasi tutkimusrauhan. Bell oli kuitenkin museon laajemman avaamisen kannalla ja toivoi erityisesti iltaisin pidennettyjä aukioloaikoja, sillä uskoi sen hyödyttävän päivisin työskennellyttä väestöä. Bell itsekin oli ammattinsa puolesta varattu joka päivä neljään asti, joten hänen oli järjestettävä aina lomapäivä vierailukseen British Museumissa. Aukioloajan pidentäminen muutamalla tunnilla iltaisin oli tarjonnut Bellille sekä muille kansalaisille, olivat he sitten tieteellisesti suuntautuneita tai eivät, paremman mahdollisuuden vierailla museossa. Vaikka Bellin mielessä oli etenkin aukioloaikojen pidentämisen kohdalla myös oma etu, piti hän toivottavana British Museumin aukioloa yleisölle niin usein ja pitkään kuin vain oli käytännöllistä. Hän toivoi näin, sillä piti lähes mittaamattomana kansalliselle luonteelle (*public character*) koituvaa hyötyä British Museumin kaltaisten laitosten saattamisesta kansan saavutettaviin. Bell ei pitänyt yleisöä suurena uhkana museolle, sillä hyvä järjestys oli säilynyt aina museon ollessa avoinna yleisölle. Ainoaksi uhkaksi museon esineille Bell koki huoneiden liiallisen täyttymisen mahdollisuuden, joten hänen mielessään vaara kokoelmille liittyi kansan määrään enemmän kuin sen käytökseen.⁹⁷ Thomas Bellin silmissä museolla oli selvästi potentiaalia olla kansaa kehittävän ajanvietteen paikka samalla kun se tuki tieteellistä tutkimusta. Molemmat tehtävät olivat tärkeitä, mutta kaipasivat toisaalta myös selvää erottelua toisistaan, jotta tieteellisen tutkimuksen mahdollisuudet eivät heikentyneet.

Kuvanveistäjä George Rennie ei puolestaan nähnyt Bellin korostamaa tarvetta erotella tieteen ja taiteen tutkijoita muista kävijöistä erillisten vierailupäivien avulla. Näin ei tehty yhdessäkään Euroopan tärkeimmistä taidemuseoista, eikä Rennien tutustumista taideteoksiin ollut koskaan häirinneet satunnaiset museovieraat. Rennien ajattelu museon aukioloaikojen suhteen oli hyvin vapaamielistä, sillä hän asettui myös museon sunnuntaiavaamisen puolelle. Hän ei osannut ajatella vastalauseita avaamiselle, sillä piti museota hyvin rationaalisena ja opettavaisena huvituksena (*very rational and instructive amusement*) kansalaisille.⁹⁸ Rationaalinen ja opettavainen huvitus olikin juuri sopivaa sivistystä kaivanneelle suurelle yleisölle. Luonnontieteilijä John Richardsonin mukaan

⁹⁶ BPP, 2, 1836, 6.

⁹⁷ BPP, 2, 1836, 41 – 43.

⁹⁸ BPP, 2, 1836, 103 – 104.

museo olikin ennen kaikkea kansalle, eikä vain tiedemiehille.⁹⁹ Museon kansalle tarjoamat hyödyt olivat Richardsonin mukaan niin merkittäviä, että kaikki toimenpiteet kansan saamiseksi museoon olivat hyödyllisiä:

2310. Speaking generally with reference to the character of the people, and the utility of the collection, you think it not at all likely to injure the collection, to extend the time and the hours of its exhibition? – Speaking in reference to the character of the public, I think the greater the facilities given in visiting museums, the more they would become accustomed to them, and the better they would use them.¹⁰⁰

Kansan tottuminen museon kokoelmiin olisi tehnyt niistä osan arkipäivää ja tuonut korkeakulttuuria lähemmäksi kansalaisia. Näin oli Richardsonin mukaan mahdollista parantaa kansallista makua ja luonnetta (*improve the national taste and the national character*). Richardson antoi tukensa museon avaamiselle pääsiäisenä sekä aukioloaikojen laajentamiselle kattamaan kaiken valoista ajan. British Museumin avaamista muina juhlapyhinä hän ei kuitenkaan kannattanut, sillä nämä olivat paastoon tarkoitettuja päiviä, joiden aikana museon avaaminen ei ollut Richardsonin mukaan sopivaa. Richardsonin henkilökohtainen uskonnollinen vakaumus esti häntä kannattamasta museon avaamista muina juhlapyhinä kuin pääsiäisenä, vaikka toivoikin kansalla olevan mahdollisimman hyvät mahdollisuudet museovierailuun, jotta kunnioitus museon kokoelmia kohtaan kasvaisi.¹⁰¹

Muutkin kuin Richardson uskoivat kokoelmien olevan niin merkittäviä, että kunnioitus niitä kohtaan kasvaisi itsestään tarkemman tutustumisen myötä. Toistuvien vierailujen uskottiin kasvattavan kokoelman arvostusta ja vähentävän näin mahdollisia haluja ilkivalttaan. Alempien luokkien päästäminen mittaamattoman arvokkaan kokoelman pariin toimi ikään kuin lahjana, jolla haluttiin osoittaa luottamusta kansan alempia osia kohtaan. Osoitetulla luottamuksella haluttiin vahvistaa eri luokkien välisiä siteitä ja sitoa mahdollisesti räjähdysalttiita alempia luokkia osaksi rauhallista yhteiskuntaa. British Museumin kohdalla haluttiin myös osoittaa kokoelman olevan kansallinen, mikä tarkoitti sen kuuluvan kaikille ja olevan kaikkien ylpeyden aihe sekä huolenpidon kohde. Kokoelmien tutuus oli kuitenkin kaksiteräinen miekka, sillä 1840-luvulle tultaessa monet huomioivat hieman yllättäen ylempien luokkien käyttäytyneen museossa huonoimmin, minkä epäiltiin johtuneen juuri tottumisesta museon esineisiin.¹⁰²

⁹⁹ BPP, 2, 1836, 180.

¹⁰⁰ BPP, 2, 1836, 183.

¹⁰¹ BPP, 2, 1836, 182 – 183.

¹⁰² Ks. esim. House of Common Debates (HC Deb), 30 June, 1837, vol 38, cc1737-41. Colonel Thompson.

British Museumin kokoelmia käyttivätkin pitkään enimmäkseen ylemmät yhteiskunnalliset ryhmät, minkä esimerkiksi John M. Mathew kertoi komitealle. Hänen mukaansa museota hyödynsivät selvästi enemmän tieteen ja kirjallisuuden parissa toimineet henkilöt kuin kansan suuret joukot. Mathew uskoi tämän johtuvan museon aukioloajoista, jotka olivat liian rajoitetut suurelle yleisölle, minkä vuoksi kansa jäi British Museumin tarjoamien hyötyjen ulkopuolelle. Muita rajoituksia Mathew ei uskonut kävijöille asetetun, sillä oli nähnyt museossa mekaniikoiltakin näyttäneitä kävijöitä. Mathew ei kuitenkaan ollut tiennyt museon olleen avoinna yleisölle vain kolmena päivänä viikossa ja piti järjestelyä erikoisena, sillä yhdistettynä rajoitettuihin aukioloaikoihin se sulki tosiasiallisesti kokonaisia luokkia museon ulkopuolelle. British Museum olikin Mathew'n mukaan tavoitettavissa vain sitä ammattinsa puolesta käyttäneille sekä niille, joilla oli täysi vapaus ajankäyttönsä suhteen ja mahdollisuus hyödyntää museota huvitukseen. Museon aukioloaikoihin liittynyt säätely oli Mathew'n mielestä eksklusiivista, vaikka sitä ei välttämättä ollut sellaiseksi alun perin tarkoitettu.¹⁰³

Museon kansalle tuottama hyöty oli Mathew'n silmissä niin suuri, että hän oli valmis suostumaan mahdollisimman laajoihin aukioloaikoihin. Hän uskoi British Museumin näyttelyiden kehittävän kansalaisten makua ja moraalialia, minkä vuoksi museon avaaminen yleisölle juhlapyhien aikaan sekä jopa sunnuntaisin oli kannatettavaa. Mathew'n mukaan Louvressakin oli eniten kävijöitä juuri sunnuntaisin ja British Museumin sunnuntaiavaamisen avulla oli hänen mielestään mahdollista vastata myös alkoholiin liittyneisiin ongelmiin. British Museumin sunnuntaiavaaminen olikin hänestä parhaita keinoja työväenluokkien ja koko kansan moraalisen tason parantamiseen. Mathew ei myöskään pitänyt ongelmallisena tieteellisen tutkimuksen yhdistämistä kaikkia kansalaisia palvelemaan tehtävään. George Rennien tavoin Mathew ei uskonut taiteilijoilla olevan vaikeuksia työskennellä museossa muidenkin kävijöiden aikana. Esimerkiksi Louvressa ei ollut erillisiä päiviä taiteilijoille, eikä järjestely ollut aiheuttanut haittaa siellä, vaan taiteilijat pystyivät tutkimaan esineitä suuristakin kävijämääristä huolimatta.¹⁰⁴

Kautta linjan tieteiden ja taiteiden edustajien kuulemisissa korostui British Museumin rooli kansalaisia hyödyttävänä ajanvietteenä. Kokemukset kansalaisten vierailuista museossa olivat pääasiassa hyviä, mikä lisäsi uskoa suurempienkin joukkojen hyvää käytökseen museon avatessa mahdollisesti ovensa juhlapyhien aikaan. Joukkoon mahtui kuitenkin ainakin yksi soraääni kielitieteilijä Henry H. Baberin muodossa. Hänestä suuret ja tämän vuoksi vaikeasti hallittavat väkijoukot olivat selvä este museon avaamiselle juhlapyhien aikaan. Baberin pelko suurista väkijoukoista muistutti edellisenä vuonna kuultavana olleiden museon työntekijöiden pelkoja, mikä

¹⁰³ BPP, 2, 1836, 275 – 276.

¹⁰⁴ Ibid.

selittynee osittain sillä, että Baber oli aikaisemmin työskennellyt British Museumissa. Erityisesti Baber pelkäsi suurten väkijoukkojen saapuvan museoon päihtyneenä, minkä hän uskoi entisestään vaikeuttavan näiden hallintaa.¹⁰⁵

Juuri tätä olivat pelänneet myös Sir Henry Ellis ja George Samouelle, mutta Ellisin kohdalla oli vielä korostunut huoli tärkeämpien museokävijöiden häiriintymisestä alempien luokkien vuoksi. Vaikka hänellä ei kyselyistä huolimatta ollut tarjota esimerkkejä pelkäämistään huonosta käytöksestä museossa, oli hän vakuuttunut museon vieraiden edustavan juhlapyhien aikaan hyvin alhaista osaa kansasta. Myös Louvren avaaminen sunnuntaisin oli mahdollista ainoastaan tiukan poliisivalvonnan avulla. Ellisin mukaan nämä poliisit kohtelivat kävijöitä selvästi karkeammin kuin British Museumin työntekijät koskaan uskaltaisivat. Hän ei halunnut ajatella British Museumin avaamista kansalaisille, mikäli se tarkoittaisi tiukan poliisivalvonnan lisäämistä museossa, sillä uskoi englantilaisten kokevan poliisien näkyvän tarkkailun vastenmieliseksi. Ellisin mukaan museon omat työntekijät tarkkailivat jo näkymättömästi kävijöitä ehkäistäkseen kaikenlaisia haittoja. Komitean tiedustellessa siviilipukuisten ja näin näkymättömistä tarkkailevien poliisien käyttöä, uskoi Ellis salaisen poliisin olevan tunnistettavissa myös ilman virkaan liittyneitä merkkejä.¹⁰⁶ Vaikka Ellis myönsi työntekijöidensä tarkkailevan kävijöitä näkymättömistä, ei museon käyttökelpoisuutta kansan tarkkailussa ja käytöksen muokkaamisessa laajemmin nähtävästi tunnistettu vielä 1830-luvulla ainakaan museon henkilökunnan keskuudessa.

Vuosien 1835 ja 1836 komitean kuulemisissa British Museum pyrittiin luokittelemaan pääasiallisesti joko tiedemiehille ja taiteilijoille tarkoitetuksi tutkimuksen paikaksi tai koko kansalle tarkoitetuksi opetuksen ja huvituksen paikaksi. Kaikki juhlapyhien aikaisia aukioloja kannattaneet perustelivat laajemman avaamisen tarvetta museon merkittävällä hyödyllä kaikille kansalaisille. Museon uskottiin kehittävän kansalaisten makua, älykkyyttä sekä käytöstapoja. Näiden positiivisten vaikutusten vuoksi etenkin alempien yhteiskunnallisten ryhmien keskuudesta haluttiin houkutella museoon mahdollisimman monia kävijöitä. Aukioloaikojen laajentamista vastustaneet vetosivat puolestaan museon tieteellisen toiminnan häiriintymiseen, mikäli suuria kansanjoukkoja pääsisi museoon aiempaa useammin. Monet tieteiden ja taiteiden edustajista kuitenkin kumosivat nämä pelot vedoten usein muiden maiden ja muiden museoiden esimerkkeihin. Museo saattoi siis mahdollistaa samaan aikaan tieteellisen toiminnan ja kansan kehittämisen ilman suuria ongelmia. Tämä tieteellisyyden ja huvituksen välinen jännite ratkaistiinkin jossain määrin British Museumin kohdalla komitean kuulemisten aikana, mutta se nostettiin aina tarpeen tullen esiin tulevina vuosina vastustettaessa

¹⁰⁵ BPP, 2, 1836, 376.

¹⁰⁶ BPP, 1, 1835, 100.

museon laajempia aukioloaikoja vetoamalla tieteelliseen tutkimukseen museon ehdottomana ydintehtävänä.

Juhlapyhien aikaista avaamista vastustettiin puolestaan vetoamalla kansan käytökseen liittyneisiin pelkoihin. Perinteisten vapaa-ajan vieton tapojen pelättiin rantautuvan myös museoon, mikäli se avaisi ovensa suurten kansanjoukkojen nauttiessa vapaa-ajastaan. Näiden tapojen pelkoon liittyi erityisesti pelko juopuneista vieraista museossa, mikä tekisi väkijoukkojen käytöksestä arvaamatonta ja näiden hallitsemisesta hyvin vaikeaa. Sir Henry Ellis uskoi lisäksi museon kannalta tärkeämpien luokkien häiriintyvän alempien kansanosien pääsystä museoon. Pelkona oli siis museon muuttuminen täysin viihteelliseksi ajanvietteen paikaksi, joka olisi näin vain yksi monien joukossa eikä enää ainutlaatuinen British Museum. Laajempia aukioloaikoja kannattaneiden toiveissa oli kuitenkin museon toimiminen opettavaisena ajanvietteen laitoksena, joka säilyttäisi edelleen erikoislaatuisuutensa. Vastapuolen keskuudessa ei kuitenkaan aina uskottu edes opetukselliseen hyötyyn, vaan väkijoukkojen pelättiin ennen kaikkea aiheuttavan vaaraa museolle. Kävijöiden riittävä tarkkailu koettiin mahdottomaksi, sillä museoon ei haluttu tuoda Louvren tavoin poliiseja. British Museum kuitenkin päätettiin avata aluksi koeluonteisesti juhlapyhien aikaan vuodesta 1837 ja kokemukset antoivat pian ymmärtää kansalaisten tarkkailun museossa olevan itse asiassa varsin helppoa. Näin museolle tunnistettiin myös uusi yhteiskunnallinen rooli.

3.2 Strateginen resurssi – Tarkkailu ja kansan kehittäminen

Museot alkoivat muuttua jo 1700-luvun aikana ruhtinaiden valtaa valikoiduille kansalaisille esitelleistä paikoista kohti kansallisia ja avoimempia instituutioita. Muutoksen taustalla voidaan nähdä valistuksen ajan vaikutus ja siihen liittynyt demokraattisten periaatteiden korostaminen erityisesti vaatimuksissa tieteistä ja taiteista kaikkien oikeutena. Demokraattisiin periaatteisiin sitoutuminen oli kuitenkin vain yksi syy saavutettavampien museoiden kehityksessä, sillä omaa rooliaan näyttelivät myös erilaiset valtiolliset strategiat.¹⁰⁷ Erityisesti kansalliset museot koettiin tärkeinä toimijoina kehittyvissä kansallisvaltioissa, joissa museoilla oli rooli kansallistunteen iskostamisessa kansalaisten mieliin.¹⁰⁸ Kansallisissa museoissa oli mahdollista esitellä suurillekin joukoille kansakunnan suuruutta ja voimaa aiemmin tapahtuneen hallitsijan voiman esittelyn sijaan. Museoille löydettiin kuitenkin rooli myös toisen tärkeän valtiollisen strategian toteutuksessa, sillä niitä oli mahdollista käyttää kurinpidollisina välineinä. Museoiden omien sääntöjen ja säädösten avulla uskottiin olevan mahdollista kohdistaa säätelyä museoissa vieraileviin kansalaisiin. Vierailun

¹⁰⁷ Bennett 1995, 246.

¹⁰⁸ Prior 2002, 34.

aikana opitun normitetun käytöksen toivottiin leviävän kävijöiden mukana myös museon ulkopuolelle. Lisäksi museon kokoelmiin tutustumisen uskottiin kehittävän älykkyyttä sekä taiteellista makua, mikä tarkoitti yleisesti sivistyneempiä kansalaisia. Sivistyneiden ja hyvin käyttäytyvien kansalaisten ei uskottukaan asettuvan esivaltaa vastaan, kuten oli käynyt esimerkiksi 1700-luvun lopun Ranskassa. Yhteiskunnan alemmat osat oli saatava hallintaan, mikäli vastaavat tapahtumat haluttiin estää tulevaisuudessa.¹⁰⁹

Isossa-Britanniassa riskialttiiksi yhteiskunnan alempien osien edustajaksi luettiin työväenluokkien edustajat, jotka muodostivat määrällisesti valtaosan kansasta ja olivat jo tämänkin vuoksi mahdollinen uhka tyytymättöminä. Työväenluokat olivat myös antaneet merkkejä kyvystään radikalisoitua 1810-luvun alussa, kun tuotannon koneistumiseen turhautuneet *luddiitit* tuhosivat satunnaisissa iskuissa teollisuuskoneita. Luddiittien toiminta oli ollut luonteeltaan satunnaista ja keskittynyt enemmän terroriin kuin politikointiin. Vuosina 1815 – 1820 työväestö osoitti kuitenkin kykenevänsä organisoitumaan myös rauhanomaisemmin ja löytämään yhteisen vihollisen yhteiskunnan ylimmistä osista. Työväestön yhteistä vihollista alleviivasi kenties eniten Peterloon verilöyly vuonna 1819, jossa vaalireformia kannattaneen mielenosoituksen yhteydessä yksitoista työväenluokkaista mielenosoittajaa kuoli ja satoja loukkaantui. Henkilövahingot aiheutti keskiluokkainen reserviläisratsuväki, joka toimi yläluokkaisen hallinnon alaisuudessa. Vaikka mielenosoituksen järjestäjät olivat itse keskiluokkaisia radikaaleja, piirtyi työväestölle tapahtumasta mustavalkoinen kuva, jossa työväenluokat jäivät yksin muita luokkia vastaan. Erityisesti Peterloon verilöyly vaikutti yksittäisenä tapahtumana siihen, että työväenluokkainen radikalismi löysi oman äänensä.¹¹⁰

Pettymys vuoden 1832 vaalireformiin käynnisti laajemman liikehdinnän työväenluokkaisten radikaalien keskuudessa laajempaa äänioikeutta kovaäänisesti vaatineen chartisti-liikkeen muodossa. Chartistit osoittivat toiminnallaan monille työväenluokkaisten aiheuttamien levottomuuksien olleen mahdollisia myös Isossa-Britanniassa. Huoli levottomuuksista antoi osaltaan sysäyksen keskustelulle British Museumin laajemmista aukioloajoista, jotka olisivat mahdollistaneet myös työväenluokkaisille paremman pääsyn museoon. Parlamentin asettamien erillisten komiteoiden vuosien 1835 ja 1836 käytyjen kuulemisten seurauksena päätettiin kokeilla British Museumin avaamista juhlapyhien aikaan. Ensimmäisen kerran museo avattiin juhlapyhänä vuoden 1837 pääsiäismaanantaina, ja käytäntö osoittautui välittömäksi menestykseksi, kun museossa vieraili päivän aikana lähes 24 000 kävijää. Vaikka juhlapäivien aikaisten kävijöiden määrä hieman laski

¹⁰⁹ Bennett 1995, 6 – 7.

¹¹⁰ Royle 2012, 145 – 146; Wright 1988, 21.

ensimmäisen vuoden innostuksen jälkeen, pysyi se edelleen verrattain korkeana muihin päiviin nähden sekä huomattavana kokonaisen vuoden kävijämääriin suhteutettuna. Vuonna 1837 tehtyjen uudistusten myötä museo ei enää myöskään sulkenut oviaan kokonaisiksi kuukausiksi kokoelmien hoitoa varten, kuten vielä vuosikymmenen alussa oli tapana. Juhlapäivien aikaisten aukiolojen myötä museo sulki ovensa tammi-, touko- ja syyskuun ensimmäisenä viikkona, joulupäivänä, laskiaistiistaita seuranneena tuhkakeskiviikkona, pitkänäperjantaina sekä jokaisena sunnuntaina.¹¹¹

Juhlapyhiä koskeneessa keskustelussa vetoamukset museon hyödyistä kansalaisten kehitykselle veivät voiton suurten väkijoukkojen museolle aiheuttamien haittojen uhkakuvista. British Museumin avaaminen juhlapyhien aikana oli menestys kävijämääriensä puolesta, mutta osoitti samalla myös suurten kansanjoukkojen kykenevän hyvään käytökseen. Jo kesäkuussa 1837 juhlapyhien kävijämääristä parlamentille raportoinut lordi Stanley huomioi tyytyväisenä, etteivät suuretkaan väkijoukot olleet aiheuttaneet museossa minkäänlaisia vahinkoja.¹¹² Lyhyellä aikavälillä näyttikin selvästi siltä, että juhlapyhien aikaisesta avaamisesta oli vain hyötyä ilman haitallisia vaikutuksia, mikä antoi pontta lisävaatimuksille museon saavutettavuuden parantamiseksi. Kokemukset olivat positiivisia myös pidemmällä aikavälillä ja vakuuttivat vuoteen 1847 mennessä jopa juhlapyhien aikaista avaamista tiukasti 1830-luvun kuulemisissa vastustaneen Sir Henry Ellisin:

319. But generally speaking the visitors conduct themselves with great propriety and decorum? – Yes, very great decorum. I have not had occasion to interfere with any person for two or three years, with the exception of the man who smashed the Portland Vase.

*320. (Chairman.) Though the number of visitors is increasing, their decorum and good behaviour is increasing in the same proportion? – I think it is.*¹¹³

British Museumin laajempi avaaminen oli muokannut museossa vierailevia kansalaisia parempaan suuntaan, mikä osoitti museon käyttökelpoisuuden strategisena välineenä. Museoiden käyttäminen strategisina välineinä perustui kansalaisten ohjaamiseen aiempaa kehittävämpien vapaa-ajan aktiviteettien pariin. Näihin toivottuihin aktiviteetteihin liittyi useimmiten älyä, makua tai käytöstä kehittäviä elementtejä, joiden avulla uskottiin olleen mahdollista muokata kansalaisista valtiolle hyödyllisiä, tottelevaisia resursseja. Museoiden fyysiset tilat alkoivat muuttua 1800-luvulla tukemaan

¹¹¹ BPP, 4, 1837 – 1899, 26 – 27; Caygill 1992, 25; Ks. Liite 1.

¹¹² HC Deb, 30 June, 1837, vol 38, cc1737-41. Lord Stanley.

¹¹³ BPP, 3, 1847 (July 10), 13. Portland Vase on ajanlaskun alun tienoilta peräisin oleva erityisen hienosti koristeltu ruukku, jonka satunnainen kävijä William Lloyd rikkoi vierailunsa aikana vuonna 1845 kärsittyään ilmeisesti pitkän juopottelun seurauksista. Ruukku saatiin korjattua seuraavana vuonna ja se on yhä näytteillä British Museumissa ja nähtävillä internet-katalogissa osoitteessa http://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details.aspx?objectId=466190&partId=1; ks. Miller 1974, 207 – 208.

museon uutta tehtävää ja myös British Museumin täydellinen uudelleenrakentaminen alkoi 1820-luvulla ja kesti useita vuosikymmeniä. Yleisesti ottaen museoiden tilat muuttuivat sekavista ja täyteen ahdetuista tiloista kohti avoimempia näkymiä. Lisäksi tilat jakautuivat aiempaa selvemmin katseilta piilossa olleisiin sisällöntuottajien tiloihin ja näkyvillä olleisiin kuluttajien tiloihin. Näkyviin tiloihin kuului olennaisesti myös näkyvillä olo sekä siihen kuuluneet tarkkailu ja kontrolli. Näkyvissä tiloissa tarjottiin myös piilossa olleiden sisällöntuottajien toimesta tietoa passiiviseen rooliin jääneille tiedon kuluttajille. Muodostelma muistutti valistusfilosofi Jeremy Benthamin (1748 – 1832) ajatusta *Panopticonista*, vankilasta, jossa vangit ovat näkymättömän vartijan jatkuvassa tarkkailussa. Vastaavanlaisen jatkuvan tarkkailun ajatuksen omaksuminen paransi museoiden mahdollisuuksia kansalaisten muokkaamiseksi hyödylliseksi resurssiksi ja helpotti ”tottelevaisten ruumiiden” luomista valtiiovallan käyttöön.¹¹⁴

”Tottelevaisten ruumiiden” käsite on peräisin muun muassa valtaa, rangaistuksia ja tarkkailua tutkineelta Michel Foucault’lta, jonka vuonna 1975 julkaistu teos *Tarkkailla ja rangaista (Surveiller et punir: Naissance de la prison)* käsittelee ruumiiseen kohdistuneen rangaistuksen vähittäistä muuttumista suorasta ja näkyvästä rangaistuksesta epäsuorempaan muotoon, jossa ruumis pyrittiin saattamaan vallankäytön alaiseksi. Teoksen keskiössä on vankilalaitos, mutta Foucault tunnistaa tarkkailun instrumentteja kaikkialta yhteiskunnasta. Foucault’n mukaan halu hallita toisen ruumista sen kurittamiseen sijaan liittyi lisääntyneeseen ruumiillisen työvoiman tarpeeseen. Ruumiin käyttäminen työvoimana oli mahdollista vain kytkemällä se alistusjärjestelmään, joka teki ruumiista hyödyllisen, tuottavan ja alistetun. Sen, että toisten ruumiiden alistaminen ei vaatinut väkivaltaa, Foucault katsoo valtaapitävien huomanneen viimeistään 1800-luvulla. Alistaminen voitiin tehdä hienovaraisten kurinpidollisten toimien avulla, jotka olivat tuttuja muun muassa armeijoista ja luostareista. Kaikkea toimintaa koskeneiden sääntöjen luominen yhtenäisti toimintoja ja teki suuremmistakin joukoista helpommin hallittavia. Hienovaraisiin kurinpidollisiin toimiin yhdistyi myös jatkuva valvonta, jossa kaikkia hetkiä keskeytyksettä valvonut kurinpitojärjestelmä näki jokaisen ja vertaili yksilöitä keskenään. Vertailemalla yksilöt eroteltiin toisistaan asettamalla nämä arvojärjestykseen ja erottamalla poikkeavasti käyttäytyvät yksilöt yhteisön ulkopuolelle. Uhka sulkemisesta yhteisön ulkopuolelle ohjaa normin mukaiseen käytökseen, mihin valvonnan teho kurinpidollisena työkaluna perustuukin. Samalla kun normaalistava valvonta pakottaa yksilöt osaksi homogeenista massaa, toimii se myös ihmisiä yksilöivänä työkaluna mitatessaan havaittuja eroja ja hyödyntäessään erilaisuuksia. Valvontaan perustuva kuri synnyttää siis paitsi yhtenäisen yhteisön

¹¹⁴ Hooper-Greenhill 1992, 190.

myös yksilön, jonka tarjoamat mahdolliset hyödyt on tunnistettu. Valvonta synnyttää siis yksilön osoittamalla, miten kukin yhteisön jäsen eroaa yhteisöstä.¹¹⁵

Valvontaan perustunut kurinpitäjärjestelmä muutti myös aikaisempia valtaan liittyneitä asetelmia merkittävästi siirtämällä perinteisesti näkyvillä olleen vallan käyttäjän näkymättömiin ja tuoden vallan kohteet piiloistaan tarkkailun valokeilaan. Kehitys rinnastuu museoiden siirtymiseen hallitsijan vallan esittelystä kohti kansallisia museoita. Enää näkyvillä ei ollut ruhtinas ja hänen valtansa symbolina toiminut kokoelma, vaan itse kansa, joka vieraili katsomassa kaikkien yhteisiä kokoelmia. Benthamin *Panopticon*issa vankeja tarkkaillut valta oli jatkuvasti näkyvissä vankilan keskellä sijainneen vartiotornin muodossa, mutta sen sisälle ei voinut nähdä, minkä vuoksi vangeilla ei ollut koskaan varmaa tietoa siitä tarkkailtiin heitä vai ei. Vangit olivat kuitenkin tietoisia jatkuvan tarkkailun mahdollisuudesta, mikä pakotti heidät olettamaan tarkkailun olleen jatkuvaa.¹¹⁶ Jo pelkkä oletus jatkuvasta tarkkailusta pakotti vangit käyttäytymään kuin heitä tarkkailtaisiin, mikä alisti heidät tarkkailijan tahtoon. Jatkuva tarkkailu pakotti vangit tarkkailemaan omaa käytöstään ja muokkaamaan sitä tarkkailevan vallan toivomaan suuntaan. Samaa ajatusta sovellettiin myös kansallisissa museoissa, joissa jokainen kävijä oli potentiaalinen tarkkailun kohde tai potentiaalinen tarkkailija, sillä kaikki olivat tietoisia museovierailijoilta odotetusta käytöksestä. Näin kävijä tarkkaili myös omaa käytöstään ja ohjasi sitä asetettujen normien suuntaan.

British Museumin kohdalla jatkuvan ja näkymättömän tarkkailun hyödyt alkoivat näkyä selvemmin museon avattua ovensa juhlapyhien aikaan. Vaikka joitakin vartijoita ja poliiseja käytettiin museoympäristössä kävijöiden tarkkailuun, arveltiin selvästi näkyvän poliisitarkkailun tuntuvan kävijöistä epämiellyttävältä.¹¹⁷ Jatkuva ja näkymätön tarkkailu vähensi epämiellyttäväksi ja epäluottamuksen osoitukseksi mielletyn näkyvän tarkkailun tarvetta museoissa. Yleisemmällä tasolla jatkuvan tarkkailun malli myös vähensi tarkkailijoiden määrää lisäten kuitenkin tarkkailtavien määrää. Tarkkailun jatkuvuus mahdollisti myös asioiden kulkuun puuttumisen jokaisena hetkenä, minkä tiedostaminen loi virheitä ja rikoksia ennalta ehkäisevän paineen. Jatkuvan tarkkailun todellinen voima olikin Foucault'n mukaan sen äänettömyydessä, sillä asioihin ei puututtu koskaan suoraan, vaan toiminnallaan järjestelmä muodosti mekanismin, jossa tarkkailtavat olivat tietoisia itsestään ja toisistaan. Tämä tietoisuus rohkaisi valtaapitävien asettamien normien mukaiseen käytökseen, jotta vältettiin epätoivottu joukosta erottuminen ja siitä seurannut yhteisön ulkopuolelle sulkeminen.¹¹⁸

¹¹⁵ Foucault 2005, 40, 249 – 251, 265.

¹¹⁶ Foucault 2005, 255, 275.

¹¹⁷ BPP, 1, 1835, 100.

¹¹⁸ Foucault 2005, 281.

Oikeanlaisen käytöksen määrittelemine normiksi oli valtaapitävien kannalta tärkeää, sillä normit toimivat referenssinä sille, mihin suuntaan kansan käytöstä tuli muokata. Normien mukaan käyttäytyvää kansaan oli helpompaa ennakoida ja hallita, kuin monia erilaisia käyttäytymismalleja noudattavaa sekalaista kansaa. Yhteiskunta kaipaa valtaapitävien näkökulmasta erilaisia normaalisuustuomareita, jotka ovat jatkuvasti läsnä kertomassa kansalaisille, mikä on normaalia ja miten tulee käyttäytyä sopiakseen asetettuihin normeihin. Jatkuvasti läsnä olevan normaaliuden tarkkailun ja toivottuja normeja kohti ohjeistamisen avulla normaalista pyritään tekemään universaalia.¹¹⁹ Yhtenä British Museumin roolina pidettiin kansan alempien osien saattamista normaaliuden piiriin tuomalla nämä museon normeihin ohjaavan säännösten piiriin. Museon sisällä vallinneet käyttäytymisnormit olivat yleisesti yhteiskunnassa toivottuja normeja, joita haluttiin levittää laajemminkin yhteiskuntaan. Museosta opittujen käyttäytymismallien haluttiin leviävän laajemminkin yhteiskuntaan ja erityisesti työväenluokkaisen väestön keskuuteen. Osittain juuri näiden tavoitteiden vuoksi British Museumille ajettiin laajempia aukioloaikoja 1830-luvulta lähtien parlamentin alahuoneessa. Museovierailuista haluttiin normaali osa kansalaisten vapaa-ajanviettoa, minkä vuoksi pelkän juhlapyhien aikaisen avaamisen ei katsottu riittävän arkipäivien avaamisen rinnalle. Ratkaisuna nähtiin British Museumin avaaminen sunnuntaisin, joka oli työväestön viikoittainen vapaapäivä. Museon avaamisen sunnuntaisin uskottiin vaikuttavan positiivisesti sunnuntain vieton tapoihin, joissa nähtiin monien mielestä yhä liikaa vanhojen ja karkeiden ajanvietteiden piirteitä. Sunnuntaiavaamisella museovierailusta haluttiin tehdä osa normaalia sunnuntaita ja normaalia viikkoa, jossa vapaa-aikaankin kuului sivistyksen kerryttäminen ja oman itsen kehittäminen. Museon rooli kansan tapojen siistijänä ja kansan sivistäjänä korostuikin pitkään jatkuneessa keskustelussa sunnuntaiaukioloista.

3.3 Sivistys, moraalinen taso ja maku – Museon anti kansalaisille

Erityisesti kansan työväenluokkaisten osien sivistäminen oli tärkeää pyrittäessä muuttamaan kansaa hyödylliseksi ja helposti hallittavaksi resurssiksi. Monien silmissä juuri museot olivat sopivia laitoksia sivistyksen levittämiseen, joten julkiseksi perustetun British Museumin vaatiminen sivistämistä kaipaavan kansan käyttöön oli monien mielissä luonteva vaatimus. Moderni museo erosi selvästi kansan parissa suosituista ajanvietteen tavoista, jotka olivat monien uudistusmielisten mukaan jopa haitallisia kansalaisten moraaliseksi tasolle. Niille vapaa-ajan viettämisen tavoille, joista haluttiin eroon, annettiin ”talonpoikaisen” ajanvietteen leima, minkä lisäksi ne luokiteltiin karkeiksi, barbaarisiksi ja kehitystä jarruttaviksi. Vanhat tavat tuli korvata ylempien luokkien tarjoamalla uusilla

¹¹⁹ Foucault 2005, 418.

sivistävillä huvituksilla, jotka ohjasivat kansalaisia myös kohti valtaapitävien asettamaa normaaliutta.¹²⁰ Tässä tehtävässä ylemmät luokat ottivat aseeseen itselleen jo tutun korkeakulttuurin, joka oli 1830-lukuun mennessä ottanut suuren harppauksen aiemmasta roolistaan hallitsijan vallan esittelijänä kohti kaikkien yhteistä omaisuutta.

Korkeakulttuurin avulla uskottiin olevan mahdollista kehittää kansalaisia, mutta toimiakseen tässä tehtävässä sen oli pakko siirtyä pois hallitsijan käsistä kansan pariin. Korkeakulttuurista piti karistaa pois eksklusiivisuuden leima, mikä toteutettiin muuttamalla hallitsijoiden kokoelmia kansallisiksi. Näin museoiden kokoelmista maksoivat kaikki kansalaiset, vaikka rahoituksen määrä jäi edelleen valtaapitävien päätettäväksi. Tämä antoi korkeakulttuurille julkisen luonteen ja auttoi mieltämään kansalliset museot kaikkien kansalaisten omaisuutena. Kokoelmien valtiollistamisella tavoiteltiin kestävää muutosta, kun kansalaisista tulisi ihmisiä kehittävän korkeakulttuurin voiman aktiivisia kantajia, jotka levittäisivät saamiaan hyötyjä muun kansan keskuuteen. Muutos vaati kuitenkin korkeakulttuuria tarjonneiden laitosten avautumista yleisölle muutenkin kuin periaatteen tasolla. Avoimuus kaikille yhteiskuntaluokille onkin modernin museon keskeisimpiä periaatteita.¹²¹ British Museum oli periaatteen tasolla avoin kaikille aina perustamisestaan lähtien, mutta käytännössä sen aukioloajat tekivät vierailusta hyvin vaikeaa, ellei jopa mahdotonta, työväenluokkien edustajille. Esimerkiksi Barbara J. Black on kyseenalaistanut British Museumin sijoittamisen eksklusiivisuutensa vuoksi modernien museoiden joukkoon 1800-luvulla, ja sijoittanut sen osaksi vanhempaa maailmaa paikkana, jossa ylemmät luokat saattoivat tavata ja viettää aikaa keskenään.¹²²

Työväestön jääminen museon ulkopuolelle oli erityisen ongelmallista, sillä tämän kansanosan katsottiin olleen eniten sivistämisen tarpeessa. Kansalaisten ohjaamista oikeaan suuntaan pidettiin ennen kaikkea valtaapitävien tehtävänä. Jo 1800-luvun alussa skotlantilainen tilastotieteilijä Patrick Colquhoun (1745 – 1820) rinnasti kansan ja lainsäätäjien välisen suhteen lapsen ja vanhempien väliseen suhteeseen.¹²³ Tarkkailevan, ohjailevan ja kasvattavan roolin omaksuminen kansalaisiin nähden sälytti valtaapitäville myös vastuun kansalaisista ja näiden kehittämisestä. Työväestön sivistämisen tärkeyttä lisäsi pelko yhteiskunnallisista levottomuuksista, joita juuri yhteiskunnan alimpien osien uskottiin voivan aiheuttaa. Vaikka sivistystä haluttiin kehittää yhteiskunnan alempien ryhmien keskuudessa, johti British Museumin huono saavutettavuus siihen, että omaa identiteettiään rakentanut keskiluokkainen porvaristo otti museon osaksi omaa julkista piiriään. British Museumin

¹²⁰ Lowerson & Myerscough 1977, 3.

¹²¹ Bennett 1995, 9, 24; Black 2000, 9.

¹²² Black 2000, 8 – 9.

¹²³ Bennett 1995, 18.

keskiluokkaistamisen pyrkimyksiin kuului myös alempien yhteiskunnallisten ryhmien sulkeminen museon ulkopuolelle keskiluokkien oman yhteiskunnallisen aseman korostamisen nimissä. Porvaristo kaappasi samoihin aikoihin omaan käyttöönsä muitakin korkeakulttuurin laitoksia, jotka olivat vasta irrottautuneet hallitsijoiden vallasta. Näitä paikkoja hyödynnettiin vertaisten kohtaamiseen ja luokkatietoisuuden kehittämiseen keskiluokkaisten parissa. Tekemällä itseään näkyviksi itselleen näissä julkiseen piiriin kuuluneissa paikoissa, keskiluokkaiset lisäsivät yksilöiden tietoisuutta toisistaan ja luokan tietoisuutta itsestään.¹²⁴ Toisiaan tarkkailemalla keskiluokkaisten oli mahdollista muodostaa yhteisiä käyttäytymismalleja ja tapoja, joiden avulla erotuttiin muiden luokkien edustajista ja vahvistettiin luokkatietoisuutta entisestään.

Kokoelmien kansallistaminen oli edesauttanut niiden siirtymistä keskiluokkaisen porvariston julkiseen piiriin, mutta porvaristo teki museoista uudella tavalla eksklusiivisia. Kansallistamisesta huolimatta kokoelmaan pääsyä rajoitettiin hienovaraisella säätelyllä, joka hankaloitti erityisesti keskiluokkia alempien kansanosien vierailua British Museumissa. Museon aukioloaikojen avulla suljettiin ulkopuolelle arkisin työskennellyt väestö eikä museon tarkasti normittava säännöstö rohkaissut yhteiskunnan alimpien osien edustajia vierailemaan. Porvariston normitus rajoitti käyttäytymistä kieltämällä muun muassa kiroilun, sylkemisen, tappelut ja vedonlyönnin sekä syömisen, juomisen ja likaiset kengät. Erityisesti näiden viimeisen kolmen kiellon avulla pyrittiin erottamaan työväestön keskuudessa suosituista huvituksista, kuten markkinoista. Sääntöjen avulla haluttiin luoda tila kohteliaalle keskustelulle ja hyvälle käytökselle asettamalla likaiseksi ja karkeaksi koettu populaarikulttuuri uuden porvariston julkisen piirin ulkopuolelle.¹²⁵ Valtiolliset tavoitteet ja asemaansa kehittämään pyrkineen porvariston tavoitteet eivät siis kohdanneet museoiden kohdalla. Porvaristo ei halunnut korkeakulttuurin kuluttamisesta uutta universaalia normia, vaan osan oman luokkansa tunnusomaista käyttäytymistä, joka erosi selvästi alempien luokkien kulttuurisista tavoista. Erottelulla luotiin alempi toiseus, josta oli mahdollista erottautua positiivisesti korostamalla rationaalisuutta ja sivistyneisyyttä omissa vapaa-ajan vieton tavoissa. Toiseudesta erottuminen esimerkiksi vapaa-ajan vieton tapojen avulla auttoi vahvistamaan kuvaa oman luokan ominaispiirteistä.

Keskiluokkaisen porvariston suhde museoihin ja muuhun korkeakulttuuriin oli kuitenkin kaksijakoista. Vaatimukset British Museumin saattamisesta myös työväenluokkien käyttöön tulivat 1830-luvulta lähtien monesti juuri keskiluokkaisilta parlamenttiedustajilta. Pelko levottomuuksista toimi todennäköisesti yhtenä syynä vaatimuksille, mutta keskiluokkaisten on arveltu myös halunneen

¹²⁴ Bennett 1995, 25.

¹²⁵ Bennett 1995, 27.

ottaa kasvattavaa roolia työväenluokkaista väestöä kohtaan. Asettumalla yläpuolelta ohjaavaksi yhteiskunnalliseksi ryhmäksi oli mahdollista osoittaa selvä luokkien välinen ero. Erikoista kyllä, erottautumisessa käytettiin keinona luokkien sekoittumista maltillisesti ja säädellysti. Esimerkin avulla uskottiin olevan mahdollista opettaa oikeanlaisia käytöstapoja. Samalla esimerkkinä toimiminen kasvatti keskiluokkien yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Porvariston mahdollisuudet toteuttaa luokkien säädeltyä sekoittumista olivat kuitenkin rajalliset, sillä esimerkiksi British Museumin sääteley oli yläluokkaisen johtokunnan ja parlamentin alahuoneen käsissä. Keskiluokkaisten tavoitteiden toteutumista vaikeutti suorien vaikutusmahdollisuuksien puute, sillä konkreettisella tasolla British Museumin aukioloaikoja piti laajentaa, mieluiten kattamaan sunnuntait, jotta myös työväestö saisi mahdollisuuden vierailta museossa. Erityisesti kansallisten museoiden hallinnon jääminen yläluokkien haltuun keskiluokkaistuvassa yhteiskunnassa olikin merkittävimpiä syitä sille, että museot olivat monin paikoin pitkään enemmänkin luokkia erottelevia kuin yhdistäviä laitoksia.¹²⁶

Korkeakulttuuria kuitenkin yritettiin saattaa myös työväestön saavutettaville Isossa-Britanniassa aina 1830-luvulta lähtien. Luottamuksen korkeakulttuurin tehokkuuteen kansalaisten muokkaamisessa alkoikin Tony Bennetin mukaan juuri 1830-luvulla, kun vuoden 1832 vaalireformin jälkeen valtaan pääsi aiempaa vapaamielisempi whigeistä ja radikaaleista koostunut hallinto, joiden tukijoukoissa oli reilusti juuri äänioikeuden saaneita ylempien keskiluokkien edustajia. Näihin aikoihin keskusteluissa alettiin viitata myös rationaaliseen ajanvietteeseen, jollaiseksi myös korkeakulttuurin kuluttaminen laskettiin. Rationaaliset huvitukset asetettiin keskustelussa yleensä vastakkain vanhempien ja karkeiden huvitusten, kuten juopottelun kanssa. Aivan ensimmäisissä pidemmissä parlamentin alahuoneen keskusteluissa British Museumin sunnuntaiavaamisesta vuonna 1840 Joseph Hume näki selvän yhteyden rationaalisen ajanvietteen mahdollisuuksien puutteen ja juopottelun välillä:

*From the want of places of rational instruction and amusement the people, as he said before, were now driven to the public-house --- He thought that the opening of places of innocent amusement on the Sunday would keep people out of the public-house, and he had, therefore, a perfect conviction that his motion, if agreed to, would be productive of benefit to the morals of the people—would tend to improve their religious habits, and would tend to make them in every way better men.*¹²⁷

Rationaaliseen ajanvietteeseen liittyivät usein avoimet tilat, joissa jokainen oli kaikkien näkyvillä. Näin rationaalinen ajanviette yhdisti itseensä jatkuvan tarkkailun periaatteen, jossa kansalaisen piti

¹²⁶ Bennett 1995, 28.

¹²⁷ HC Deb, 14 July, 1840, vol 55, cc720-30. Mr. Hume.

tarkkailla sekä itseään että kanssaihmistään. Jo suurten ihmisjoukkojen tarkkailun helpottumisen vuoksi kirjastoista, puistoista ja museoista haluttiin tehdä luonnollisia osia kansalaisten vapaa-ajan vietossa. Oman käytöksen, ulkomuodon ja pukeutumisen tarkkailu rohkaisi kansalaisia kehittämään näitä osa-alueita myös yleisemmin arjessaan. Tarkkailun tuottaman hyvän käytöksen lisäksi erityisesti kirjastojen ja museoiden avulla oli mahdollista sivistää kansalaisia kehittämällä näiden älyllisiä taitoja sekä makua. Rationaaliseen ajanvietteeseen rohkaisun lopullisena tavoitteena olikin kansalainen, joka viettäisi vapaa-aikansa mieluummin kaikkien nähtävillä museoissa ja puistoissa omaa käytöstään tarkkaillen kuin piilossa kaikilta katseilta hämyisissä kapakoissa.¹²⁸

Kansan sivistämisen painopisteeksi otettiin usein juopottelun vähentämisen tavoite, mikä liittyi olennaisesti vaatimukseen British Museumin aukioloaikojen laajentamisesta sunnuntaille. Pubit saivat olla avoinna myös sunnuntaisin, minkä katsottiin houkuttelevan työväestöä viettämään viikoittaiset vapaapäivänsä alkoholia nauttien. Juopottelun uskottiinkin vähentyvän, mikäli kansalliset museot avattaisiin yleisölle sunnuntaisin. Samalla rationaalisen ja sivistyneen ajanvietteen tarjoaminen työväestön ainoalle vapaapäivälle kehittäisi kansan moraalista tasoa. Paitsi että museot olivat pubeja sivistävämpiä ajanvietteen paikkoja, tarjosivat ne myös ajanvietettä koko perheelle toisin kuin pubit.¹²⁹ Raittiin museovierailun paremmuutta sunnuntaisena ajanvietteenä korostettiin esittämällä juopottelu ainoana mahdollisena sunnuntaisena ajanvietteenä, vaikka työväestö vietti vapaa-aikaansa myös muilla tavoilla. Liittämällä British Museumin saavutettavuuskeskustelu osaksi laajempaa raittiuskysymystä pyrittiin mahdollisesti vetoamaan myös vaikutusvaltaiseen raittiusliikkeeseen ja saamaan näiltä tuki sunnuntaiavaamisen vaatimuksille.

Sunnuntaista juopottelua pidettiin joka tapauksessa osana vanhoja, talonpoikaisiksi leimattuja, ajanvietteen tapoja, joiden nähtiin jarruttavan yhteiskunnallista kehitystä. Erityisesti juopottelua pidettiin haitallisena kansalaisten moraaliseen tasolle, minkä vuoksi se oli korvattava uudenaikaisilla sivistävillä huvituksilla, jotka ohjasivat kansalaisia kohti valtaapitävien määrittelemää normaalia.¹³⁰ Ennen museon avaamista juhlapyhien aikaan jotkut pelkäsivät vanhojen ajanvietteen tapojen tunkeutuvan museoon sen sijaan, että museo opettaisi uusia tapoja. Pelot osoittautuivat turhiksi, vaikka kävijämäärät jatkoivat kasvuaan koko 1840-luvun rikkoen lopulta miljoonan vuosittaisen kävijän rajan 1850-luvulle tultaessa. Kävijämäärien merkittävä kasvu aukioloaikojen laajentamisen seurauksena osoitti kansan suurten joukkojen olleen kiinnostuneita British Museumin Levottomuuksien, ilkeiden ja huonon käytöksen jääminen museon ulkopuolelle kävijämäärien

¹²⁸ Bennett 1995, 20.

¹²⁹ Ks. esim. HC Deb, 14 July, 1842, vol 65 cc124-43; HC Deb, 20 March, 1855, vol 137, cc915-40.

¹³⁰ Lowerson & Myerscough 1977, 3.

merkittävästä kasvusta huolimatta osoitti puolestaan British Museumin toimivuuden kansaa jalostavana paikkana, jossa suuretkin joukot käyttäytyivät säädyllisesti.

Selvää muutosta käytöksessä nähtiin jo pian museon avattua ovensa juhlapyhinä. Joseph Hume totesi vuonna 1842 parlamentissa myös muiden rationaalisten ajanvietteiden mahdollisuuksien lisääntyneen edellisten vuosien aikana, mikä oli vaikuttanut positiivisesti kansan käytökseen. Humen mukaan kehityksen olivat huomanneet myös kansaa tarkkailevat poliisit:

With respect to the improvement which took place amongst the people, by opening up to them the means of innocent and wholesome recreation, he had the testimony of Colonel Rowan, who stated, that since the facilities of this sort were increased one policeman was now found sufficient where ten had been required before; that at Greenwich fair, after which, formerly, the prisons were full of offenders, there were now no riots whatsoever. This, in the Colonel's opinion, was owing to the facilities for recreation which had been afforded, and he recommended that further means should be adopted for forwarding the same object.¹³¹

Kansan käytös oli parantunut siinä määrin, että sen vaikutukset olivat levinneet jopa talonpoikaisina huvituksina pidettyjen markkinoiden pariin. Rationaalisten ajanvietteiden lisääntyminen oli myös vähentänyt poliisien tarvetta, sillä yhä harvempi saattoi tarkkailla yhä useampaa. Tämä osoittaa rationaaliin ajanvietteisiin sisäänrakennetun jatkuvan tarkkailun periaatteen toimineen ja ajanvietteisiin osallistuneiden hoitaneen itse suurimman osan tarkkailusta. Suurtenkin väkijoukkojen hallinta oli helpottunut rationaalisten ajanvietteiden yleistymisen myötä. Joseph Humen mukaan kansa oppi näiden ajanvietteiden parissa kokoontumaan ja käyttäytymään rauhallisesti. Humen mukaan muutos mahdollisti tarkkailun keventämisen, sillä uusien tapojen myötä aiemmin kahdenkymmenen poliisin tarkkailun vaatinutta joukkoa oli mahdollista pitää järjestyksessä kahden poliisin voimin. Humelle asia tiivistyi kansaa kohtaan osoitettuun luottamukseen:

If they trusted the English people, there would be no cause of complaint; and he was happy to say that the beneficial effect of a reasonable confidence was already felt, not only in London, but throughout the country.¹³²

Väkijoukkojen hyvä käytös oli Humen mukaan palkinto heihin osoitetusta luottamuksesta. Seuraavana askeleena kansalle osoitetusta luottamuksesta Hume piti kansallisten museoiden avaamista yleisölle myös sunnuntaisin. Hän uskoi jatkuvan luottamuksen osoittamisen tekevän

¹³¹ HC Deb, 14 July, 1842, vol 65, cc124-43.

¹³² HC Deb, 25 July, 1850, vol 113, cc253-7.

kansasta kiitollista ylempiään kohtaan, kun puolestaan epäluottamuksen osoittaminen aiheuttaisi haittaa koko kansakunnalle.¹³³

Humen kommentti koko kansakunnalle aiheutuvista haitoista viittasi todennäköisesti erilaisiin levottomuuksiin, joiden ennaltaehkäisyyn kansan sivistäminen osittain tähtäsi. Peräänkuuluttaessaan luottamuksen osoittamista työväenluokkaista väestöä kohtaan Hume ilmaisi huolensa työväestön jättämisestä poliittisen päätöksenteon lisäksi myös rationaalisen ajanvietteen ulkopuolelle. Vaikka parlamentista oli mahdollista löytää työväestön etujen ajajia jo ennen 1800-luvun puoliväliä, ei vuoteen 1867 asti äänioikeudetonta väestöä tarvinnut juuri miellyttää oman poliittisen aseman turvaamiseksi. Jotkut kuitenkin tunnistivat mahdollisen uhan yhteiskunnalliselle vakaudelle suurikokoisessa työväestössä, mikäli nämä jätettäisiin rationaalisten ajanvietteiden sivistävien vaikutustenkin ulkopuolelle. Vaikka Ranskan vallankumouksen tapahtumat tuntuivat mahdollisesti jo kaukaisilta 1850-luvulle tultaessa, olivat luddiitit osoittaneet 1810-luvulla myös Ison-Britannian työväenluokkaisten kykenevän radikalisoitumaan oikeissa olosuhteissa. Tuoreemmassa muistissa olivat chartistien vielä 1840-luvun aiheuttamat levottomuudet, jotka osoittivat työväenluokkaisen tyytymättömyyden olevan mahdollinen uhka laajemmaksi liikehdinnäksi levitessään.¹³⁴

Erityisesti chartistien aiheuttamat levottomuudet saivat monet harkitsemaan erilaisia toimenpiteitä työväestön sivistämiseksi, minkä ajateltiin vähentävän työväestön halua käydä esivaltaa vastaan. Eri luokkien edustajien tuomisen lähemmäksi toisiaan myös fyysisesti uskottiin vähentävän halua hyökätä muiden luokkien kimppuun. Julkinen ja kansallinen museo toimi välineenä tällaiseen luokkien välisten yhteyksien lähentämiseen.¹³⁵ Usko luokkien välisen vuorovaikutuksen tehokkuuteen kansan sivistämisessä näyttäisi kohonneen 1850-luvulla. Yhtenä mahdollisena syynä voidaan nähdä vuoden 1851 Lontoon maailmannäyttely, jossa eri luokkien ja kansallisuuksien edustajat pääsivät sekoittumaan positiivisessa hengessä rationaalisten ajanvietteiden parissa. Maailmannäyttelyn vuonna museossa kävikin ennätyksellisesti yli 2,5 miljoonaa kävijää.¹³⁶

Vuonna 1855 British Museumin paremman saavutettavuuden puolesta puhunut Sir Joshua Walmsley uskoi alempien luokkien museovierailujen esteiden poistamisen inhimillistävän kansaa tuomalla alemmat luokat paremmin ylempien luokkien näkyville samassa vuorovaikutuksen tilassa. Näin luokkien välisten yhteyksien sekä kiintymyksen uskottiin tiivistyvän, minkä uskottiin ehkäisevän

¹³³ HC Deb, 25 July, 1850, vol 113, cc253-7.

¹³⁴ Ks. esim. Prior 2002, 37.

¹³⁵ Ks. esim. Black 2000, 11.

¹³⁶ Ks. Liite 1.

yhteiskunnallisia raakuuksia ja levottomuuksia.¹³⁷ Alempien luokkien onnen ja ilon katsottiin tuottavan iloa myös ylemmille luokille. Tällaisena esitetty ilo oli luonteeltaan varsin isällistä ja perustui ylpeyteen kansan kehittymisestä paremmaksi. Kaikille avointa kansallista museota pidettiin paikkana, jossa ylempien luokkien oli mahdollista seurata tätä alempien luokkien kehitystä. British Museum miellettiin mahdolliseksi linkiksi kansan ylempien ja alempien osien välille. Siitä haluttiin muokata paikka, jossa köyhällä väestöllä oli mahdollista olla luonnollisessa vuorovaikutuksessa rikkaan väestön kanssa. Näin yhteiskunnan alimmat osat saattoivat oppia ylemmiltään oikeanlaista käyttäytymistä kehittäen samalla moraaliaan ja makuaan. Yhteisessä tilassa olo kannusti alempien luokkien edustajia myös tarkkailemaan itseään ja omaa käytöstään sekä myös muita ihmisiä ja näiden käytöstä. Tämä loi järjestystä väkijoukkoihin.

Muilta luokilta opituilla käytöstavoilla haluttiin levittää sivistystä laajemmin yhteiskuntaan, mutta samaa tavoiteltiin myös pyrkimyksillä juopottelun kitkemiseen museon avaamisella sunnuntaisin. Ajatusta vastustaneet eivät kuitenkaan uskoneet British Museumin sunnuntaiavaamisen vähentävän juopottelua. Vielä 1830-luvun komiteoiden kuulemisissa esitettiin pelkoja humalaisen käytöksen siirtymisestä museoon, mikäli kansalle sallittaisiin pääsy juhlapyhien aikana. Vuonna 1840 Joseph Hume esitti parlamentille British Museumin aukioloaikojen laajentamisen vähentäneen juopottelua, mutta Henry Goulburn vetosi vastalauseena lukuihin, jotka osoittivat alkoholin kulutuksen pysyneen jokseenkin samana museon kävijämäärien kasvusta huolimatta.¹³⁸ Kaksitoista vuotta Goulburnin esittelemien lukujen jälkeen Joseph Hume vetosi puolestaan omiin lukuihinsa, jotka osoittivat museon kävijämäärien kasvun vähentäneen ainakin alkoholin aiheuttamaa rikollisuutta:

In 1831 the number of persons taken into custody by the police for being drunk was 41,736 (...) Since that period considerable alteration had taken place. A great number of places of public amusement and recreation had been opened, and the monopoly in the sale of spirits and beer had been discontinued. What had been the effect? Why, an actual reduction of the number persons taken into custody for drunkenness for be found that in the course of the last year the number of such persons was only 23,600 (...) In other words, while the population of the metropolis in the twenty years from 1831 to 1851 had increased 542,000, the decrease in the number of drunken persons in it amounted to no less than 18,000. Again, in 1831, the number of disorderly persons taken into custody in the metropolis amounted to 10,000 (...) and in 1851 this number was reduced to 6,000.¹³⁹

¹³⁷ HC Deb, 20 March, 1855, vol 137, cc915-40.

¹³⁸ HC Deb, 14 July, 1840, vol 55, cc720-30.

¹³⁹ HC Deb, 18 February, 1852, vol 119, cc711-24.

Hume näki julkisten huvitusten ja ajanvietteen paikkojen avaamisen suorassa yhteydessä juopottelun vähentymiseen, vaikka mainitsee toki muitakin mahdollisia syitä. Tämän esimerkin vuoksi hän kuitenkin uskoi, että kansalle oli erittäin tärkeää tarjota yhä enemmän rationaalisia huvituksia vaihtoehtoisiksi sunnuntaiselle juopottelulle. Erityisesti 1850-luvulla kansallisten museoiden sunnuntaiavaaminen pyrittiin esittämään ennen kaikkea juopottelua vähentävänä uudistuksena.

Vaikka juopottelu oli näkyvien haittojen vuoksi selvä kohde museon kehittäväälle voimalle, uskottiin tietämättömyydenkin pahimmassa tapauksessa johtavan rikollisille poluille. Tämän vuoksi kansan käytöstopojen lisäksi oli tärkeää pyrkiä kehittämään myös näiden älykkyyttä. British Museumin kokoelmien katsottiin tarjoavan välineitä myös tämän tavoitteen toteuttamiseen. Useat vetoamukset museon laajemman avaamisen puolesta tiivistyivätkin museon rooliin monipuolisena kouluttajana, joka tarjosi käytöstä kehittävästä opastuksesta lisäksi myös hyödyllistä tietoa maailmasta. Museon roolin kansalaisia kehittäväksi laitokseksi tunnustivat myös monet parlamenttiedustajat, jotka asettuivat museon sunnuntaiavaamisen kannalle. Hyvistä tavoitteista huolimatta sunnuntaiavaamisen pelättiin opettavan kansalaisille vain huonompia tapoja ja laskevan näiden moraalista tasoa.¹⁴⁰ Sunnuntaiavaamisten myötä museon parempaa saavutettavuutta vastustaneiden vaakakupissa painoivat usein myös uskonnolliset tuntemukset, sillä uskonnon määräämän lepopäivän häpäisyä saatettiin pitää yhtä suorana polkuna rikolliseen elämään kuin juopotteluakin. Museon tunnustetun aseman vuoksi monet halusivatkin parantaa alempien luokkien pääsyä museoon, kunhan se ei tapahtuisi sunnuntaisin.¹⁴¹ Sunnuntaiavaamisen haitallisia vaikutuksia kansalaisten moraaliselle tasolle käytettiin argumenttina aina viimeiseen aiheesta käytyyn parlamenttikeskusteluun asti.¹⁴² Argumentin pysyvyys kertoo osaltaan siitä, että museokäynnin moraalista kehittävä vaikutusta oli mahdotonta mitata luotettavasti, vaikka jo 1840-luvun alussa museovierailujen lisääntymisen ja kansan sivistyneemmän käytöksen välille oli vedetty yhtäläisyysmerkkejä.

Sivistyneen käytöksen ja älykkyyden kehittämisen sekä moraalisen tason nostamisen lisäksi myös kansalaisten makua pidettiin tärkeänä kehityskohteena, jolle kansallisella museolla oli annettavaa. Erityisen tärkeänä maun kehittämistä pidettiin käsityöläisten keskuudessa, sillä taiteellisen maun kehittäminen takaisi kiinnostavampien ja kysytympien tuotteiden valmistuksen. Tällaisten tuotteiden avulla Isolla-Britanniassa uskottiin olevan paremmat mahdollisuudet kilpailla muun Euroopan tuotannon kanssa.¹⁴³ Taloudellisen hyödyn argumentin käyttäminen oli kenties melko hataralla

¹⁴⁰ HC Deb, 14 July, 1842, vol 65, cc124-43. The Chancellor of the Exchequer (Mr. Henry Goulburn).

¹⁴¹ Ks. esim. HC Deb, 14 August, 1846, vol 88, cc717-25; HC Deb, 21 February, 1856, vol 140, cc1053-118.

¹⁴² HC Deb, 10 March, 1896, vol 38, cc617-58.

¹⁴³ HC Deb, 20 March, 1855, vol 137, cc915-40.

pohjalla, mutta sillä pyrittiin vetoamaan hieman eri tavalla moniin laajempia aukioaloja vastustaneisiin. Yleisemmin maun kehittäminen liitettiin kuitenkin yleisen sivistyksellisen tason nostamiseen, sillä kehittyneen taiteellisen maun ja hyvän käytöksen välillä nähtiin suora yhteys. Tätä vastaan sunnuntaiavaamisen vastustajat argumentoivat usein historiallisten esimerkkien avulla. Mielellään huomautettiin, etteivät hyvä maku ja korkea moraalit olleet kulkeneet käsi kädessä antiikin aikoinakaan. Tuolloin oli nähty samanaikaisesti suurimpia mahdollisia paheita ja parasta mahdollista veistostaidetta.¹⁴⁴

Maun kehittäminen oli kuitenkin olennainen osa yleistä kansan sivistämisen projektia, joka sai puolelleen aiempaa enemmän todistusaineistoa 1870- ja 1880-lukujen aikana, kun monet paikalliset museot ympäri maata avasivat ovensa myös sunnuntaisin. Tullessa 1890-luvulle lähes kaikki raportit näiden museoiden avaamisen vaikutuksista sunnuntaiden viettoon olivat positiivisia. Tulokset olivat samoja kuin 1830- ja 1840-lukujen vaihteen juhlapyhien avaamisen yhteydessä, kun kansa osoitti käyttäytyvänsä hyvin ja säilyttävän järjestyksen museoissa myös sunnuntaisin. Raporteissa painotettiin sunnuntaisten kävijämäärien olleen merkittäviä, minkä lisäksi suuri osa kävijöistä oli työmiehiä perheineen. Suurista kävijämääristä huolimatta käyttäytymishäiriöt ja esinevahingot loistivat poissaolollaan, minkä vuoksi poliisivalvonta oli jo todettu tarpeettomaksi monissa museoissa. Tärkeää oli kuitenkin työväestön kiinnostus museoita ja niiden sunnuntaisin tarjoamaa sivistystä kohtaan. Vuonna 1891 Jesse Collings kertoi parlamentissa, kuinka työmiesten kiinnostuksen kohteet olivat muuttuneet monissa kaupungeissa museoiden sunnuntaiavaamisen myötä. Monen aikaisemmin säännöllisesti pubeissa sunnuntaisin pubeissa vierailleet työmiehet olivat aloittaneet säännölliset sunnuntaiset museovierailut avaamisen myötä. Collingsin mukaan työmiesten vaimot olivatkin ilmaisseet kiitollisuuttaan museoiden sunnuntaiavaamisesta, jotka tarjosivat heidän miestensä sunnuntaihin vaihtoehdon pubeille. Muutos oli tehnyt näiden naisten aviomiehistä raittiita ja kunniallisia miehiä.¹⁴⁵

Collingsin mukaan museot olivat siis onnistuneet monin paikoin tavoitteissaan korvata pubit työväestön sunnuntaisena ajanvietteenä. Vaikka tällaiset esimerkit osoittivat museoiden sunnuntaiavaamisen positiiviset vaikutukset työväestön tapoihin, ei yksittäisten työväestön edustajien pelastaminen juopottelulta ollut vuonna 1896 sunnuntaiavaamisen kannattajien mielestä olennaisin kysymys. Tärkeintä oli huomata juopotteluun ajautumisen olevan todennäköisempää, mikäli sille ei tarjottu vaihtoehdoksi rationaalisia huvituksia. Museoiden avaaminen sunnuntaisin esitettiin ennen kaikkea todistetusti toimivana vastalääkkeenä pubien houkutuksille. Sunnuntainen museovierailu piti

¹⁴⁴ HC Deb, 14 July, 1842, vol 65, cc124-43; ks. myös HC Deb, 04 June, 1869, vol 196, cc1254-79.

¹⁴⁵ HC Deb, 20 March, 1891, vol 351, cc1596-640.

työmiehen poissa pubista sekä kehitti tämän käytöstapoja, makua ja älykkyyttä. British Museumin sunnuntaiavaaminen olikin tarkoitettu työväestölle, joka oli suljettu älyllisten nautintojen ulkopuolelle.¹⁴⁶

British Museumin rooli sivistävänä ja kasvattavana laitoksena tunnistettiin jo varhain, mutta kasvattavien vaikutteiden vieminen kansan keskuuteen oli suuren työn takana. Museon toimintaa tutkineen komitean kuulemisissa 1830-luvulla selviteltiin museon roolia tieteellisen tutkimuksen ja kansan kehittämisen välimaastossa. Erityisesti museon ulkopuoliset tahot olivat lähes yksimielisiä siitä, että museon olennaisiin tehtäviin kuului myös hyödyn tarjoaminen kansalle sen tieteellisten tehtävien lisäksi. Museon avulla katsottiin olevan mahdollista sivistää kansalaisia siinä määrin, että näiden käytös paranisi huomattavasti ja takaisi rauhallisen yhteiskunnan. Todistusaineistoa museon positiivisista vaikutuksista kansalaisten käytökseen saatiin jo 1840-luvulla, kun British Museumin avaaminen juhlapyhien aikaan oli lisännyt etenkin työväenluokkaisten kansalaisten vierailumahdollisuuksia. Samalla kun museon kävijämäärät kasvoivat, väheni kansalaisten huono käytös myös museoiden ulkopuolella. Museon todistetuksi katsottu teho kansan sivistäjänä haluttiin hyödyntää pian myös laajemmin, mikä aloitti pitkän keskustelun British Museumin sunnuntaiavaamisesta. Sunnuntaiavaamisen uskottiin auttavan taistelussa työväestön juopottelua vastaan, sillä suuri osa alkoholin kulutuksesta osui juuri työväestön ainoaan vapaapäivään. Tarjoamalla vaihtoehtoista sivistävää ajanvietettä uskottiin olevan mahdollista kitkeä epämiellyttävä pahe pois työväestön keskuudesta. Sunnuntaiavaamisen kysymys ei kuitenkaan ollut yksinkertainen, sillä päivään liittyi paljon uskonnollisia tunteita. Seuraavassa luvussa käsitelen British Museumille asetettuja rooleja sunnuntaiavaamiseen liittyneessä keskustelussa.

4. Lepopäivän takaaja

Suuri osa parlamentin alahuoneessa käydystä British Museumia koskeneesta keskustelusta 1830-luvulta aina vuosisadan loppuun koski esityksiä museon sunnuntaiavaamisesta. Kyseessä oli museon saavutettavuuteen liittyvän keskustelun selvästi suurin kiistakapula. Sunnuntaiavaamisen esitykset perustuivat museon tarjoamaan käytöstä kehittävään hyötyyn, jota haluttiin tarjota säännöllisesti erityisesti työväenluokille, joille sunnuntai oli ainoa viikoittainen vapaapäivä ja näin myös ainoa todellinen mahdollisuus vieraillla British Museumissa. Museon sunnuntaiavaamisesta tuli tärkein tavoite parempaa saavutettavuutta ajaneiden keskuudessa viimeistään 1840-luvulla, kun juhlapyhien aikainen avaaminen oli saavutettu edellisen vuosikymmenen lopulla. Myös museon ilta-avaamista oli

¹⁴⁶ HC Deb, 10 March, 1896, vol 38, cc617-58.

ehdotettu ennen sunnuntaiavaamisten vaatimusten kiihtymistä, mutta tätä ei pidetty toimivana ratkaisuna työväestön pitkien työpäivien sekä valaistukseen liittyneiden turvallisuusriskien vuoksi. Satunnaiset ilta-avaamisen kokeilut olivat myös osoittaneet, ettei työväestöllä ollut kiinnostusta tai jaksamista etsiä museoon työpäivän jälkeen. Juhlapyhien aikaiset kävijäryntäykset puolestaan osoittivat työväestön kiinnostuksesta British Museumia kohtaan vapaapäivinä. Sunnuntaihin liittyi kuitenkin hyvin paljon uskonnollisia tunteita, minkä vuoksi British Museumin avaamisen ehdottaminen tuona päivänä nostatti suuren määrän vastalauseita parlamentissa.

4.1 Lepopäivä Herralle

Uskonto, ja etenkin sen valtiollinen merkitys, oli merkittävässä muutoksessa 1800-luvun Isossa-Britanniassa. Vuosisadan alkuvuosikymmenten yhteiskunnallisiin ja poliittisiin muutoksiin kietoutui myös merkittäviä uskonnollisia muutoksia. Pitkään syrjityssä asemassa olleet katolilaiset saivat asemaansa parannusta 1820-luvulla, kun vuosina 1828 ja 1829 tehdyt lakimuutokset mahdollistivat muun muassa asettumisen ehdolle vaaleissa. Muutokset auttoivat luomaan uskonnollisesti sallivampaa ilmapiiriä, jonka puitteissa myös anglikaanisen valtionkirkon haastaminen oli mahdollista. Edward Norman onkin katsonut katolisia koskeneiden rajoitusten poistamisen toimineen lähtölaukauksena myös protestanttisten toisinajattelijoiden hyökkäykselle valtionkirkkoa kohtaan. Hyökkäys alkoi jo 1830-luvulla, vaikka toisinajattelu oli vielä varsin hajanaista ja haki vasta muotoaan. Toisinajattelijat saivat kuitenkin varhain tukea virallisen kirkon haastamiselle, kun radikaalit poliittiset ryhmittymät tunnistivat heidät valtionuskonnon etuoikeuksien tärkeimmiksi haastajiksi. Näin alkoi muodostua poliittisen radikalismien ja uskonnollisen toisinajattelun liitto, joka pohjautui osaltaan myös uskonnollisen monimuotoisuuden aiempaa parempaan tunnistamiseen. Siinä missä tämä monimuotoisuus sai toisinajattelijat vaatimaan uskonnollista tasa-arvoa, aiheutti se valtionkirkossa niin sanotun *High Church* –liikkeen, jossa otettiin askel kohti katolista kirkkoa ja sen korostetumpia rituaaleja sekä dramaattisempia toimituksia. Uskonnolliset toisinajattelijat puolestaan tavoittelivat kirkkoja, jotka olisivat vapaita traditionalistisesta, aristokraattisesta ja kansallisesta säätelystä. Tämän tavoitteen katsottiin olevan mahdollista toteuttaa laajamittaisemman uskonnollisen monimuotoisuuden hyväksymisen myötä, minkä vuoksi uskonnollisen monimuotoisuuden edistämisestä tulikin toisinajattelijoina yhdistävä tekijä. Tavoite määritteli toisinajattelijaille myös yhteisen vastustajan vakiintuneen valtionkirkon muodossa.¹⁴⁷

Vaatimukset kansallisten museoiden sunnuntaiavaamisesta alkoivat 1830-luvulla ja niitä voidaankin pitää yhtenä esimerkkinä virallisesti hyväksytyyn valtiollisen uskonnon haastamisesta. Vaikka

¹⁴⁷ Norman 1994, 279 – 280.

virallisena tavoitteena oli museon saavutettavuuden parantaminen työväestön keskuudessa sivistyksen nimissä, mahdollistivat vaatimukset myös virallisen kirkon haastamisen ja provokaation. Virallisen valtionuskonnon haastaminen 1830-luvulta lähtien kertoo osaltaan vapaammasta uskonnollisesta ilmapiiristä, joka oli ainakin osittain seurausta katolisen väestön oikeuksien lisäämisestä. Jo mainitun *High Church* -liikkeen lisäksi valtionkirkko vastasi sille asetettuun haasteeseen korostamalla virallisen uskonnon kansakunnalle tuottamia moraalisia etuja, joiden pohjalle perustuivat järjestys ja lainsäädäntö.¹⁴⁸ Kirkon ja valtiollisen lainsäädännön välisen yhteyden korostaminen oli kuitenkin juuri sitä, mistä toisinajattelijat halusivat eroon pyrkiessään erottamaan valtion ja uskonnon toisistaan. Tähän lopulliseen tavoitteeseen sopi hyvin myös valtiollisten museoiden sunnuntaiavaamisen vaatiminen, mikä tarkoitti valtiollisten laitosten aukioloaikojen vapauttamista uskontoon perustuvasta säätelystä.

Kirkon korostaessa rooliaan moraalin vartijana asetui British Museum ikään kuin kirkon kilpailijaksi sen kannattajien korostaessa museosta saatavia moraalisia hyötyjä. Näin British Museum ikään kuin rikkoi valtion ja kirkon välistä selvää työnjakoa, jossa kirkolla oli vastuu sekä moraalin edistämisestä että kansan koulutuksesta, kun valtio keskittyi järjestyksen ja instituutioiden ylläpitoon.¹⁴⁹ Sunnuntaiavaamisen kannattajat halusivat valtion kävelevän täysin kirkon yli mainostamalla British Museumia myös sivistystä ja koulutusta tarjoavana paikkana. Kirkon tehtäväkentän kaappaamisen lisäksi museo haluttiin avata vielä samana päivänä, jolloin kansalaiset vierailivat perinteisesti kirkossa. Kirkon ja valtion välinen työnjako joutui siis uhatuksi uuden kansallisen laitoksen tarjotessa samoja hyötyjä, joiden edustajana kirkko pyrki esittäytymään uskonnollisen vapauden lisääntyessä.

Viktoriaanisen ajan protestanttisuudessa korostui moraalin edistämisen ja koulutuksen tarjoamisen lisäksi vahvasti myös koti, perhe, päivittäinen rukoilu, Raamatun lukeminen ja sapatin viettäminen. Tällaisen protestanttisuuteen kuului itsensä uhraaminen ja sosiaalisten vaatimusten hylkääminen sekä vaatimus selvästä uskosta syntiin, taivaaseen, helvettiin ja tuomioon. Olennainen osa tällaista protestanttisuutta oli myös hillitty nautinto, jota saatiin viattomista maallisista iloista. Viktoriaanisen ajan protestanttisuuden etiikka oli myös hyvin puritaanisesti väritynyttä korostaen yritteliäisyyttä, raittiutta ja säästäväisyyttä. Puritaanisen ajattelun vaikutus näkyi myös epäluuloisessa suhtautumisessa kaikenlaista nautintoa kohtaan sekä paheksuntana edellisen vuosisadan julmia huvituksia, mutta myös teatteria ja romaanien lukemista, kohtaan. Sheridan Gilley'n mukaan näin puritaanissävytteinen protestanttinen kulttuuri saattoi muuttua hyvinkin helposti seksuaaliseksi tekopyhyydeksi, huoleksi ulkonäön kunniallisuudesta tai kampanjoinniksi puolipakanallisten

¹⁴⁸ Norman 1994, 282.

¹⁴⁹ Norman 1994, 285.

työväenluokkien satunnaisten huvitusten valvomisesta. Toisaalta samat protestantit harjoittivat myös paljon hyväntekeväisyyttä ja kampanjoivat muun muassa naisten ja lasten parempien työolojen puolesta.¹⁵⁰

Puritaanisista piirteistä selvimmin näkyvillä museon saavutettavuuskeskusteluissa oli sapatin viettäminen sunnuntaisin. Ajatus oikeanlaisen sapatin vietosta, samoin kuin sapatin käsite, oli tässä yhteydessä lainattu juutalaisilta, joita koskivat tiukat säädökset työskentelyn ja ajanvietteiden suhteen sapattina. Kristinuskoon siirrettäessä sapatti oli yhdistetty pyhäpäivänä juhlistettuun sunnuntaihin, sillä juutalaiset viettävät sapattia lauantaisin. Juutalaisesta säännöstöstä puritaaniseen ajatteluun oli kuitenkin siirtynyt ajatus pidättäytymisestä muista kuin aivan välttämättömistä sekä uskonnollisista toimista sapattina. Tällaiseen ajatteluun eivät sopineet 1840-luvulle tultaessa lisääntyneet vaatimukset kansallisten museoiden avaamisesta yleisölle sunnuntaisin. Uskontoon pohjautuneista argumenteista tulikin 1840-luvulla keskeisiä vastustettaessa museoiden sunnuntaista aukioloa. Sunnuntainen lepopäivä oli tärkeä osa kristinuskoa myös monille sellaisille, jotka eivät allekirjoittaneet täysin viktoriaanisen ajan protestanttisuuden puritaanista etiikkaa, sillä sunnuntain pyhittäminen levolle toimi monille takeena päivän oikeanlaisesta vietosta. Oikeanlainen sunnuntain viettäminen puolestaan takasi moraalin säilymisen. Sunnuntaiavaamisten sallimisen pelättiin johtavan sunnuntain maallistumiseen joko kokonaan tai osittain, mikä olisi tehnyt sunnuntaista vain tavallisen päivän muiden joukossa. Tämän pelättiin johtavan vääjäämättä myös yleisempään moraalin haurastumiseen. Sir Robert Inglis ilmaisi huolensa päivän mahdollisesta kohtalosta vuonna 1840:

*The hon. mover said, he did not wish to do anything calculated to desecrate the Sabbath; but let the House recollect, that the hon. Member assumed that the Sabbath might be subdivided, and that one portion of it might be given to profane purposes, if another were devoted to religion. Where in the divine law did anything of that sort appear?*¹⁵¹

Jumalallinen laki ei sallinut edes päivän osittaista maallistamista, minkä vuoksi tätä lakia vastaan rikkominen aiheuttaisi merkittäviä haittoja, vaikka tavoitteet olivat hyvät ja tähtäsivät kansan kehittämiseen. Vääränlainen sunnuntain vietto ja sapatin häpäisy, johon monet uskoivat sunnuntaiavaamisten johtavan, laskivat joidenkin mielestä selvästi kansan moraalin tasoa. Pahimmillaan sapatin häpäisy johti jopa rikollisuuteen. Monien rikollisten huomautettiin nähneen sapatin rikkomisen ensimmäisenä rikkeenään, joka johti myöhemmin vakavampiin rikoksiin.¹⁵²

¹⁵⁰ Gilley 1994, 294 – 296.

¹⁵¹ HC Deb, 14 July, 1840, vol 55, cc720-30.

¹⁵² HC Deb, 21 February, 1856, vol 140, cc1053-118. Mr Roundell Palmer.

Sunnuntain rooli kristinuskossa ei kuitenkaan ollut kaikille selvä, minkä vuoksi myös sen oikeanlaisen viettämisen tavoista keskusteltiin paljon. Vaikka esimerkiksi Gilley on esittänyt viktoriaanisen ajan protestanttisuuden olleen sävyltään puritaanista, eivät monet aikalaiset kokeneet suuntausta oikeaksi tai yleiseksi. Sapatin häpäisystä huolestuneille vastattiin usein huomauttamalla, etteivät puritaaniset sapatin viettämisen tavat kuuluneet Isoon-Britanniaan tai olleet koskaan yleisiä siellä. Vahvasti juutalaisiin opinkappaleisiin pohjautuneelle sapatin kunnioittamiselle vain levolle ja palvonnalle omistettuna päivänä olikin sunnuntaiavaamisen kannattajien mukaan vaikeaa löytää perusteita kristillisen kirkon opetuksista. Kuten William Johnson Fox huomautti vuonna 1855:

*Sabbatarianism, in the modern sense of the word, never had been a doctrine of the universal Christian Church. It was never a doctrine of the early Christians, of the Roman Catholic Church, or of the first Protestants.*¹⁵³

Aiemmin unitaarikirkon pastorina toiminut Fox ei varmasti ollut täysin puolueeton keskusteltaessa valtionkirkkoa koskevista kysymyksistä, mutta hän ei ollut ainoa asiaa ihmetellyt. Monien muiden tavoin Fox ihmetteli puheenvuorossaan ajattelun esiintymistä protestanttisessa Britanniassa, sillä uskoi kaikkien tienneen sapatin olevan ihmistä varten, eikä ihmisen sapattia varten. Tämän Fox huomautti myös uskonpuhdistajien todenneen. Myös sapatin siirtyminen sunnuntaille kristinuskossa ihmetytti sapattilaisuuden kriitikoita. Vuonna 1856 Sir Hugh Cairns pyrki kuitenkin selittämään parlamentille lepopäivän siirtymistä sunnuntaille rationaalisesti:

*The noble Lord might have derived a reply to that question from the conformation of the earth, and the difference of day and night in different parts of the globe. The essence of the commandment was, that there should be a seventh day kept holy; but the mode in which the commandment might be observed must, from the nature of things, be different in different quarters of the world.*¹⁵⁴

Selitys tuskin vakuutti kriitikkoja, minkä lisäksi sunnuntaiavaamisen vastustajien oma sunnuntainen käytös asetti vastustuksen kyseenalaiseen valoon. Ilmeisesti vain harvat viettivät sunnuntaita tavoilla, joita itse vaativat yleisiksi säännöiksi. Tieto tästä asetti uuteen valoon myös sunnuntaiavaamisen vastustamisen todelliset motiivit. Uskontoa arveltiin monesti käytettävän vain tekosyynä, jotta köyhemmiltä luokilta voitiin kieltää jotain, mistä varakkaammilla luokilla oli mahdollisuus nauttia.

¹⁵³ HC Deb, 20 March, 1855, vol 137, cc915-40.

¹⁵⁴ HC Deb, 21 February, 1856, vol 140, cc1053-118.

Muun muassa William Gregory totesi vuonna 1869 rikkailla olevan kyllä huvituksia sunnuntaisin, mutta sapatin häpäisyä nähtiin kaikkialla vasta, kun työväestölle vaadittiin samoja oikeuksia.¹⁵⁵

Uskonnollisia argumentteja pyrittiin kääntämään myös sunnuntaiavaamisen puolelle keskustelun kuluessa, mikä todennäköisesti vahvisti vastustajien pelkoa kilpailuasetelmasta museoiden ja kirkon välillä. Sunnuntaiavaamisen kannattajat pyrkivät kuitenkin osoittamaan argumenteillaan museoiden tukevan uskonnon koulutuksellista roolia eikä suinkaan olevan kaappaamassa tätä roolia itselleen. Erityisesti British Museumin muinaismuistojen katselun uskottiin voivan antaa työväestölle jopa paremman kuvan Raamatun ajoista kuin kirja itse. Sir John Trelawny ehdottikin eräänlaisena kompromissina vuonna 1858, että museosta avattaisiin sunnuntaisin vain yksi iso osio, jossa esiteltäisiin pyhistä kirjoituksista tuttujen paikkojen muinaismuistoja.¹⁵⁶ Ajatus museosta eräänlaisena oppaana raamatullisiin aikoihin piti pintansa aina saavutettavuuteen liittyvien keskustelujen loppuun asti, sillä vielä vuonna 1896 Sir John Lubbock totesi British Museumin olleen maan parhaita pyhäkouluja, jossa Raamatun tapahtumapaikkojen esineistö auttoi ymmärtämään paremmin pyhiä tekstejä.¹⁵⁷

Vaikka uskonnollisia argumentteja käytettiin sunnuntaiavaamiseen liittyneen kiistan molemmin puolin, herätti niiden käyttö parlamentissa myös paljon kysymyksiä. Uskonnollisten toisinajattelijoiden tavoitteiden mukaisesti monet ajattelivat, ettei uskontoa sopinut tuoda mukaan politiikkaan. Uskonnollisten argumenttien sopimattomuus politiikkaan todettiin kysymyksen molemmilla puolilla, mikä oli mahdollisesti osoitus vapaammasta suhtautumisesta uskonnolliseen monimuotoisuuteen. Olihan uskonnollisen suuntauksen perusteella suljettu parlamentin ulkopuolelle ihmisiä aina 1820-luvun loppuun asti ja maassa oli valtiollinen kirkko, jonka yhteys esivaltaan oli selvä. Lisäksi parlamentin ylähuoneessa oli papistolle varattuja paikkoja. Uskonnollisesti vapaamielisemmässä yhteiskunnassa erityisesti uskonnolliset toisinajattelijat halusivat eroon näin tiiviistä kirkon ja valtion yhteydestä, mihin liittyen myös uskonnollisten argumenttien toivottiin katoavan parlamentista. Unitaaripappina uskonnollisen toisinajattelun liikkeen etunenässä aina 1830-luvulle asti toiminut liberaalien parlamenttiedustaja William Johnson Fox totesi vuonna 1855, että:

An assembly like that, embodying so great a diversity of religious doctrine and opinion, was not a fit body to argue a question on peculiarly theological grounds. The Motion did not necessarily

¹⁵⁵ HC Deb, 04 June, 1869, vol 196, cc1254-79.

¹⁵⁶ HC Deb, 04 June, 1858, vol 150, cc1570-83.

¹⁵⁷ HC Deb, 10 March, 1896, vol 38, cc617-58.

*involve such a discussion—indeed, it was only introduced to assert the assumed right of one man to impose his own theology upon another.*¹⁵⁸

Uskonnollinen keskustelu ei siis liittynyt asiaan välttämättä mitenkään, mutta yksi uskonnollinen ryhmä halusi tuoda sen kuitenkin mukaan. Näin haluttiin pakottaa kaikille samat uskonnolliset normit, joita itse noudatettiin. Perinteisesti protestanttiseen uskoon kuuluneen ajattelun mukaisesti sunnuntaiavaamisen kannattajat pitivät uskontoa ja sen harjoittamista jokaisen henkilökohtaisena asiana. Tämänkin vuoksi he halusivat antaa kaikille kansalaisille mahdollisuuden päättää omista tekemisistään sunnuntaisin. Valinnanvapauteen katsottiin kuuluvan myös mahdollisuus vierailta halutessaan museoissa. Ketään ei toisaalta myöskään pakotettaisi vierailemaan museoissa sunnuntaisin, vaan tavoitteena oli sallia kaikille mahdollisuus toimia omantuntonsa mukaisesti. Lainsäädännön avulla ei tämänkään vuoksi tullut päättää työväestön omantunnon kysymyksistä sen itsensä puolesta.¹⁵⁹

Uskontoon pohjautuvien argumenttien tiheä esiintyminen parlamentissa selittyy osittain sillä, että 1800-luvun toiselle puoliskolle tultaessa kirkko alkoi hakea aiempaa selvemmin poliittisia liittolaisia konservatiivien suunnalta. Liberaalien nousu ja uskonnollisen monimuotoisuuden leviäminen saivat perinteisessä asemassaan pysytelleen kirkon näyttämään osalta aristokraattista valtion koneistoa, joka oli laajemminkin liberaalien hyökkäyksen kohteena. Ratkaiseva tekijä poliittisten liittolaisten etsimiselle oli kuitenkin liberaalien osoittama vihamielisyys kirkon hallussa ollutta koulutuksen yksinoikeutta kohtaan, sillä juuri pelko tämän aseman menettämisestä ajoi kirkon hakemaan liittolaisia liberaalien vastapuolen parista.¹⁶⁰ Konservatiivit olivat luonnollinen kumppani kirkolle, sillä puolue pyrki korostamaan perinteisiä arvoja ja englantilaisuutta, joissa anglikaanisella kirkolla oli keskeinen rooli. Muualta liittolaisten etsiminen olisikin ollut lähes mahdotonta, sillä liberaalit suhtautuivat pääasiassa vähintään varauksellisesti kirkkoon tehden paljon yhteistyötä uskonnollisten toisinajattelijoiden kanssa. Työväenluokilla ei puolestaan ollut vielä merkittävää poliittista valtaa, minkä lisäksi kirkko oli epäonnistunut urbaanien työväenluokkien tavoittamisessa jo niiden muodostuessa 1700- ja 1800-lukujen vaihteessa. Epäonnistumisen syynä oli kirkon hidas reagointi kaupunkien nopeaan kasvuun. Uusiin kaupunkeihin ei saatu rakennettua riittävästi kirkkorakennuksia ratkaisevina vuosina, minkä lisäksi monet uudet kappelit vaativat kirkonpenkin vuokraamista vierailun edellytyksenä. Kirkon heikko saavutettavuus saikin monet työväenluokkaiset pysymään poissa kirkosta tai ajoi heidät protestanttisten toisinajattelijoiden kappeleihin etsimään

¹⁵⁸ HC Deb, 20 March, 1855, vol 137, cc915-40.

¹⁵⁹ Ks. esim. HC Deb, 21 February, 1856, vol 140, cc1053-118.

¹⁶⁰ Norman 1994, 288.

hengellisyyttä.¹⁶¹ Viktoriaanisen ajan innostus viralliseen valtiolliseen uskontoon rajoittuikin pääasiassa älymystöön sekä keskiluokkien joihinkin osiin. Nämä käyttivät järjestäytyntä kristinuskoa oman moraalisen vakavuutensa ilmaisemiseksi. Uskonnon käyttö tässä tarkoituksessa kuitenkin loppui 1860- ja 1870-lukujen aikana, mikä saattoi kirkon tuen vähittäiseen laskuun, joka on jatkunut aina nykypäiviin asti.¹⁶²

Kenties juuri tähän muutokseen liittyen myös uskonnollisten argumenttien voima alkoi heikentyä vuosisadan loppua kohti, minkä myös sunnuntaiavaamisen kannattajat huomioivat parlamenttikeskusteluissa 1870-luvulla. Vuonna 1874 Peter Taylor huomioi suvaitsevaisuuden ja uskonnollisen vapauden lisääntyneen edellisen 20 vuoden aikana. Kolme vuotta myöhemmin Taylor totesi vastustajien turvautuvan enää vain harvoin uskonnollisiin argumentteihin. Tästäkin huolimatta esitys museoiden sunnuntaiavaamisesta kaatui osittain juuri uskontoon perustuviin vastalauseisiin 1870-luvun keskusteluissa.¹⁶³ Vuoden 1877 keskustelussa on kuitenkin jo selvästi nähtävissä uskonnollisten argumenttien väheneminen aikaisempiin keskusteluihin verrattuna. Uskonnollisten argumenttien uskottiin sunnuntaiavaamisen kannattajien keskuudessa olleen kuitenkin vielä keskustelun loppuun asti vastustuksen todellinen syy, vaikka vastustajat alkoivatkin esittää yhä enemmän huolia sunnuntaisen työnteon lisääntymisestä vastalauseinaan sunnuntaiavaamiselle.

Kirkot kuitenkin pysyivät elinvoimaisina ja tärkeinä laitoksina 1800-luvun lopullakin. Yleinen mielipide kirkkoja kohtaan oli kunnioittava, sillä kirkot nähtiin keskeisinä toimijoina köyhien auttamisessa sekä yhteiskunnallisen ja moraalisen järjestyksen säilyttämisessä. Nämä toiminnat kuitenkin määrittivät valtionkirkon vaikutukseltaan vahvasti keskiluokkaiseksi laitokseksi. Vaikka kirkko harjoitti hyväntekeväisyyttä, oli kaupunkien köyhempi väestö toiminnassa mukana vain vastaanottajana. Aloite hyväntekeväisyyteen tuli puolestaan keskiluokilta. Valtiollisella kirkolla olikin vaikeuksia houkutella taakseen suurempaa yleistä suosiota, mistä kertovat myös kirkon epäonnistuneet pyrkimykset kristillisten sosialististen liikkeiden luomiseksi, joilla pyrittiin vastaamaan muun muassa chartistiseen liikehdintään ja tarjoamaan tälle kristillinen vaihtoehto. Näillä liikkeillä ei kuitenkaan ollut työväenluokkaista johtoa, sillä johtavat henkilöt tulivat papiston ja keskiluokkien parista.¹⁶⁴

Uskonnollisuutta ja eri uskontoja siis edelleen kunnioitettiin ja arvostettiin 1800-luvun loppupuoliskolla, mutta uskonnollisuus ei ollut erityisen laajalle levinnyttä viktoriaanisessa Isossa-

¹⁶¹ Gilley 1994, 292 – 293.

¹⁶² Norman 1994, 290.

¹⁶³ HC Deb, 19 May, 1874, vol 219, cc482-528; HC Deb, 08 June, 1877, vol 234, cc1494-536.

¹⁶⁴ Gilley 1994, 304.

Britanniassa. Tämän osoitti ensimmäistä kertaa selvästi vuonna 1854 julkaistu Horace Mannin toimittama raportti vuoden 1851 uskonnollisesta väestönlaskennasta. Raportin mukaan reilusti yli viisi miljoonaa kansalaista oli pysynyt poissa kirkonmenoista laskennan sunnuntaina. Väitettiin myös, että valtaosa näistä poissa pysyneistä kansalaisista koostui maan suurimpien kaupunkien työväenluokkaisista. Toisena raportin huomiota herättävänä seikkana on pidetty vapaaehtoisen uskonnollisen toiminnan merkittävää laajuutta. Tämän toiminnan tavoitteena oli pakanoiden kääntäminen sekä kotona että ulkomailla kirkollisten menojen ja uskonnollisen kirjallisuuden levittämisen avulla. Viktoriaaninen Iso-Britannia oli siis David Hemptonia mukaillen samaan aikaan huomattavan uskonnollinen ja häiritsevän uskonnoton.¹⁶⁵

Uskonnollisuutta mitannut väestölaskenta osoitti paitsi valtionkirkon huonon tavoittavuuden kansan parissa mutta myös kaikkien uskontokuntien vaikeudet pitää yllä hyviä kävijälukuja kirkoissaan suurissa kaupungeissa. Ongelmaa ei myöskään helpottanut kaupunkien jatkuva ja epätasainen kasvu. Kaupunkien väestö kasvoi arvioiden mukaan vuosina 1801 – 1911 jopa lähes kymmenkertaisesti, minkä lisäksi yli sadan tuhannen asukkaan kaupungeissa asuneiden osuus väestöstä kasvoi 11 prosentista 43,6 prosenttiin samalla aikavälillä. Nopeinta kasvu oli 1820- ja 1830-luvuilla, kun pääasiassa nuoren väestön muutto maalta kaupunkiin saavutti huippunsa ennen kääntymistä laskuun vuosisadan toisella puoliskolla. Nuorison massamuuton vuoksi kaupungeissa oli myös huomattavasti enemmän 20 – 40 –vuotiaita kuin maaseudulla.¹⁶⁶ Väestönlaskennan osoittamat heikohkot kirkossa käynnin luvut herättivätkin monissa huolen uskonnon elinvoimaisuudesta suurelta osin nuoren väestön asuttamisessa kaupungeissa. Tämä huoli oli epäilemättä osasy museoiden sunnuntaiavaamisen vastustamiselle. Heikosti kirkossa viihtyvälle nuorelle väestölle ei haluttu antaa lisää uusia mahdollisuuksia sunnuntaidensa viettämiseen. Kirkossa uskollisesti käyneestä väestöstä haluttiin myös pitää kiinni kaikin mahdollisin keinoin ja museoiden pelättiinkin asettuvan kilpailuun kirkon kanssa näistä ihmisistä ja heidän ainoasta vapaapäivästään. Parlamenttissakin todettiin, että kansalle ei pitäisi antaa lisää houkutus pysytellä poissa kirkosta.¹⁶⁷ Toisaalta monet parlamenttiedustajat varoittivat myös liiasta uskonnollisin perustein vastustamisesta, sillä he uskoivat tämän ajavan jo valmiiksi kirkosta vieraantuneita työväenluokkaisia yhä kauemmaksi kirkosta.¹⁶⁸ David Hempton onkin todennut viktoriaanisen ajan kristillisyyden, joka painotti muun muassa sapattilaisuutta ja raittiutta, vedonneen epäilemättä yhteiskunnassa ylöspäin pyrkivään työväenluokan vähemmistöön, mutta vieraannuttaneen samalla yhtä monta työväenluokan edustajaa. Samalla tavalla

¹⁶⁵ Hempton 1994, 306.

¹⁶⁶ Hempton 1994, 307.

¹⁶⁷ Ks. esim. HC Deb, 04 June, 1869, vol 196, cc1254-79. Mr. W. S. Allen.

¹⁶⁸ Ks. esim. HC Deb, 21 February, 1856, vol 140, cc1053-118. Lord Stanley.

myös työväenluokkien viikoittainen ja vuosittainen rytmi erosi entistä enemmän uskonnon määräyksistä kirkon menettäessä otetaan työväenluokkien vapaa-ajasta. Kaupunkien miespuolisen työväestön mielenkiinnosta kilpailivat kirkon kanssa ainakin pubit sekä nousevat suositut urheilulajit, erityisesti jalkapallo.¹⁶⁹

Työväenluokkien uskontoa kohtaan tuntemaan vähäiseen kiinnostukseen etsittiin paljon syitä jo aikalaisten toimesta. Suurimmiksi syiksi nousivat kirkonpenkkien vuokrat, huonot saarnat, tylsät toimitukset, sopivien vaatteiden puute, väsymys, köyhyys, epätasa-arvo, lukutaidottomuus ja muiden ajanvietteiden vetovoima. Erityisesti kirkonpenkkien vuokraamisen käytännöllä luotiin eksklusiivista ilmapiiriä, johon työväenluokkaisen henkilön oli vaikea kokea kuuluvansa. Virallisen uskonnon suurin ongelma 1800-luvulla näyttäisikin olleen kirkon tarjoaman ”kunniallisuuden” toimiminen enemmänkin merkinä keskiluokkaisista menestyksen ja raittiuden arvoista kuin houkuttelevana kuvana uskonnosta tienä parempaan elämään ja kuolemanjälkeiseen elämään. Tästä huolimatta kirkon vaikutusta myöskään työväenluokkaisten elämään ei voi vähätellä, sillä se houkutteli luokkaa erityisesti koulutuksen avulla. Arvion mukaan vuoteen 1851 mennessä jopa 75 prosenttia 5 - 10-vuotiaista työväenluokkaisista lapsista kävi pyhäkoulussa sunnuntaisin. Erityisesti maan pohjoisosien kaupungeissa pyhäkoulut korvasivat kirkot ja kappelit keskeisinä uskonnollisina laitoksina työväenluokille. Lasten laittaminen pyhäkouluihin ei kuitenkaan välttämättä ollut merkki uskonnon kiinnostavuudesta, sillä niiden suurimmat edut työväenluokkien kannalta olivat opetuksen edullisuus sekä se, ettei sunnuntainen opetus häirinnyt lasten ansaintamahdollisuuksia viikolla. Pyhäkoulut eivät kuitenkaan ratkaisseet kirkon kävijäpulaa, sillä vain harvoista pyhäkoulun käyneistä tuli sitoutuneita kirkossa kävijöitä. Kirkossa käymättömyys ei kuitenkaan tarkoittanut vihamielisyyttä virallista kristinuskoa kohtaan tai edes uskonnottomuutta. Etenkin kaupunkien työväestö oli kuitenkin kiinnostuneempaa maanpäällisestä epäoikeudenmukaisuudesta kuin ikuisesta rangaistuksesta helvetissä. Hemptonin mukaan merkittävää kaupungistuvan Britannian 1800-luvun uskonnossa oli herännäisten ajatusten ja arvojen leviäminen laajemminkin yhteiskuntaan. Uskonnollisuuden kantavana voimana toimi keskiluokka, mutta myös työväenluokat suhtautuivat hyväksyvästi uskonnollisiin arvoihin. Teollistuminen ja kaupungistuminen eivät siis olleet uskonnon vihollisia, vaan virittivät ennemminkin suurempaa uskonnollista innostusta lyhyellä aikavälillä heikentäen kuitenkin uskonnon kauaskantoisempaa suosiota.¹⁷⁰

Uskonnollisten argumenttien näennäinen hiipuminen saavutettavuuskeskustelussa 1850-luvulta lähtien ei kuitenkaan tarkoittanut uskonnollisen puolen unohtamista, saati aiheuttanut uskonnollisiin

¹⁶⁹ Hempton 1994, 310.

¹⁷⁰ Hempton 1994, 309 – 312, 317 – 318, 320 – 321.

argumentteihin kohdistuneita hyökkäyksiä. Uskontoon suhtauduttiinkin parlamentissa yleisesti ottaen hyvinkin suopeasti eikä sitä juuri kyseenalaistettu, vaikka uskonnollisten argumenttien käyttö politiikassa herättikin joskus kysymyksiä. Näkyvän poikkeuksen linjasta aiheutti James Heywood vuonna 1856 huomauttaessaan tieteen todistaneen, ettei maailmaa luotu kuudessa päivässä vaan miljoonien vuosien aikana. Hän jopa rinnasti luomiskertomuksen käsitykseen jo pitkään virheelliseksi tiedettyyn käsitykseen maasta aurinkokunnan keskipisteenä.¹⁷¹ Heywoodin huomion pääasiallisena tarkoituksena ei kuitenkaan ollut uskonnon kyseenalaistaminen, vaan ainoastaan kristinuskon Jumalan määräämään lepopäivään perustuvan argumentin horjuttaminen. Vaikka itse kristinuskoa kohtaan ei keskusteluissa juuri tohdittu hyökätä, olivat sapattia kristinuskoonkin ajaneet puritaaniset näkemykset sallitumpia haastamisen kohteita. Sapatin tiukan noudattamisen katsottiin olleen taikauskoista ja harhaoppista eikä kuuluvan oikeaan kristinuskoon. George Howard huomautti vuonna 1882 parlamentille jopa itse Jeesuksen puhuneen tällaista taikauskoa vastaan.¹⁷²

Monet kuitenkin katsoivat sunnuntain pyhittämisen olevan tärkeä osa kristinuskoa, ja itse kristinuskko oli tärkeää, sillä sen pohjalle perustui koko kansakunta ja sen moraalit. Vielä vuonna 1891 Alexander McArthur varoitti parlamenttia kristillisyyden hylkäämisestä, sillä se johtaisi kansan vallankumoukselliseen ajatteluun.¹⁷³ Sunnuntaiavaamisen kannattajat puolestaan varoittivat kansan kumouksellisuudesta, mikäli nämä suljettaisiin jatkossakin museoiden ulkopuolelle sunnuntaisin. Kannattajat uskoivat lisäksi sunnuntaiavaamisen kieltämisellä uskonnollisin perustein olevan pitkällä tähtäimellä haittaa myös kristinuskon suosiolle erityisesti työväestön keskuudessa, jonka edustajat kävivät muutenkin vähäisessä määrin sunnuntaisissa jumalanpalveluksissa.¹⁷⁴

Uskontoon perustuvien argumenttien määrä väheni lähestyttäessä 1800-luvun loppua, mutta ne esiintyivät vahvasti vielä viimeisessäkin keskustelussa kansallisten museoiden sunnuntaiavaamisesta vuonna 1896. Uskonnon näin vahva rooli päätöksenteossa kertoo osaltaan siitä, että pyrkimykset uskonnollisen vapauden lisäämiseen, jotka alkoivat jo 1820-luvun lopulla julkisten virkojen uskonnollisten rajoitteiden poistamisella, toimivat hyvin hitaasti. Vaikka jotkut epäilivät uskonnollisten syiden olleen monille vain tekosyy, kertoo näiden syiden käyttäminen uskosta niiden tehokkuuteen sunnuntaiavaamisen vastustamisessa. On myös huomattavaa, että sunnuntaiavaamisen kannattajat eivät katsooneet vastustuksen perustuvan normaalin kristillisyyden periaatteille vaan pienen joukon edustaman lahkolaisuuden näkemyksille sunnuntaista.

¹⁷¹ HC Deb, 21 February, 1856, vol 140, cc1053-118.

¹⁷² HC Deb, 19 May, 1882, vol 269, cc1148-90.

¹⁷³ HC Deb, 20 March, 1891, vol 351, cc1596-640.

¹⁷⁴ Ks. esim. HC Deb, 21 February, 1856, vol 140, cc1053-118. Lord Stanley.

British Museum koettiin uskonnollisin argumentein sunnuntaiavaamista vastustaneiden keskuudessa ikään kuin viimeisenä kirkon ja valtion yhteistyön linnakkeena. Niin kauan kuin valtiollinen museo vielä piti ovensa suljettuina uskontoon pohjautuvana lepopäivänä, oli uskonnolla sananvaltaa valtion päätöksenteossa. Tämän vallan menettämisen pelossa maalailtiin uhkakuvia museon sunnuntaiavaamisen johtamisesta kaikkien mahdollisten huvitusten avaamiseen sunnuntaisin. British Museumille asetettiin keskustelussa rooli viimeisenä esteenä sunnuntain täydellisen maallistumisen tiellä. Toisaalta British Museumin sunnuntaiavaamista vastustettiin, sillä se nähtiin mahdollisena kilpailijana kirkolle. Museon sunnuntaiavaamisen vaatimusten perustelu museon opettavaisella ja moraalilla kehittäväällä vaikutuksella tarkoitti valtion laitoksen tunkeutumista kirkon alueelle. Aikana, jolloin kiinnostus valtionuskontoa kohtaan oli laskussa, kirkko tunsu asemansa uhatuksi museon suunnalta.

4.2 Lepopäivä rengille

Sunnuntaiavaamista vastaan oli olemassa myös maallisempia argumentteja, vaikka näidenkin taustalla saattoi nähdä uskonnollisia sävyjä. Vuonna 1855 lordi Stanley jakoi museoiden sunnuntaiavaamisen vastalauseet kahteen joukkoon, joista tärkeämpänä hän piti pelkoa sapatin pyhyden loukkaamisesta. Toiseksi keskeiseksi vastalauseeksi Stanley nosti pelon sunnuntaityön lisääntymisestä avaamisen seurauksena.¹⁷⁵ Tämä Stanleyn kommentti näyttäisi pitävän paikkansa, sillä sunnuntaityöskentelyn lisääntymistä pidettiin uhkana, josta erityisesti työväenluokat kärsisivät. Sunnuntaityöskentelyn lisääntymisen pelko liittyi uskontoon pohjautuneisiin pelkoihin päivän maallistumisesta, mutta erityisesti sunnuntaityön lisääntymisen pelkoon perustuneet argumentit alkoivat nostaa päätään vasta uskonnollisten argumenttien selvästi vähennyttyä 1870-luvulla. Pelkkä Jumalan määräämään lepopäivään vetoaminen ei enää riittänyt, joten oli siirryttävä korostamaan erityisesti työväestön lepopäivän säilyttämistä. Taktiikka oli hyvin harkittu, sillä museo haluttiin avata laajemmin juuri työväenluokkaisen väestön nimissä. Nyt myös vastapuoli saattoi perustella näkemystään vetoamalla keskustelun kannalta keskeisen kansanosan hyvinvointiin.

Pelot lisääntyneen sunnuntaityöskentelyn laajuudesta vaihtelivat vuosikymmenten kuluessa, vaikka periaatteen tasolla argumentit pysyivät samanlaisina. Keskustelun alkuvaiheessa oltiin huolissaan lähinnä museon omista työntekijöistä ja näiden lepopäivän viemisestä. Vuonna 1836 komitean kuultavana ollut historioitsija John Cage ei halunnut British Museumia avattavan sunnuntaisin, sillä myös museon työntekijät olivat ansainneet vapaa-aikansa.¹⁷⁶ Samana vuonna Sir Andrew Agnew

¹⁷⁵ HC Deb, 20 March, 1855, vol 137, cc915-40.

¹⁷⁶ BPP, 2, 1836, 417.

esitti parlamentissa huolensa British Museumin työntekijöiden pakottamisesta sunnuntaityöhön omatuntonsa vastaisesti, mikäli sunnuntaiavaaminen toteutuisi. Samaisessa keskustelussa kuitenkin aavisteltiin museoiden sunnuntaiavaamisella olevan suurempiakin vaikutuksia sunnuntaityöskentelylle, kun Sir Thomas Fremantle esitti huolensa:

If the Museum were to be opened on that day, on the same principle the Legislature would be called upon to throw open the Adelaide Gallery, or other similar exhibitions, and possibly the Theatres.¹⁷⁷

Huoli liittyi pelkoon sunnuntain maallistumisesta ja muuttumisesta päiväksi muiden joukossa. Kansallisen museon sunnuntaiavaamisen pelättiin toimivan vain esimerkkinä, jota muiden huvituspaikkojen olisi helppo seurata. Tämä johtaisi epäilemättä lisääntyneeseen sunnuntaityöskentelyyn. Vastaavanlaisia pelkoja museoiden avaamisen johtamisesta laajempiin sunnuntaiavaamisiin esitettiin läpi vuosikymmenten. Argumenttiin liittyen parlamentissa tuli tutuksi käsite kiilan ohuesta kärjestä (*the thin end of the wedge*). Tämän argumentin mukaan British Museumin sunnuntaiavaamisen kannattajat vaativat kenties vain vähän, mutta mikäli vaatimukseen suostuttaisiin, vaadittaisiin pian jo muidenkin huvitusten sunnuntaiavaamista. Myöntymällä British Museumin sunnuntaiavaamiseen pelättiin paholaisen saavan pikkusormen, mikä johtaisi pian koko käden menettämiseen kaikkien huvitusten ja pahimmassa tapauksessa myös kauppojen ovien avaamiseen sunnuntaisin museon esimerkkiä noudattaen

Vaikka sunnuntaista työskentelyä kammoksuttiin argumentoinnissa, ei se ollut erityisen harvinaista 1800-luvun Isossa-Britanniassa. Sunnuntaityöskentelyn näkyväänkin olemassaoloon vedottiin usein sunnuntaiavaamisen kannattajien toimesta. Tavoitteena oli osoittaa, ettei sunnuntaisin työskentely ollut uusi tai ihmeellinen asia, jolle vasta British Museumin sunnuntaiavaaminen avaisi ovet. Monien mielestä sunnuntaityöskentelyä oli mahdollista jossain määrin jopa vähentää avaamalla British Museum sunnuntaisin. Henry Warburton uskoi jo vuonna 1840 Lontoon kansallisten museoiden sunnuntaiavaamisen vähentävän poliisien tarvetta sunnuntaisin. Warburton uskoi poliisien tarpeen vähentymiseen, sillä museoihin kokoontuneina suurina joukkoina kansalaiset olisivat paremmin tarkkailtavissa ja hallittavissa.¹⁷⁸ British Museumin sunnuntaiavaamisen uskottiin vähentävän sunnuntaityöskentelyä myös joidenkin käsityöläisten keskuudessa, joista monet työskentelivät

¹⁷⁷ HC Deb, 30 May, 1836, vol 33, cc1155-68.

¹⁷⁸ HC Deb, 14 July, 1840, vol 55, cc720-30.

sunnuntaisin siirtääkseen viikoittaisen vapaapäivänsä päivälle, jolloin museon kaltaiset ajanvietteet olivat saavutettavissa.¹⁷⁹

Sunnuntaiavaamisen vastustajat joutuivatkin usein perustelemaan, miksi joidenkin töiden tekeminen sunnuntaisin oli heidän mielestään sallittua. Sir Robert Inglis esitti vuonna 1840, että esimerkiksi leipurien työskentely sunnuntaisin oli sallittua, sillä näin muutamien ihmisten työskentely teki monien muiden ihmisten työskentelyn tarpeettomaksi. Museoissa sunnuntaityöskentelylle ei kuitenkaan hänen mukaansa ollut samanlaista tarvetta.¹⁸⁰ Vuonna 1856 *The Timesin* yleisönosastolle kirjoittanut nimimerkki *A Friend of Happy Religion* oli Inglisin kanssa samoilla linjoilla todetessaan, ettei ollut oikein vaatia ketään työskentelemään seitsemää päivää viikossa, vain joutilaiden huvitusten mahdollistamiseksi sunnuntaina. British Museumin sunnuntaiavaaminen olisi pakottanut sadat ihmiset työskentelemään muiden huvitusten eteen.¹⁸¹ Museoiden sunnuntaiavaamisen katsottiinkin lisäävän työskentelyn tarvetta myös kuljetusalalla sekä ravitsemusliikkeissä. Usein sunnuntaityöskentelyä katsottiinkin olleen jo niin paljon, ettei sitä kannattanut pyrkiä lisäämään millään tavalla.¹⁸² Lisääntyvän sunnuntaityön vastustamista pidettiin kuitenkin usein myös tekosyynä tai kaksinaismoralismina. Vuonna 1855 lordi Stanley ihmetteli, mikseivät julkisten laitosten työntekijät saaneet työskennellä sunnuntaisin, vaikka varakkaampi väestö ei itse antanut sunnuntaita vapaaksi omalle palveluskunnalleen. William Fox huomauttikin, että varakkaalla miehellä saattoi olla oman mukavuutensa takaamiseksi sunnuntaisin palveluksessaan jopa kymmenen henkeä, kun vain muutamalla työntekijällä enemmän olisi British Museumissa mahdollista tuottaa hyötyä tuhansille yhden sijaan.¹⁸³ Pääasiassa varakkaampaan väestöön lukeutuvien parlamenttiedustajien esitettiin siis olevan haluttomia sallimaan sunnuntaityöskentelyn hyötyjä köyhemmälle väestölle, vaikka itse nauttivat monista sunnuntaityön hedelmistä.

Työväestön omat ammatilliset yhdistykset olivat vahvistuneet jo 1870-luvulla siinä määrin, että sunnuntaiavaamisen kannattajat uskoivat työväestön kykyyn vastustaa sunnuntaityön lisäämistä, vaikka kansalliset museot avattaisiinkin sunnuntaisin. Peter Taylor huomautti vuonna 1874 työväestön pakottaneen jo omalla toiminnallaan työnantajat lyhentämään työpäiviä, minkä vuoksi oli epätodennäköistä, että työväestö suostuisi työn lisäämiseen.¹⁸⁴ Sunnuntaiavaamisen vastustajat olivat

¹⁷⁹ HC Deb, 21 February, 1856, vol 140, cc1053-118. Sir John Shelley.

¹⁸⁰ HC Deb, 14 July, 1840, vol 55, cc720-30.

¹⁸¹ *The Times*, Feb 27, 1856, 12.

¹⁸² HC Deb, 21 February, 1856, vol 140, cc1053-118.

¹⁸³ HC Deb, 20 March, 1855, vol 137, cc915-40.

¹⁸⁴ HC Deb, 19 May, 1874, vol 219, cc482-528.

kuitenkin huolissaan työväestön kyvystä suojella itseään sunnuntaityöltä, minkä vuoksi valtion tulikin ottaa tehtäväkseen näiden suojelu seitsemän päivän työltä kuuden päivän palkkaa vastaan.¹⁸⁵

Pelot museoiden työntekijöiden vapaapäivän viemisestä saatettiin rauhaan viimeistään 1890-luvulla, sillä esimerkiksi Harry Lawson huomautti vuonna 1891 British Museumin työntekijöiden ilmoittaneen kannatuksensa sunnuntaiavaamiselle ja olevansa myös vapaaehtoisia työskentelemään tuolloin. Samoihin aikoihin alettiin vedota myös muissa Britannian kaupungeissa sunnuntaisin avattujen paikallisten museoiden menestykseen sekä ennen kaikkea siihen, että näissä kaupungeissa sunnuntaiavaaminen ei ollut lisännyt merkittävästi sunnuntaityöskentelyä tai johtanut vaatimuksiin kaikkien mahdollisten ajanvietteen paikkojen avaamisesta.¹⁸⁶ Monien ei-kansallisten museoiden sunnuntaiavaaminen hyvällä menestyksellä ympäri Isoa-Britanniaa ja jopa aivan Lontoon läheisyydessä murensi sunnuntaityön lisääntymisen vasta-argumenttia huomattavasti 1890-luvulla. Sunnuntaiavaamisen suurimmat vastustajat kuitenkin uskoivat loppuun asti juuri kansallisten museoiden avaamisen johtavan esimerkillään muiden ajanviettopaikkojen avaamiseen. Yhä selvempi työväestön tuki avaamiselle 1890-luvulla osoitti varmasti myös osaltaan, että lisätyöltä varjellut ihmiset eivät itse olleet huolissaan työn lisääntymisestä esityksen seurauksena. Sunnuntaiavaamisen kannattajat uskoivatkin sunnuntaityöskentelyn vain vähentyvän avaamisen seurauksena. Museon omaa lisätyön tarvetta pidettiin myös varsin pienenä, sillä kävijät käyttäytyivät museoissa erittäin hyvin, mikä vähensi valvonnan tarvetta. Lopulliseen päätökseen kansallisten museoiden sunnuntaiavaamisesta kuitenkin kuului myös ehto, jonka mukaan ketään ei pakotettaisi työskentelemään kuutta päivää enempää viikossa, minkä lisäksi myös omantunnon syistä oli mahdollista kieltäytyä työskentelystä sunnuntaisin.¹⁸⁷

Samalla kun British Museumin uskottiin olevan viimeinen este sunnuntain maallistumisen tiellä, pidettiin sitä myös viimeisenä esteenä sunnuntaisen työskentelyn tiellä. Sunnuntaiavaamisen vastustajat alkoivat käyttää argumenttia vedotakseen työväestöön, jonka nimissä museon sunnuntaiavaamista vaadittiin. Museon rooli sunnuntaityön viimeisenä esteenä oli kuitenkin kyseenalainen, sillä sunnuntaityötä esiintyi varsin paljon muutenkin. Junat ja hevosaunut kulkivat sunnuntaisin, anniskeluliikkeet palvelivat asiakkaitaan, kotitalouksien palvelusväet noudattivat päivittäisiä rutiinejaan ja maanantain sanomalehtiä koostettiin. Puheet sunnuntaityön ujuttamisesta yhteiskuntaan museon avaamisen myötä olivat siis liioiteltuja, mutta saivat tästä huolimatta monia työväenluokkaisia sunnuntaiavaamisen vastustajien puolelle. Kansan parista vedottiinkin päättäjiin

¹⁸⁵ HC Deb, 19 May, 1882, vol 269, cc1148-90.

¹⁸⁶ HC Deb, 20 March, 1891, vol 351, cc1596-640.

¹⁸⁷ HC Deb, 10 March, 1896, vol 38, cc617-58.

sekä museon sunnuntaiavaamisen puolesta että sitä vastaan. Seuraavassa luvussa käsittelemme kansan mielipiteeseen vetoamista keskustelussa sekä tähän liittyvien argumenttien paljastamia British Museumille asetettuja rooleja.

5. Kansallinen vai kansalaisten museo?

British Museum tekee jo nimellään selväksi, että kyse on kansallisesta eikä yksityisestä museosta. Museon rahoittaminen julkisella rahalla korosti sen roolia valtion omaisuutena ja pian myös kaikkien veroja maksaneiden kansalaisten omaisuutena. Myös British Museumin toimintaa 1830-luvulla tutkineen komitean kuulemisissa monet taiteiden ja tieteiden edustajat tunnistivat museon kansalle tarkoitetuksi laitokseksi. Museon kokoelmat olivat valtion omaisuutta ja niiden kartuttaminen sekä ylläpito hoidettiin kansan maksamien verojen avulla. Julkisen rahoituksen vuoksi museon kokoelmat alettiin mieltää laajemminkin kaikkien yhteiseksi omaisuudeksi viimeistään 1800-luvun puolivälin tienoilla. Näin kansallinen museo alkoi korostua kaiken kansan museona argumenteissa museon laajempien aukioloaikojen puolesta. British Museumin mieltäminen kansan omaisuudeksi korosti myös kansan mielipiteen tärkeyttä museon saavutettavuuteen liittyneissä kysymyksissä. Kansan mielipiteeseen vedottiinkin mielellään erityisesti keskusteltaessa museon sunnuntaiavaamisesta kiistan molemmin puolin.

Kansan mielipiteen, tai julkisen mielipiteen, juuret ulottuvat Jürgen Habermasin mukaan Isossa-Britanniassa aina vuoden 1688 Mainion vallankumouksen jälkeiseen aikaan. Samaan aikaan kun kuninkaan valtaa rajoitettiin ja parlamentarismia kehitettiin, kumottiin myös ennakkosensuuri. Sensuurin kumoaminen mahdollisti poliittisen keskustelun leviämisen myös parlamentin ulkopuolelle tuomalla poliittiset päätökset uuden julkisfoorumin eteen¹⁸⁸. Lukutaitoiset kansalaiset saivat mahdollisuuden lukea parlamentin toiminnasta ja ottaa itsekkin osaa poliittiseen keskusteluun yhteisöissään. Parlamentin ulkopuolella käyty poliittinen keskustelu kantautui jo 1700-luvun alussa parlamenttiedustajien korviin, minkä seurauksena kansalaisten käymiin keskusteluihin vedottiin myös parlamentissa omien näkemysten tukemiseksi. Poliittiset puolueet alkoivat pian myös valjastaa parlamentin ulkopuoliselle keskustelulle tärkeää lehdistöä omien näkemystensä levittäjiksi. Kulloinkin vallalla ollutta politiikkaa kritisoimaan syntyi puolestaan oppositioajattelua edustanut lehdistö 1730-luvulla. Lehdistö loi 1700-luvun kuluessa julkisuuden valokeilan, jossa julkisen vallan oli pakko muuttua ja huomioida myös lehdistön edustama kansan mielipide. Parlamentin keskusteluista raportoitiin 1700-luvulta lähtien säännöllisesti lehdistön toimesta, mutta vasta 1830-

¹⁸⁸ Julkisolla Habermas tarkoittaa julkisesti keskustelevaa joukkoa. Ks. Habermas 2004, 9 – 10.

luvulla lehdistö sai omat lehterinsä parlamenttitalosta. Vielä 1700-luvulla vallinneista vaikeista raportointiolosuhteista huolimatta kriittinen lehdistö pysyi hengissä ja auttoi nykymuotoisen opposition kehittymistä Isossa-Britanniassa. Aiemmat, väkivaltaisetkin, poliittisen vastustamisen keinot jäivät sivuun, kun uudenlainen oppositio hyödynsi politiikan joutumista julkisuuden valokeilaan vetoamalla kansan mielipiteeseen.¹⁸⁹

Habermasin mukaan *kansan mielipide* on käsitteenä jäljitettävissä juuri 1700-luvulle. Tälle melko abstraktille käsitteelle antoivat 1700-luvun alusta lähtien konkreettisen pohjan virallisista vaalituloksista erotellut kreivikuntavaalien keskimääräiset tulokset, joilla voitiin osoittaa myös vaalit hävinneen puolen saaneen merkittävää kannatusta. Näihin tuloksiin viitattiin termillä *sense of the people* ja niihin vetoamalla vallassa olleet haluttiin pakottaa vähintään keskusteluun asioista ja mahdollisesti jopa myönnytyksiin. Myönnytyksiä nähtiin hyvin harvoin, mutta tästä huolimatta kansan mielipide alkoi muuttua eräänlaiseksi laitokseksi uusien lehtien ja poliittisten järjestöjen perustamisen myötä, mikä myös vahvisti kansan mielipiteen asemaa poliittisessa keskustelussa. Poliittisesti keskusteleva julkiso saikin ensimmäisen tunnustuksen olemassaolostaan parlamentissa vuonna 1792, kun todettiin olevan oikein hakea julkiselta mielipiteeltä neuvoa päätöksenteossa. Tullessa 1800-luvulle julkison poliittinen keskustelu oli jo niin laajaa, että kansan mielipide ikään kuin kutsuttiin mukaan myös parlamentin keskusteluihin. Näihin aikoihin myös epämääräiset termit, kuten *sense of the people*, *the common voice*, *the general cry of the people* tai *the public spirit*, katosivat käytöstä. Näiden tilalle vakiintui uudeksi termiksi *public opinion* eli *julkinen mielipide*.¹⁹⁰

5.1 Kansan omaisuus ja kansan mielipide

Julkisen mielipiteen kuuntelun tarvetta pyrittiin korostamaan jo museon saavutettavuuskeskustelun hyvin varhaisista vaiheista lähtien. Keskeisimpänä perusteluna julkisen mielipiteen tärkeydelle pidettiin museon rahoitusta julkisella rahalla. Verovarojen käyttö museon ylläpitoon tarkoitti monien silmissä jokaisen veronmaksajan kantavan kortensa kekoon British Museumin osalta, ja olevan näin oikeutettu museon kokoelmiin. Museoon laitettujen verovarojen tuli tuottaa hyötyä kaikille ja tässä nähtiinkin epäkohtia jo 1830-luvulla. Vuoden 1832 Reform Actin jälkeen radikaalien riveistä parlamenttiin nousut, korruption kitkemiseen ja köyhien asian ajamiseen omistautunut William Cobbett esitti jo vuonna 1833 alahuoneessa pistävää kritiikkiä British Museumin rahoittamisesta kaikkien kansalaisten verovaroilla:

¹⁸⁹ Habermas 2004, 99 – 110.

¹⁹⁰ Habermas 2004, 104 – 110.

*The chop-stick in the country, as well as the poor man who mended the pavement in town, had to pay for the support of this place; and, if they derived no benefit from it, they ought not to be compelled to pay for it. It happened, too, that the hours during which it was open were just such as were most inconvenient to the labourer and the tradesman.*¹⁹¹

Museon rahoittaminen kaikkien verovaroilla ei ollut oikeudenmukaista, kun vain osalla kansasta oli mahdollisuudet nauttia siitä. British Museumin aukioloaikojen laajentaminen olikin Cobbettin mielestä tarpeellista, ellei museon haluttu hyödyttävän vain tyhjäntoimittajia ja laiskureita. Cobbett tosin kritisoi museon kansallista rahoitusta myös sen vuoksi, ettei maaseudun asukkailla todellisuudessa ollut mahdollisuuksia vieraillla milloinkaan tässä kansallisessa omaisuudessaan. Hänen mukaansa British Museum olikin ”turhanpäiväistä koristelua”, johon ei tulisi käyttää lainkaan verovaroja.¹⁹² Tällainen asetelma, jossa British Museum nähtiin vain turhanpäiväisenä rahareikänä, oli hyvin harvinainen. Lähes poikkeuksetta museo tunnustettiin saavutettavuuteen liittyneiden kiistojen molemmin puolin jollain tavalla hyödyllisenä laitoksena. Mikäli siitä ei uskottu olevan suoranaista hyötyä suurille kansanjoukoille, tunnustettiin kuitenkin laitoksen tieteellinen arvo tai kokoelmien merkittävyys.

British Museumia pidettiin yleisesti parlamentissa rahoittamisen arvoisena laitoksena, mutta 1830-luvulla alettiin esittää rahoittamisen edellytykseksi hyödyn tuottamisen mahdollisimman monille kansalaisille. Erityisesti hyödyn piiriin haluttiin saada työväestö, jonka mahdollisuudet vieraillla yhteisessä museossa olivat kaikkein heikoimmat pääasiassa museon aukioloaikojen vuoksi. Ylemmät kansanosat ottivat asiakseen työväestön etujen ajamisen kansalliseen museoon liittyvissä asioissa sekä parlamentissa että sen ulkopuolella. Johtava rooli johtui osittain paremmista vaikutusmahdollisuuksista esimerkiksi juuri parlamentin sisältä, mutta samalla työväestön uskottiin olevan kyvytöntä vaatimaan itselleen hyödyllisiä asioita. Esimerkiksi kansalliseen museoon pääsyä uskottiin olevan mahdotonta vaatia tilanteesta, jossa mahdollisuutta vierailulle ei ole aikaisemmin tarjottu. Vaikka British Museumin parempaa saavutettavuutta ajaneet parlamenttiedustajat eivät välttämättä saaneet aina suoria viestejä kansan parista museon laajemman avaamisen tarpeellisuudesta, uskoivat he edustaneensa vaatimuksillaan suurten massojen mielipiteitä. Samoin ajattelivat toisaalta myös sunnuntaiavaamisen vastustajat, jotka uskoivat kansan vastustavan ehdottomasti sunnuntain häpäisyä sekä yleisen lepopäivän viemistä, joihin kansallisten museoiden sunnuntaiavaaminen väistämättä johtaisi.

¹⁹¹ HC Deb, 01 April, 1833, vol 16, cc1333-43.

¹⁹² HC Deb, 14 August, 1833, vol 20, cc610-25.

Kansan mielipide nostettiin molemmin puolin esiin lähes jokaisessa sunnuntaiavaamisiin liittyneessä pidemmässä parlamenttikeskustelussa, vaikka tämän mielipiteen mahdolliset mittaukset olivat hyvin kyseenalaisia. Usein kansan mielipiteeseen vetoaminen ei vaatinut edes kyseenalaista mittausta, vaan myös pelkkä usko tai oletamus kansan mielipiteestä riitti. Saavutettavuuden kannalta keskeinen työväestö sai laajemmin oikeuden äänestää omia edustajiaan vasta 1860-luvun lopulla, mutta tämä ei estänyt hyvinkin eri tavoilla kysymykseen suhtautuneita parlamenttiedustajia esiintymästä heidän edustajinaan läpi koko vuosisadan. Työväestölle myönnetyn äänioikeuden jälkeen vahvasti työväenluokkaisista vaalipiireistä valitut edustajat saivat lisää uskottavuutta työväenluokkien mielipiteen edustajina riippumatta työväenluokkaisten äänestysinnokkuudesta. Kansan mielipide sunnuntaikysymyksessä olikin usein yhtä kuin työväestön mielipide.

Myös puhuttaessa kaikista veronmaksajista museon omistajina tuntuisi painotus olleen työväenluokissa. Näiden oikeuksia kansallisen museon kokoelmien katsomiseen korostettiin kuvaamalla kaikki veronmaksajat museon omistajina, joilla oli vastaavat oikeudet kansallisten kokoelmien katseluun kuin varakkaalla väestöllä omiin kokoelmiinsa. Epäkohdaksi nähtiinkin museon kokoelmien todellisten omistajien sulkeminen museon ulkopuolelle juuri niinä aikoina, kun näillä rahoittajilla oli mahdollisuus vieraila kokoelmissaan.¹⁹³ Näin keskusteluun tuotiin vahvasti mukaan ajatus oikeudenmukaisuudesta, joka ei toteutunut ilman sunnuntaiavaamisen hyväksymistä. Sunnuntaiavaamisen kannattajat huomauttivatkin mielellään, että varakas väestö saattoi nauttia omista kokoelmistaan myös sunnuntaisin, missä puolestaan kukaan ei nähnyt mitään väärää. Työväestöllä ei kuitenkaan ollut samoja mahdollisuuksia, vaikka olivatkin kaikkien kansalaisten yhteisen kokoelman omistajia. Näin ylemmille luokille annettiin kaksinaismoralistinen leima heidän kieltäessään köyhemmiltä kansalaisilta samat huvitukset, joista nauttivat itse sunnuntaisin.¹⁹⁴

Sunnuntaiavaamisen kannattajien argumentti museon kuulumisesta kaikille sai usein vastaansa epäilyksiä kansalaisten halusta avata museo sunnuntaisin. Erityisesti työväestön mielipiteen esittäminen asiasta oli olennaista, sillä juuri tämän kansanosan hyödyllä perusteltiin sunnuntaiavaamisen tarvetta. Ennen äänioikeuden laajentamista työväestön keskuuteen vuoden 1867 vaalireformin myötä kansan, ja korostetusti työväestön, mielipidettä pyrittiin esittämään erilaisten vetoomusten avulla. Näihin vetoomuksiin, tai oikeammin adresseihin, kerättiin kansalaisten allekirjoituksia usein ympäri koko maan. Ne näyttäisivät ilmestyneen parlamentin keskusteluihin kansallisten museoiden sunnuntaiavaamisesta 1850-luvun puolivälin tienoilla, ja niitä hyödynsivät kiistan molemmat osapuolet. Erityisesti ilmaantumisensa alussa sunnuntaiavaamista vastustaneisiin

¹⁹³ HC Deb, 20 March, 1855, vol 137, cc915-40; HC Deb, 29 June, 1857, vol 146, cc564-601.

¹⁹⁴ HC Deb, 19 May, 1882, vol 269, cc1148-90.

vetoomuksiin kerättiin selvästi enemmän allekirjoituksia kuin avaamista kannattaneisiin vetoomuksiin. Tämä tosin saattoi johtua vilpillisistä tavoista kerätä allekirjoituksia, sillä keräämisen tavat kyseenalaistettiin melko usein sunnuntaiavaamisen kannattajien toimesta. Esimerkiksi Vincent Scully kertoi vuonna 1856 saaneensa kirjeen, jossa kerrottiin opettajien keränneen vetoomuksiin allekirjoituksia alaikäisiltä oppilailtaan, minkä vuoksi näille vetoomuksille ei tulisi asettaa parlamentin keskusteluissa liiallista painoarvoa.¹⁹⁵ Olivat väitteet allekirjoitusten vilpillisestä keräämisestä tosia tai eivät, on vetoomuksia pidettävä melko kyseenalaisina todisteina kansan mielipiteestä ja tahdosta sunnuntaiavaamisen kysymyksessä, sillä kerättyjen allekirjoitusten todenmukaisuuden varmentaminen oli käytännössä mahdotonta.

Sunnuntaiavaamisen vastustajien vetoomusten kritisoinnista huolimatta myös sunnuntaiavaamisen kannattajat käyttivät vastaavanlaisia vetoomuksia osoittaakseen kansan mielipiteen tuen sunnuntaiavaamiselle. Vetoomukset olivat allekirjoitusmääriltään pienempiä kuin vastapuolen, mutta juuri tämän vuoksi syytökset vilpistä nousivat esille. Sunnuntaiavaamisen kannattajat esittivät kuitenkin usein myös heidän resurssiensa olevan vähäisempiä kuin vastustajilla, sillä he edustivat kansan köyhempiä osia. Osittain varmasti myös vähäisempien resurssiensa vuoksi sunnuntaiavaamisen kannattajat keskittyivät osoittamaan pääasiallisesti työväestön kannatuksen museoiden sunnuntaiavaamiselle. Esimerkiksi vuonna 1856 sunnuntaiavaamisen kannattajat esittelivät parlamentissa useiden työväenyhdistysten johtohenkilöiden allekirjoittaman julistuksen sunnuntaiavaamisen puolesta. Kannattajat pitivät näitä johtohenkilöitä yhdistystensä edustajina, mikä tarkoitti kaikkien yhdistyksiin kuuluvien olevan myös avaamisten kannalla. Sunnuntaiavaamisen kannattajat huomioivat julistusta esitellessään juuri omien resurssiensa rajallisuuden allekirjoitusten keräämiseen, minkä vuoksi he olivat panostaneet allekirjoitusten laatuun pelkän määrän sijasta. Lisäksi sunnuntaiavaamisen kannattajat huomioivat, että vaikka kyse olikin koko kansan museosta ja sitä koskevasta merkittävästä muutoksesta, oli allekirjoitusten kerääminen sunnuntaiavaamisen puolesta hyvin vaikeaa Lontoon ulkopuolella. Tämä ei tarkoittanut Lontoon ulkopuolella asuneiden olleen välttämättä sunnuntaiavaamista vastaan, mutta koska avaamisen hyödyt olisivat langenneet pääasiassa Lontoon työväenluokille, ei muualla maassa ollut juuri kiinnostusta British Museumin sunnuntaiavaamisen kysymykselle. Vastaavasti sunnuntaiavaamisen kannattajat kritisoivat vastustajia siitä, että nämä olivat keränneet valtaosan vetoomustensa nimistä juuri Lontoon ulkopuolelta, mikä ei siis heijastellut mahdollisesta avaamisesta hyötyvien ja siitä pääasiassa kiinnostuneiden kansalaisten mielipiteitä. Vastustajat eivät kuitenkaan pitäneet tätä merkityksellisenä, vaan viittasivat ainoastaan keräämiensä allekirjoitusten määrään, joka osoitti

¹⁹⁵ HC Deb, 05 February, 1856, vol 140, cc219-20.

selvästi kansan olleen sunnuntaiavaamista vastaan. Allekirjoitusten määrä näyttäisi olleen parlamentissa vaikuttavampi todiste kansan tuesta kuin niiden laatu. Edes allekirjoitusten keräämisen tapojen toistuva kyseenalaistaminen ei horjuttanut monienkaan uskoa vetoomuksiin kansan mielipiteen todistusaineistona. Sunnuntaiavaamista vastustaneiden allekirjoitusten merkittävä määrä vakuutti esimerkiksi vuonna 1856 varakreivi Palmerstonin, joka totesi vetoomuksiin viitaten, ettei parlamentin kannattanut asettua kansan tahtoa vastaan avaamalla museot sunnuntaisin.¹⁹⁶

Kansan tahdon suhteen pyrittiinkin olemaan varovaisia, sillä sitä vastaan rikkomisen pelättiin johtavan levottomuuksiin ja pahimmillaan jopa kumoukselliseen liikehdintään. Eri osapuolten keräämien allekirjoitusten määrien väliset erot olivat kuitenkin niin merkittävät, että väitetyin vilpin ei todennäköisesti uskottu selittävän näin selvää eroa. Vuonna 1856 esitys kansallisten museoiden sunnuntaiavaamisesta kärsikin ensimmäisen merkittävän tappionsa parlamentin äänestyksessä suurelta osin juuri keskustelussa käytettyjen vetoomusten avulla. Kansan tahdon katsottiin olleen sunnuntaiavaamista vastaan, minkä vuoksi ehdotus äänestettiin kumoon. Parlamentissa käyty keskustelu ja sunnuntaiavaamisen ehdotuksen selvä tappio äänestyksessä muuttuivat kuitenkin hieman erikoisella tavalla seuraavina vuosikymmeninä osoitukseksi kansan mielipiteestä sunnuntaiavaamista vastaan. Vuonna 1869, eli kolmetoista vuotta esityksen äänestystappion jälkeen, W. S. Allen toivoi uutta äänestystä aiheesta. Allenin tavoitteena ei kuitenkaan ollut esityksen hyväksyminen, vaan hän halusi osoittaa esityksen kannattajille vastustuksen olevan edelleen merkittävää parlamentissa. Lisäksi hän uskoi parlamenttiedustajien vastustuksen heijastelleen miljoonien ihmisten mielipidettä parlamentin ulkopuolella. Perusteluna hän käytti vuoden 1856 äänestystulosta, sillä hän ei uskonut parlamentin tai kansan mielipiteen muuttuneen noista vuosista.¹⁹⁷

Ajallisesti kaukaa katsottuna voi olla ensisilmäyksellä vaikeaa hahmottaa tätä kolmetoista vuoden ajallista eroa, jonka aikana Allen ei uskonut mielipiteiden muuttuneen lainkaan edes parlamentissa. Kyseessä oli kuitenkin merkittävä ajallinen ero ja keskustelujen välillä myös monet parlamenttiedustajat olivat ehtineet vaihtua. Keskustelujen välillä vallassa oli myös ollut viisi eri hallitusta, joten aikaa oli todella ehtinyt kulua edellisestä äänestyksestä. Tämä ei kuitenkaan estänyt sunnuntaiavaamisen vastustajia vetoamasta voittoonsa osoituksena kansan ja parlamentin mielipiteestä vieläkin myöhemmin, sillä vuonna 1872 sunnuntaiavaamisen vastustajat vaativat selviä todisteita mielipiteen muutoksesta kysymyksen suhteen ennen kuin olivat valmiita tekemään minkäänlaisia muutoksia sunnuntaita koskien.¹⁹⁸

¹⁹⁶ HC Deb, 21 February, 1856, vol 140, cc1053-118.

¹⁹⁷ HC Deb, 04 June, 1869, vol 196, cc1254-79.

¹⁹⁸ HC Deb, 30 July, 1872, vol 213, c110.

Aikaisempiin tuloksiin vetoamista pyrittiin kääntämään myös sunnuntaiavaamisen vastustajia vastaan. Tämä tapahtui juuri viittaamalla ajalliseen etäisyyteen sekä yleensä myös joihinkin muutoksista kertoneisiin merkkeihin. Vuonna 1874 Peter Taylor uskoi mielipiteen kysymyksessä muuttuneen, sillä sunnuntaiavaamista vastustaneiden vetoamusten allekirjoitusten määrä oli laskenut vuotta 1856 seuranneiden kymmenen vuoden aikana lähes puolella miljoonalla. Taylor vetosi myös parlamenttivaalien tulokseen uutena osoituksena kansan mielipiteestä asiassa. Paitsi että yleisellä tasolla työväestö oli saanut 1860-luvun lopussa laajemmin äänioikeuden, oli Taylor itse saanut vaalipiirissään enemmistön taakseen puhumalla paljon museoiden sunnuntaiavaamisen puolesta.¹⁹⁹ Vuonna 1877 Taylor yritti uudelleen vakuuttaa parlamentille kansan mielipiteen muuttuneen nyt jo yli kahdenkymmenen vuoden takaisesta äänestyksestä. Tällä kertaa hänen perustelunsa mielipiteen muuttumiselle oli edellisenä vuonna Lontoossa järjestetty 20 000 työmiehen mielenilmaus kansallisten museoiden sunnuntaiavaamisen puolesta. Näinkin konkreettisesta esimerkistä huolimatta vastustajien vetoamuksiin keräämät allekirjoitukset riittivät vielä vakuuttamaan parlamentin enemmistön kansan tahdosta pitää museo suljettuina sunnuntaisin.²⁰⁰

Vuoden 1876 mielenosoitus, johon Taylor viittasi, oli vastapuolen vähättelyistä huolimatta *The Timesin* uutisoinnin mukaan kuitenkin jokseenkin vakuuttava. Paikalle oli saapunut huonosta säästä huolimatta paljon mielenosoittajia, jotka edustivat pääasiassa työväenluokkia. Mielenosoittajat esittivät mielenosoituksen yhteydessä tiukkasanaanaisenkin vaatimuksen kansallisten museoiden saavutettavuuden parantamiseksi:

*That this meeting, on behalf of the trade and industrial interests of London, indignantly protests against the oppressive closing of the National Galleries and Museums to those who desire to use them on the only day in the week when the great mass of the people can visit them; and, further, this meeting respectfully, but firmly, warns the present Government that this rational extension of public liberty has been patiently waited for and legally sought without avail for many years.*²⁰¹

Työväestön edustajat ilmoittivat hyvin julkisesti kokevansa museoiden aukiolopolitiikan jopa sortoon verrattavana toimintana. Varoituksenomaisesti, mielenosoittajat myös totesivat odottaneensa jo pitkään ja rauhallisesti muutosta. Tällainen varoitus osoitti työväestön tietävän tässä vaiheessa itsekin, minkälaisista naruista oli pyrittävä vetämään, mikäli halusi saada muutoksen aikaan valtiollisella tasolla.

¹⁹⁹ HC Deb, 19 May, 1874, vol 219, cc482-528.

²⁰⁰ HC Deb, 08 June, 1877, vol 234, cc1494-536.

²⁰¹ The Times, May 01, 1876, 10.

Juuri työväestön mielipide oli tärkeä, mikä korostui myös Taylorin argumentoinnissa 1870-luvulla hänen korostaessaan työväestön mielipidettä kansan mielipiteen seassa. Työväenluokkien mielipiteen merkitystä lisäsi näiden joukkoon vuonna 1867 laajentunut äänioikeus, mutta työväestö oli muutenkin merkittävä osa kansasta puhuttaessa kansallisesta museosta ja sen saavutettavuudesta. Työväestön mielipiteen merkittävyys korostui kansallisen museon kohdalla, sillä sen osuus verovaroin rahoitetun museon ylläpidosta oli varsin suuri. Esimerkin työväestön merkittävästä roolista rahoittajana tarjosi Bernard Molloy vuonna 1888 ihmetellessään tuolloin jo luvattun British Museumin sähkövalaistuksen toteutuksen viivästymistä. Valaistuksen avulla oli tarkoitus toteuttaa jälleen yksi ilta-avaamisen kokeilu, jonka toivottiin hyödyttävän erityisesti työväestöä. Molloyn mukaan työväestön pääsyä museoon pitikin parantaa, sillä se maksoi British Museumin 150 000 punnan vuosittaisesta budjetista jopa 100 000 punnan osuuden. Merkittävästä taloudellisesta panoksesta huolimatta British Museumia ei Molloyn mukaan oikeastaan edes ollut olemassa työväestön näkökulmasta, sillä näillä oli mahdollisuus vierailta kokoelmissa vain kansallisina vapaapäivinä.²⁰² Molloy ei tarjonnut tarkempia todisteita laskelmilleen, mutta työväenluokat muodostivat valtaosan Ison-Britannian väestöstä. Lisäksi työväenluokkien panos taloudelle näkyi selvästi myös ulospäin monien työskennellessä tuotantotalouden parissa, minkä vuoksi työväenluokat miellettiin usein kaikkein ahkerimmaksi osaksi kansaa. Tämän vuoksi juuri työväestön sulkemisessa yhteisen omaisuuden ulkopuolelle korostui ajatus epäoikeudenmukaisuudesta.

Argumentille verovaroin rahoitetun museon kuulumisesta kaikille näyttäisikin olleen melko vaikeaa esittää vasta-argumentteja. Museon laajempia aukioloja vastustanut puolikaan ei juuri puuttanut museon rahoitukseen. Sunnuntaiavaamisen kohdalla kuitenkin saatettiin joskus huomauttaa enemmistön olleen avaamista vastaan, minkä vuoksi kansa ei haluaisi myöskään rahojaan käytettävän sunnuntaiavaamisen rahoittamiseen.²⁰³ Samaa argumenttia mukailen Alexander McArthur huomautti vuonna 1877, että kansallisia museoita rahoittaneeseen kansaan kuului paljon myös sunnuntaiavaamisen vastustajia, joiden mielipide yhteisten verovarojen käytöstä tuli myös ottaa huomioon. Sunnuntaiavaamista kannattaneet eivät siis olleet ainoita museon omistajia, vaan McArthurin ja muiden sunnuntaiavaamisen vastustajien mukaan valtaosa omistajista oli sunnuntaiavaamista vastaan, minkä muun muassa kansan parista kerätyt vetoamukset olivat osoittaneet.²⁰⁴ Sunnuntaiavaamisen vastustajat eivät siis lähteneet kieltämään koko kansan roolia

²⁰² HC Deb, 16 November, 1888, vol 330, cc1396-497.

²⁰³ HC Deb, 02 July, 1857, vol 146, cc805-51. John Dove Harris.

²⁰⁴ HC Deb, 08 June, 1877, vol 234, cc1494-536.

museon rahoittajina, vaan keskittyivät osoittamaan kansan enemmistön vastustavan yhteisten rahojen käyttämistä museoiden sunnuntaiavaamiseen.

Itse British Museumin rahoittamista julkisin varoin ei kumpikaan osapuoli kyseenalaistanut kuitenkaan missään vaiheessa kiistaa, mikä kertonee museon arvostetusta asemasta sekä ymmärryksestä muunlaisen rahoituspohjan mahdottomuudesta. Ajatukset muunlaisista rahoitusmalleista hylättiin nopeasti, mikäli joku sellaisia sattui ehdottamaan. Esimerkiksi vuonna 1860 Samuel Gregson ehdotti mahdollisten ilta-avaamisten rahoittamiseksi pientä sisäänpääsymaksua, mutta valtiovarainministerinä tuolloin toiminut William Gladstone esitti ajatukselle vastalauseensa. Hänen mielestään British Museumin kaltaisen kansallisen laitoksen rahoittaminen oli järkevintä toteuttaa juuri kansan toimesta, sillä museon hyödyt ulottuivat koko kansakunnalle eikä pelkästään museossa vierailleille lontoolaisille. Tämän vuoksi museon rahoittaminen verovaroista oli ainoa perusteltu käytäntö.²⁰⁵ Kansallisten museoiden maksuttomuus näyttäisi olleen tärkeä periaate, josta haluttiin pitää kiinni. Se teki museoista ainakin periaatteen tasolla saavutettavampia sekä perusteli niiden rahoituksen julkisista varoista. Aukiolopolitiikan avulla oli tästäkin huolimatta mahdollisuus sulkea kokonaisia kansanosia museon ulkopuolelle. Tällaisen ratkaisun perusteluksi näyttäisi riittäneen kyseenalaiset osoitukset sekä oletukset kansan tahdosta pitää museot suljettuina sunnuntaisin. Monet epäilemättä uskoivat kerättyjen allekirjoitusten määrän osoittavan selvästi kansan mielipiteen asian suhteen, eivätkä uskaltaneet tämän vuoksi asettua sunnuntaiavaamisen puolelle ja kansan tahtoa vastaan.

Kansan mielipiteeseen tai julkiseen mielipiteeseen alettiin vedota parlamentissa yhä enemmän 1870-luvun lopulta lähtien. Julkinen mielipide, johon vedottiin, ei ollut kuitenkaan kytköksissä siihen kansan mielipiteeseen, jota mitattiin keräämällä allekirjoituksia vetoonuksiin. Kyse oli paljon abstraktimmasta käsitteestä, joka pohjautui erilaisiin tekijöihin. Julkisesta mielipiteestä, sen edustajista ja sen mittaamisesta esitettiin kuitenkin hyvin erilaisia käsityksiä parlamentissa. Anthony Mundella piti vuonna 1882 kansan mielipiteen selvänä osoituksena sitä, että maan 154 museon joukosta vain neljä oli avoinna sunnuntaisin. Koska suurin osa näistä museoista oli kunnallisen hallinnon alaisuudessa, piti Mundella tilannetta osoituksena kansan haluttomuudesta avata mitään museoita sunnuntaisin.²⁰⁶ Museoiden sunnuntaiaukiolojen harvinaisuuden pitämistä osoituksena kansan mielipiteestä voidaan pitää heikkona perusteluna. Mundellan kommentissa kansa samaistuu asutuskeskusten hallintoon, joilla oli valta päättää kunnallisten museoiden aukiolopolitiikasta. Mahdollisesti Mundella oletti jonkinlaisen lähidemokratian toteutuvan pienemmissä

²⁰⁵ HC Deb, 16 August, 1860, vol 160, cc1355-69.

²⁰⁶ HC Deb, 19 May, 1882, vol 269, cc1148-90.

asutuskeskuksissa pitäessään hallinnollisia päätöksiä osoituksena yleisemmästä mielipiteestä. Tai mahdollisesti Mundellan käsitys kansasta oli rajoittunut. Joka tapauksessa Mundella uskoi, että museot ympäri maata olisivat ilman muuta olleet avoinna sunnuntaisin, mikäli tämä olisi ollut kansan tahto.

Vaikka Mundella piti esimerkkiään osoituksena kansan mielipiteestä, julkisena mielipiteenä sitä on kuitenkin vaikeampi nähdä. Vuonna 1884 ylähuoneessa käydyssä keskustelussa mukaan nostettiin selvemmin julkisen mielipiteen edustajaksi mielletty lehdistö. Kansallisten museoiden sunnuntaiavaamista kannattanut lordi Thurlow huomioi, että

*Excepting one or two Sabbatarian newspapers, every newspaper in London was on his side, and so far as he could gather, the same might be said of the country newspapers throughout England.*²⁰⁷

Seuraavana vuonna Thurlow totesi asemansa keskustelussa vahvistuneen entisestään julkisen mielipiteen (*public opinion*) siirtyessä yhä selvemmin British Museumin sunnuntaiavaamisen puolelle. Hänen puolellaan olivat kaikki Lontoon päivittäiset sanomalehdet puoluekannasta riippumatta.²⁰⁸ Puheenvuorossa on huomioarvoista Thurlow'n käyttämä termi *public opinion*. Julkinen mielipide olikin hänen mukaansa auttanut kansaa hahmottamaan paremmin kysymystä:

*The mist and cloud that had long obscured the view of the public upon this matter had now passed away, dispelled by the force of a more enlightened public opinion.*²⁰⁹

Vaikka julkinen mielipide kehittyi ja kasvoi sunnuntaiavaamisen tueksi 1800-luvun loppua kohti, viitattiin siihen hyvin rajoitetusti alahuoneessa, jossa päätös kansallisten museoiden sunnuntaiavaamisesta oli mahdollista tehdä. Alahuoneessa kaivattiin 1890-luvulle tultaessa yhä enemmän konkreettisia todisteita kansan mielipiteestä asiaan liittyen, minkä vuoksi kansan parista kerättyjä allekirjoituksia käytettiin edelleen, niiden oikeellisuuden varmistamiseen liittyvistä ongelmista huolimatta. Sunnuntaiavaamisen kannattajat alkoivat kuitenkin aktivoitua 1890-luvulla aiempaa paremmin kansan tuen todistavan aineiston esittämisessä. Hyvänä esimerkkinä käy Harry Lawsonin vuonna 1891 esittämä Lontoon City Councilin äänestystulos, jossa esitys museoiden sunnuntaiavaamisesta oli voittanut selvin luvuin. Tämä esitettiin konkreettisena esimerkkinä ainakin Lontoon väestön halusta avata museo sunnuntaisin, mutta vastustajat uskoivat edelleen erityisesti työväestön olleen avaamista vastaan. Vastustajien todistusaineisto tästä työväestön tuesta oli

²⁰⁷ HL Deb, 21 March, 1884, vol 286, cc419-49.

²⁰⁸ HL Deb, 20 March, 1885, vol 296, cc3-36.

²⁰⁹ HL Deb, 20 March, 1885, vol 296, cc3-36.

kuitenkin kannattajia heikommalla pohjalla, sillä he pystyivät vetoamaan vain muutamien yksittäisten työläisten kirjeisiin ja jo melko vanhoihin kansan parista kerättyihin allekirjoituksiin.²¹⁰

Parempi todistusaineisto kansan kannatuksesta korostui vuoden 1896 keskustelussa, jota seuranneen äänestyksen tuloksena kansallisten museoiden sunnuntaiavaaminen sallittiin. Sunnuntaiavaamisen kannattajat toivat keskusteluun todistusaineistoa yleisestä kokoontumisesta, jossa oli varmistettu sekä kaupungin edustajien että itse kaupunkilaisten tuki avaamiselle. Tämän lisäksi museoiden sunnuntaiavaamista parlamentissa esittänyt William Massey-Mainwaring oli saanut vetoamukset 109 ammattijärjestöltä Lontoon seudulta, joissa osoitettiin työväenluokkien tuki sunnuntaiavaamiselle. Ero vastapuolen argumentointiin kävi selväksi, kun sunnuntaiavaamista vastustanut eversti Thomas Sandys esitti, että 95 prosenttia koko maan työläisistä oli sunnuntaiavaamista vastaan ilman minkäänlaista todistusaineistoa väitteensä pohjaksi. Ainoana perusteluna Sandysilla oli tuntemukset omasta vaalipiiristään, jossa oli myös paljon työväestöä, joista kukaan ei ollut kuitenkaan lähestynyt häntä kysymyksen tiimoilta.²¹¹ Tässä viimeisessä keskustelussa numeroihin perustuvat konkreettiset todisteet ottivat siis voiton kokemuksiin ja tuntemuksiin pohjanneista perusteluista.

Kansan mielipiteeseen vetoaminen oman näkemyksensä perustelemiseksi vaati vuosikymmenten kuluessa lisääntyneitä konkreettisia todisteita. Keskustelun alkuvaiheessa 1830- ja 1840-luvuilla perusteluksi riitti usein uskomus kansan mielipiteestä tai yksittäinen kirje huolestuneelta kansalaiselta. 1850-luvulla aloitettiin allekirjoitusten kerääminen kansalaisten parista sekä sunnuntaiavaamisen puolesta että erityisesti sitä vastaan. Kyseenalaistetuista keräystavoista huolimatta kansalta kerätyt allekirjoitukset pitivät pintansa 1890-luvulle asti, kunnes ne haastettiin Lontoon kaupungin virallisten tahojen sekä ammattijärjestöjen nimissä tehdyillä vetoamuksilla. Samaan aikaan haastettiin myös aikaisempien aiheesta pidettyjen äänestysten tulokset, sillä sekä edustajissa että parlamenttivaalien äänestäjäkunnassa oli tapahtunut muutoksia vuosien kuluessa. Kansan mielipide oli British Museumiin liittyvän keskustelun kannalta olennaista, koska museolle oli annettu rooli kaiken kansan omaisuutena. Tämän vuoksi pyrittiin todistamaan kansan olevan joko museon laajemman avaamisen puolella tai sitä vastaan.

5.2 Kansallinen luonne ja kansallinen ylpeys

Julkisin varoin koko kansan toimesta rahoitettu British Museum oli helppo asettaa kaikkien kansalaisten yhteisen museon rooliin. Museon kansallinen luonne tarjosi kuitenkin mahdollisuuden myös toisenlaiselle kansallisuutta korostavalle roolille, sillä museon kokoelmat oli helppo nähdä

²¹⁰ HC Deb, 20 March, 1891, vol 351, cc1596-640.

²¹¹ HC Deb, 10 March, 1896, vol 38, cc617-58.

osoituksena niiden keränteen ja omistaneen kansakunnan erinomaisuudesta. Yhtenä kansallisten museoiden valtiollisia tavoitteita edistävänä ominaisuutena onkin nähty juuri museon kyky iskostaa kansallismieltä kävijöihinsä.²¹² Tämän vuoksi onkin hieman yllättävää, että parlamentissa käydyssä keskustelussa British Museumin saavutettavuudesta viitattiin vain harvoin museon rooliin kansallisuustunteen levittäjänä. Yksi mahdollinen syy tähän olivat museon kokoelmat, jotka eivät pitkään 1800-luvulla käsitelleet suoranaisesti Isoa-Britanniaa tai sen omaa historiaa. Esillä oli enimmäkseen koko maailman historia sekä luonnontieteellisiä näytteitä ympäri maailmaa. Laajat ja merkittävät kokoelmat herättivät varmasti kunnioitusta ja korostivat tällaisten kokoelmien omistaneen valtion asemaa muiden valtioiden joukossa. Vaikutus kansallistunteeseen oli siis ikään kuin välillistä museon keskittyessä muuhun kuin oman maan rikkaan historian tai merkittävien taiteilijoiden esittelyyn. Kansakunnan suuruuden ja voiman esittely kansalaisille oli kuitenkin osa museon tehtävää. Tämän uskottiin kasvattavan kansallista ylpeyttä, minkä lisäksi Sir Robert Peel korosti vuonna 1838 parlamentissa British Museumin vahvistavan kävijöissään myös omaan maahan tunnettua kiintymystä.²¹³ Kiintymyksen ja kansallistunteen kehittämistä pidettiin erityisen tärkeänä työväenluokkaisten keskuudessa, sillä näin uskottiin olevan mahdollista vähentää halua käydä oman kansakunnan esivaltaa vastaan. Muutamaa vuotta myöhemmin Peel totesikin parlamentissa museon kaltaisten itsensä kehittämisen mahdollisuuksien tarjoamisen kansalle toimivan monarkian ja hallitusmuodon vahvistajana, mikä antoi valtion vakaudelle uudenlaisia takeita.²¹⁴

Enimmäkseen British Museumin rooliin kansallisen luonteen edustajana viitattiin parlamenttikeskusteluissa kuitenkin vertailtaessa sitä ja sen käytäntöjä muiden maiden museoihin. Museon tarjoamien hyötyjen uskottiin ulottuvan Isossa-Britanniassa liian harvoille kansalaisille verrattuna muihin maihin. Esittämällä asia näin pyrittiin vetoamaan kansalliseen ylpeyteen osoittamalla Ison-Britannian väestön jääneen käytöksensä ja makunsa puolesta muun Euroopan jälkeen sulkemalla kehitystä kaivanneen työväestön tärkeimmän museonsa ulkopuolelle. British Museumin paremman saavutettavuuden kannattajat vetosivat mielellään muiden maiden museoiden aukiolokäytäntöihin etenkin sunnuntaiavaamisen kysymyksessä. Erityisesti vedottiin kilpakumppanina pidetyn Ranskan käytäntöihin, minkä todennäköisesti uskottiin osuvan parhaiten englantilaisten kansalliseen ylpeyteen. Ranskaan vertailua tehtiin etenkin sunnuntaiavaamisen kysymyksessä molemmilla puolilla. Sunnuntaiavaamisen kannattajat näkivät Ranskan positiivisena mallina, kun puolestaan vastustajille kyse oli enemmänkin varoittavasta esimerkistä. Louvren sunnuntaiseen aukioloon vedottiin jo 1830-luvulla osoituksena ranskalaisten kulttuurisesta

²¹² Prior 2002, 34.

²¹³ HC Deb, 27 July, 1838, vol 44, cc727-9.

²¹⁴ HC Deb, 14 July, 1842, vol 65, cc124-43.

etumatkasta. Tämän varjolla Joseph Hume toivoi parlamentissa jo vuonna 1836 sunnuntaiaukioloja myös British Museumiin:

*If the hon. Baronet would but consent to open his mind to the plain testimony of fact, he would find that the soldier and the mechanic of Paris derived a much higher elevation of mind, and a consequent higher tone of morality, from spending their Sunday afternoon in the Louvre than from besotting themselves in a cabaret.*²¹⁵

Museon sunnuntaiavaamisen vastustajia syytettiin usein halusta kohdella omaa työväestöä selvästi huonommin kuin muissa maissa. Tämän epäiltiin johtuneen uskosta englantilaisten muita karkeampaan käytökseen, mikä käsitys kumottiin Joseph Humen mukaan kuitenkin viimeistään British Museumissa juhlapyhinä vierailleiden suurten joukkojen hyvän käytöksen myötä. Kansallinen luonne oli kehittynyt, joten englantilaisten karkeus ei Humen mukaan kelvannut enää vasta-argumentiksi sunnuntaiavaamisille.²¹⁶ Maan työväestön käytös oli näin ollen sillä tasolla, että sille voitiin sallia vapaampi pääsy kansallisiin museoihin, kuten muissa maissa oli tehty. Muiden maiden esimerkki vain korosti Isossa-Britanniassa harjoitettua työväestön huonoa kohtelua. Joseph Hume uskoi työväestön huonomman kohtelun johtavan siihen, että valtio ei luottanut Isossa-Britanniassa kansalaisiinsa siinä määrin kuin muut maat. Puhuessaan 1850-luvun alussa kansaan osoitetun luottamuksen puutteesta Hume oli odottanut turhaan jo yli kymmenen vuoden ajan, että kansan todistettu hyvä käytös juhlapyhien aikana olisi avannut British Museumin ovet myös sunnuntaisin. Luottamus, jonka arvoista Hume uskoi kansan olevan, kuitenkin puuttui, tai ainakaan sitä ei osoitettu. Muissa maissa luottamusta osoitettiin muun muassa museoiden sunnuntaiavaamisten muodossa ja tämä luottamus oli tehnyt näiden maiden kansalaisista onnellisempia ja parantanut käytöstä entisestään.²¹⁷ Muiden maiden työväestön uskottiin hyötyvän luottamuksesta myös taloudellisesti, sillä museot kehittivät makua ja auttoivat käsityöläisiä muodikkaampien ja maailmalla halutumpien tavaroiden tuotantoon.²¹⁸

Kuva oman kansallisen museon erinomaisuudesta oli kuitenkin monesti niin vahva, ettei Louvreen vertaaminen ja kateuteen vetoaminen toimineet läheskään aina. British Museumin rooli ensimmäisenä kansallisena, maallisena ja julkisena laitoksena tunnistettiin selvästi ja tätä käytettiin vasta-argumenttina viitattaessa muiden maiden esimerkkeihin. Mielellään huomautettiin museon myös olleen avoinna yleisölle jo selvästi laajemmin kuin mikään muu vastaava laitos koko

²¹⁵ HC Deb, 30 May, 1836, vol 33, cc1155-68.

²¹⁶ HC Deb, 07 April, 1843, vol 68, cc728-38.

²¹⁷ HC Deb, 29 April, 1852, vol 120, cc1348-83.

²¹⁸ HC Deb, 20 March, 1855, vol 137, cc915-40.

maailmassa.²¹⁹ Väite saattoi hyvinkin pitää paikkansa, sillä museo avasi ovensa pääsääntöisesti viitenä päivänä viikossa kuuden tunnin ajaksi, vaikka osa päivistä olikin tarkoitettu lähinnä tiedemiehille ja taiteilijoille. Sunnuntaisin suljettuna olemista pidettiin vähäarvoisena näiden runsaiden aukiolotuntien rinnalla. Muun Euroopan kansalliset museot saattoivat avata ovensa yleisölle ainoastaan sunnuntaisin, kuten tehtiin muun muassa Pariisin Louvressa. British Museum oli siis muihin museoihin verrattuna avoinna varsin laajasti, mutta rajaamalla juuri sunnuntain aukioloaikojensa ulkopuolelle sillä ei juuri ollut mahdollisuuksia työväestön tavoittamiseen. Louvren tapa painottaa aukiolonsa juuri sunnuntaille oli esimerkki siitä, että museon aukiolopolitiikkaa pyrittiin muualla tekemään työssä käyneen väestön näkökulmasta avaamalla ovet näiden ainoana vapaapäivänä.

Myös vastalauseita British Museumin sunnuntaiavaamiselle perusteltiin usein Ranskan ja Louvren esimerkin avulla. Museon sunnuntaiavaamisen pelättiin johtavan samanlaiseen moraalittomuuteen, jota oli nähtävillä muissa maissa, mutta erityisesti Ranskassa. Vuoden 1848 levottomuuksia ympäri Eurooppaa sekä erityisesti saman vuoden vallankumousta Ranskassa pidettiin erityisesti 1850-luvulla varoittavina esimerkkeinä sunnuntaiavaamisen aiheuttamista moraalittomuuksista. Tämän vuoksi uskontoon liittyneissä kiistoissa sunnuntain oikeanlaisesta viettämisestä päädyttiin usein vertailemaan sunnuntain viettämisen tapoja kotona ja muualla. Sunnuntaiavaamista vastustaneet pitivät erityisesti Ranskan sunnuntaihin liittyviä tapoja ja käytäntöjä rappiollisina, kun puolestaan avaamista kannattaneet väittivät englantilaisen sunnuntain olleen selvästi tiukemmin säädelty kuin missään muualla. Ehdotukset sunnuntaiavaamisesta koettiin vastapuolella pyrkimykseksi muuttaa englantilaisia tapoja, minkä uskottiin osaltaan horjuttavan kansallista luonnetta kokonaisuudessaan. Kansallisten ominaisuuksien lisäksi pelättiin myös kuvitellun moraalisen ylemmyyden menettämistä muihin maihin verrattuna. Vuonna 1855 Apsley Pellatt sanoi parlamenttikeskustelun yhteydessä tulevansa hyvin surulliseksi, mikäli Herran päivän kunnioitus laskettaisiin Britanniassa Ranskan tai Saksan tasolle. Pellattille kansalliseen tunteeseen kuului siis selvästi myös uskonnollisuus ja sen korostaminen ja kansallinen museo valtion edustajana osoittaisi sunnuntaisella aukiolollaan koko valtion uskonnollisuuden tason laskeneen. Pellatt esitti jopa toiveen, että Britanniassa voitaisiin näyttää esimerkkiä muille maille, mikä auttaisi kaikkia kansoja nousemaan heidän tasolleen.²²⁰ Johtavan aseman saavuttaminen kansakuntien joukossa oli Pellattin näkemyksen mukaan sidottuna yllättävänkin tiiviisti British Museumiin ja päätökseen sen sunnuntaiavaamisesta. Vuoden 1851 Lontoon maailmannäyttelyn aikana maa oli päässyt esittelemään ikään kuin omaa teknistä ja

²¹⁹ HC Deb, 07 April, 1843, vol 68, cc728-38; HC Deb, 24 July, 1846, vol 87, cc1440-6; HC Deb, 03 July, 1854, vol 134, cc1053-73.

²²⁰ HC Deb, 20 March, 1855, vol 137, cc915-40.

kulttuurista ylivertaisuuttaan, mutta Pellatt harmitteli vielä vuonna 1856 menetettyä mahdollisuutta myös moraalisen ylivertaisuuden osoittamiseen:

*Why, had not an example been set to the world by our great Exhibition being kept closed on Sundays in 1851? Foreigners respected the English for their observance of the Sabbath. --- Regard for the sacred character of the Sabbath was an attribute of Englishmen.*²²¹

Sunnuntain pyhyden kunnioittaminen, ja sen vuoksi myös kansallisen museon pitäminen suljettuna sunnuntaisin, oli Pellattin mukaan englantilaisten ominaisuus. British Museumille asetettiin tässä mielessä myös rooli viimeisenä esteenä kansallisen luonteen tärkeän osan menettämislle.

Sunnuntaiavaamisen kannattajat eivät kuitenkaan pitäneet pelkoa yhtä todellisena, sillä he eivät uskoneet museoiden sunnuntaiavaamisen turmelevan kansan moraalialia tai edes tekevän sunnuntaista moraalittomampia tai maallisempia päiviä. Sunnuntaiden luonnetta vertailtiin paljon parlamenttikeskusteluissa pääasiassa käyttäen termejä *mannermainen sunnuntai* (*Continental Sunday*) ja *englantilainen sunnuntai* (*English Sunday*). Mannermaisesta sunnuntaista puhuttiin negatiiviseen sävyyn ja siihen laskettiin kaikki mahdolliset moraalittomuudet, joita Manner-Euroopassa vietettyjen vapaamielisempien sunnuntaiden katsottiin edustavan. Kyse oli pohjimmiltaan perinteisiä tapoja uhanneesta toiseudesta, jolla vedottiin erityisesti arvokonservatiiveihin. Sunnuntaiavaamisen kannattajat pitivät puolestaan mannermaista sunnuntaita lähinnä vain mörkönä, jolla pyrittiin pelottelemaan kansaa jonkun ulkopuolisen tuomisesta olemassa olevien korostetun englantilaisten tapojen tilalle. Mannermaisen sunnuntain vastakohtaksi asetettu englantilainen sunnuntai vetosikin perinteisiin englantilaisiin arvoihin ja erityisesti lepopäivän pyhittämiseen osana niitä. British Museumin sunnuntaiavaamista vastustaneet uskoivat mannermaisen sunnuntain tuhoavan englantilaisen sunnuntain täysin, mutta sunnuntaiavaamista kannattaneet pyrkivät ottamaan englantilaisen sunnuntain omakseen. He vastasivat mannermaisen sunnuntain tuomisen pelkoihin korostamalla omaa käsitystään englantilaisesta sunnuntaista, jossa lepopäivän kunnioittaminen ei tarkoittanut pidättäytymistä kaikenlaisista huvituksista, jollaisten joukkoon museokin voitiin lukea. Englantilaiseen sunnuntaihin oli sunnuntaiavaamista kannattaneiden mukaan mahdollista yhdistää viaton ajanviette esimerkiksi museovierailun muodossa. Lopulta kiistan molemmat puolet asettuivat siis englantilaisen sunnuntain säilyttämisen kannalle, mutta käsitykset englantilaisen sunnuntain luonteesta vain erosivat toisistaan.²²²

²²¹ HC Deb, 21 February, 1856, vol 140, cc1053-118.

²²² Ks. esim. HC Deb, 04 June, 1869, vol 196, cc1254-79.

Englantilaisten sunnuntain viettämisen tapojen ylivertauus suhteessa mantereen tapoihin myös kyseenalaistettiin monesti. Vuonna 1856 Sir Joshua Walmsley esitteli parlamentille nimettömäksi jääneen asiantuntijan kirjeen, jossa moraalittomuuden todettiin olevan selvästi pahempaa Lontoossa kuin muissa mantereen kaupungeissa erityisesti sunnuntaisin.²²³ Lähes kaksikymmentä vuotta myöhemmin vuonna 1874 Peter Taylor kertoi parlamentille Pariisissa vierailleen henkilön todistaneen, että Lontoossa oli juopottelua ja moraalittomuutta selvästi enemmän kuin Pariisissa, jossa museot olivat avoinna sunnuntaisin.²²⁴ Laajamittaisempaa ja selvempää juopottelua Lontoossa Pariisiin verrattuna pyrittiin brittiläiseen ylemmyyteen uskoneiden toimesta selittämään pois yksinkertaisesti kansallisilla eroilla. Tehdyt huomiot Lontoosta pahemman juopottelun paikkana johtui väitteen mukaan vain eri kansojen juomavalintojen eroista. Pariisissa juopumuksen ja juopottelun vähyys selittyi Alexander McArthurin vuonna 1877 tarjoaman selityksen mukaan sillä, että ranskalaiset joivat enemmän kevyitä viinejä, jotka eivät aiheuttaneet samalla tavalla juopumusta kuin Lontoossa mieluummin nautitut olut ja viina.²²⁵

Sunnuntaiavaamisen vastustajien käyttämä argumentti sunnuntaityön lisääntymisestä avaamisen myötä sai myös tukea Ranskasta, jossa sunnuntain kerrottiin olleen yksi työpäivä muiden joukossa. Tämän vuoksi työväestö ei edes ehtinyt vierailta Louvressa sunnuntaisin, vaikka se oletettavasti oli avoinna tuolloin juuri heitä varten. Sunnuntain peloteltiin pitkään kehittyvän osaksi työviikkoa myös Isossa-Britanniassa British Museumin sunnuntaiavaamisen seurauksena. Ranskassakin sunnuntaityöskentely alkoi kuitenkin vähentyä merkittävästi vuosisadan loppua kohden, mikä huomattiin myös parlamentin keskusteluihin osallistuneiden parissa. Erityisesti huomattiin, ettei sunnuntaityöskentelyn vähentyminen ollut aiheuttanut Ranskassa vaatimuksia museoiden sulkemiseksi sunnuntaisin. Tämä tarkoitti Ranskan työväestön ymmärtäneen, ettei sunnuntaityöskentely ollut millään tavalla kytköksissä sunnuntaisin ovensa avanneeseen museoon. Mannermaiseen sunnuntaihin liitetyt paheet eivät siis aiheutuneet museoiden aukioloista. Vastapuoli kuitenkin huomautti mielellään, ettei museoiden aukiolo ollut kuitenkaan onnistunut poistamaan mannermaisen sunnuntain paheita, vaikka sunnuntaiavaamista perusteltiin Isossa-Britanniassa juuri tapoja parantavilla vaikutuksilla.²²⁶

Museon pitäminen suljettuna sunnuntaisin takasi siis monien mielestä korostetun englantilaisen sunnuntain viettämisen tavan säilymisen. Näin museo oli osa perinnettä, joka määritteli kansallista

²²³ HC Deb, 21 February, 1856, vol 140, cc1053-118.

²²⁴ HC Deb, 19 May, 1874, vol 219, cc482-528.

²²⁵ HC Deb, 08 June, 1877, vol 234, cc1494-536.

²²⁶ HC Deb, 20 March, 1891, vol 351, cc1596-640.

luonnetta. Perinteeseen puuttuminen sunnuntaiukiolojen myötä olisi monien mielestä aiheuttanut kansalliselle luonteelle merkittävää haittaa. Vaikka sunnuntaiavaamisen kannattajat olivat pyrkineet korostamaan viattoman ajanvietteen yhteensovittamista englantilaiseen sunnuntaihin, pidettiin museoiden sunnuntaiavaamista keskustelun loppuun asti laajasti mannermaisen sunnuntain osana. Vielä viimeisessä parlamenttikeskustelussa ennen museon sunnuntaiavaamisen hyväksymistä uskottiin, että sunnuntaiavaamisen esityksen tavoitteena oli ainoastaan mannermaisen sunnuntain tuominen englantilaisen sunnuntain korvaajaksi.²²⁷ Omien arvojen menettämisen ja toiseudella korvaamisen pelko oli toiminut pitkään sunnuntaiavaamista vastustaneiden hyväksi. Lopulta suurin osa parlamentin alahuoneesta kuitenkin tuli siihen tulokseen, että rationaalisena ajanvietteenä tai viattomana huvituksena pidetty British Museum oli sovitettavissa englantilaisen sunnuntain perinteeseen. Museon avaaminen sunnuntaina asettikin lopulta British Museumin kansallisena ylpeyden aiheena osaksi kansallisen ylpeyden aiheena pidettyä englantilaista sunnuntaita.

Ehkä hieman yllättäenkin museon rooliin kansallistunteen välittäjänä vedottiin saavutettavuuskeskustelussa vain hyvin harvoin. Toki vuosikymmenten varrelle mahtui myös puheenvuoroja, jossa korostettiin museon asemaan kansallisen tunteen iskostajana, mutta tähän ajatukseen liittyviä argumentteja esiintyi selvästi odotettua vähemmän. Kansallinen erityislaatuisuus tuli keskustelussa esiin enimmäkseen juuri sunnuntain viettämisen tapojen vertailussa muihin maihin. Näin kansallisuuskin saatiin kytkettyä mukaan keskusteluun. Mahdollinen syy kansallistunteen korostamisen vähyydelle pitkässä keskustelussa löytyy British Museumin kokoelmista. Vaikka museo oli kansallinen, ei sen kokoelmat edustaneet samalla tavalla oman kansan menneisyyttä ja saavutuksia kuin muiden kansallisten museoiden kokoelmat. Luonnonhistoriallisille aarteille sekä Lähi-idän ja Välimeren alueelta peräisin olleille muinaismuistoille perustunut kokoelma oli vaikea myydä Ison-Britanniassa kansallista yhtenäisyyttä ja erityislaatuisuutta korostavana kokoelmana. Kokoelmien kattavuus ja mittaamaton arvokkuus voitiin kuitenkin valjastaa levittämään sanomaa Ison-Britannian maailmanlaajuisesta mahdista ja voimasta. Tähän kuitenkin viitattiin keskustelussa vain harvoin. Kansallinen erityislaatuisuus piti siksi löytää muualta.

6. Yhteenveto

British Museum haki omaa yhteiskunnallista paikkaansa ja rooliaan vielä 1830-luvulle tultaessa, sillä sen vaikutuspiiri oli rajoittunut lähinnä yhteiskunnan ylempien osien edustajiin, joilla oli mahdollisuudet vierailta museossa. Perustamisensa yhteydessä museolle oli asetettu rooli tieteellisen

²²⁷ HC Deb, 10 March, 1896, vol 38, cc617-58.

toiminnan tukijana sekä kaikkien kiinnostuneiden kansalaisten hyödynnettävänä laitoksena. Museoon pääsyn rajoittaminen erilaisten sääntöjen ja säädösten avulla kuitenkin sysäsi roolin kaikkia kansalaisia hyödyttävänä laitoksena syrjään useiden vuosikymmenten ajaksi. Rooli tieteellisen tutkimuksen tukijana korostui ja rinnalle nousi rooli kansan ylempien osien ajanvietteen paikkana. Pian myös keskiluokkainen porvaristo omaksui museon sopivaksi paikaksi ajanvietteelleen, mikä antoi museolle uuden roolin keskiluokkaisen kulttuurin tunnuksena ja samalla keskiluokkien luokkatietoisuuden vahvistajana. Äänioikeuden laajentaminen museota hyödyntäneiden ylempien keskiluokkien keskuuteen nosti esille työväestön sulkemisen poliittisen vaikuttamisen lisäksi myös kansallisen museon ulkopuolelle pääasiassa aukioloaikojen avulla. Työväestön tyytymättömyyden pelättiin purkautuvan väkivaltaisella ja yhteiskunnalle haitallisella tavalla, minkä vuoksi monien mielestä näille oli tehtävä jonkinlaisia myönnytyksiä. Laajemman äänioikeuden ajamista jatkettiin edelleen, mutta myös kansallisen museon saattamista paremmin työväestön saataville pidettiin eräänlaisena kädenojennuksena. Samaan aikaan uskottiin myös British Museumin kaltaisten korkeakulttuurin edustajien toimivan kansalaisten sivistäjinä rationaalisen ajanvietteen hengessä.

Näistä lähtökohdista alkoi vuosikymmeniä kestänyt keskustelu museon saavutettavuudesta, jonka aikana British Museumille annettiin hyvin erilaisia rooleja ja tehtäviä. Paremman saavutettavuuden kannattajat pitivät museota tapakasvattajana, yleisenä sivistäjänä, kurinpitäjänä ja uudenlaisen, rationaalisen ajanvietteen esimerkinomaisena paikkana. Museon kehittävään vaikutukseen uskottiin etenkin taistelussa juopottelua vastaan, mikä synnytti vaatimuksia British Museumin avaamisesta myös sunnuntaisin. Sunnuntainen juopottelu oli ajanvietteenä osa vanhaksi miellettyä maailmaa ja sinne kuuluneita talonpoikaisia tapoja, joista haluttiin päästä eroon erityisesti keskiluokkaisen väestön toimesta. Vanhojen tapojen karkeuden, äänekkyyden ja arvaamattomuuden ei enää katsottu sopivan maailmaan, joka muuttui jatkuvasti säädellymmäksi. Siirtyminen yhä enemmän säännölliseen palkkatyöhön epäsäännöllisen maataloustyön maailmasta rytmitti ihmisten elämää ja jaotteli ajan aiempaa selkeämmin omassa käytössä olevaan vapaa-aikaan ja työnantajille myytävään työaikaan. Työaikojensa puitteissa kansalaiset olivat hyvin kontrolloituja, mutta sama haluttiin saavuttaa myös vapaa-ajalla. Tämä vaati uudenlaisia ajanvietteitä sekä uudenlaisia ajanvietteen tiloja, joissa kansalaisten kontrollointi oli mahdollista. Suuri osa työläisten viikoittaisesta vapaa-ajasta osui sunnuntaille, minkä vuoksi uudenlaisten ajanvietteiden tarjoaminen tuolle päivälle oli ensiarvoisen tärkeää. Pubeissa kansalaisten kontrollointi oli mahdotonta itse tilojen ja niihin tiiviisti liittyneen alkoholin vuoksi, mutta modernin museon katsottiin tarjoavan kontrolloinnin mahdollisuuden tilassa, jossa juopottelu oli vieläpä kielletty.

Sunnuntaiavaamisen vastustajat näkivät kuitenkin museon uhkana uskonnollisuudelle. British Museumin avaaminen sunnuntaisin olisi asettanut valtiollisen laitoksen kilpailuasemaan kirkon kanssa perinteisesti kirkolle kuuluneista rooleista kansan kouluttajana ja moraalin kehittäjänä. Lisäksi British Museumin kaltaisen valtiollisen laitoksen sunnuntaiavaamisen pelättiin murtavan viimeisetkin esteet sunnuntain maallistamisen tieltä. Tämän peloteltiin tarkoittavan myös sunnuntaityöskentelyn normalisoitumista, vaikka sunnuntaityö ei monilla aloilla ollut erityisen harvinaista museoiden ollessa vielä kiinni sunnuntaisin. Museon sunnuntaiavaamisen esitettiin olevan erityisesti työväestön, mutta myös koko kansan toiveiden vastaista. Myös laajempien aukioloaikojen kannattajat esittivät kansan olevan puolellaan. Kansan tuen saaminen koettiin kysymyksen molemmin puolin tärkeäksi, sillä kyse oli kansallisesta museosta. Erityisesti saavutettavuuden parantamista ajaneet tahot muistuttivat mielellään kansallisen museon tarkoittavan kokoelmien rahoitusta julkisista varoista, mikä teki museosta kaikkien veroja maksaneiden kansalaisten yhteistä omaisuutta.

Pitkässä keskustelussa British Museumin saavutettavuudesta jokainen argumentti synnytti vastargumentin, minkä vuoksi ei ole yllättävää, että myös museolle asetetut roolit olivat usein vastakkaisia. Museo miellettiin toisaalta tieteellisen tutkimuksen tukijaksi, jossa satunnaisten kävijöiden kokemuksista oli mahdollista tinkiä tiedemiesten etujen nimissä. Näkemyksen kanssa oli ristiriidassa käsitys museosta kansalaisten vapaa-ajan viettämisen paikkana. Tämä käsitys jätti museon tieteellisen toiminnan taustatehtäväksi ja nosti etualalle tarpeen palvella uudenlaisten vapaa-ajan viettämisen tapojen kysyntää. Kansalaisten vieraillessa museossa vapaa-ajallaan, oli museon tehtävänä sivistää kansaa ja kehittää kävijöiden käytöstä. Kouluttavan ja kasvattavan roolin vastapuolelle asettuivat pelot moraalinen rappeutumisesta ja kansan maallistumisesta, mikäli kasvattavaa roolia haluttaisiin välttämättä toteuttaa sunnuntaisin. British Museumille annetut tehtävät erosivat paikoitellen huomattavasti toisistaan ja museolle mielletyt yhteiskunnalliset roolit asettuivat jopa toisiaan vastaan. Museolle annetut roolit ja tehtävät kertovat kuitenkin myös laajemmin yhteiskunnasta ja yhteiskunnallisista huolista, joihin myös British Museum yhdistettiin. Kansan sivistämisen ja kouluttamisen tavoitteiden taustalla voidaan nähdä pelkoja suurten työväenluokkien noususta esivaltaa vastaan, minkä vuoksi kansan jalostamista ja tarkkailun kehittämistä pidettiin tärkeänä. Huoli sunnuntain maallistumisesta ja British Museumin asettaminen eräänlaiseksi viimeiseksi lukoksi tämän kehityksen tielle kertoo puolestaan uskonnollisen tunteen vähenemiseen liittyneistä peloista aikana, jolloin monet pyrkivät erottamaan valtiota ja kirkkoa yhä selvemmin toisistaan.

Museo sai roolin myös Ison-Britannian kansallisen luonteen edustajana, mikä tuntuukin luontevalta rooilta laitokselle, joka ilmoittaa jo nimessään kansallisuutensa. Erikoista kyllä, museon suoranaisesti kansallisuusaatetta tai –tunnetta levittävään voimaan viitattiin vain harvoin, ja kansallinen luonne tuli enimmäkseen esille vertailussa muihin maihin ja näiden museoihin. Sunnuntaiavaamisen vastustajien suoranainen pelko kansallisen luonteen merkittävän osan menettämisestä British Museumin sunnuntaiavaamisen seurauksena kertoo, kuinka tärkeä rooli museolle todellisuudessa asetettiin kansallisten perinteiden säilyttäjänä ja viimeisenä puolustajana. Sunnuntaisten aukiolojen pelättiin avaavan portit mantereelta vyöryvälle toiseudelle, joka muuttaisi sunnuntait moraalittomiksi työskentelyn päiviksi.

Vuonna 1866 taidekriitikko ja yhteiskunnallinen keskustelija John Ruskin hämmästeli *The Timesin* yleisönosastolla tilannetta, jossa kansan keskuudessa British Museumia pidettiin osittain kouluna, osittain kirjastona ja osittain jouluisten huvitusten paikkana. Ruskinille museo ei ollut mitään näistä, vaan ennen kaikkea tieteellinen laitos.²²⁸ Uskallan kuitenkin väittää Ruskinin osuneen kirjoituksessaan harhaan, sillä museo oli kaikkea Ruskinin mainitsemaa ja todennäköisesti paljon muutakin. Kaikille British Museumin rooleille ja tehtäville, joihin saavutettavuuskeskustelun argumentoinnissa vedottiin, on löydettävissä hyviä perusteita. Museo, ja erityisesti kansallinen museo, onkin juuri sitä, mitä kansalaiset haluavat sen olevan. Yhden ja oikean roolin tai tehtävän tunnistaminen British Museumille, tai museolle ylipäänsä, on mahdotonta, sillä museo ei määrittele itseään riittävän tarkasti tähän tehtävään liittyvän mahdottomuuden vuoksi. Tämän vuoksi myös tutkielman alussa esitetty Kansainvälisen museoneuvoston ICOMin museon määritelmä listaa useita tehtäviä. British Museumin tapauksessa myös jo perustaminen julkiseksi laitokseksi asetti museon samaan julkisuuden valokeilaan kuin politiikan ja avasi keskustelun museon yhteiskunnallisesta roolista. Museo kuului kaikille, joten jokainen saattoi tehdä oman tulkintansa museosta, sen tehtävistä ja yhteiskunnallisista rooleista. Yhtä oikeaa vastausta ei ollut.

British Museumin laajat kokoelmat tekivät siitä potentiaalisen paikan jopa kaikkien kansalaisten asettamien roolien toteuttamiseen. Tutkielman tarkastelussa olleen keskustelun synnyttäjä, museon huono saavutettavuus, kuitenkin jarrutti pitkään kaikkien roolien ja tehtävien toteuttamista. Tarkasteleman keskustelu on osoittanut mitä rooleja ja tehtäviä poliittiseen keskusteluun osallistuneet osapuolet asettivat British Museumille. Vaikka näissä keskustelussa annettiin museolle rooleja ja tehtäviä työväestön etuja ja kehitystä silmällä pitäen, jäi itse työväestön ääni kovin vaimeaksi keskustelussa. Jatkossa olisikin kiinnostavaa tarkastella, millä tavalla työväestö itse

²²⁸ The Times, Jan 27, 1866, 5.

suhtautui British Museumiin. Käyttämäni lähdeaineisto ei juuri paljasta, pidettiinkö British Museumia työväestön keskuudessa vain yhtenä vapaa-ajan vieton paikkana vai todellisena itsensä kouluttamisen mahdollisuutena. Aineisto ei myöskään paljasta, millä tavalla työväestössä suhtauduttiin heidän nimissään esitettyihin vaatimuksiin museon sunnuntaiavaamisen suhteen ja kiinnostivatko British Museumin kokoelmat työväestön edustajia. Sopivan lähdeaineiston avulla nämä kysymykset voivat antaa uusia ulottuvuuksia British Museumin saavutettavuutta käsitelleeseen pitkään keskusteluun.

Lähteet ja kirjallisuus

Painetut lähteet

British Parliamentary Papers, *Report from the Select Committee on the Condition, Management and Affairs of the British Museum with Minutes of Evidence, Appendix and Index. Education, British Museum, 1, 1835*. Irish University Press Series of British Parliamentary Papers. Irish University Press, Shannon, Ireland 1968.

British Parliamentary Papers, *Report from the Select Committee on the Condition, Management and Affairs of the British Museum with Minutes of Evidence, Appendix and Index. Education, British Museum, 2, 1836*. Irish University Press Series of British Parliamentary Papers. Irish University Press, Shannon, Ireland 1968.

British Parliamentary Papers, *Report of the Commisioners on the Constitution and Government of the British Museum with Minutes of Evidence and Index 1850*. Education, British Museum, 3. Irish University Press Series of British Parliamentary Papers. Irish University Press, Shannon, Ireland 1968.

British Parliamentary Papers, *Reports from Select Committees and Other Reports on the British Museum with Proceedings, Minutes of Evidence, Appendices and Indices 1837-99. Education, British Museum, 4*. Irish University Press Series of British Parliamentary Papers. Irish University Press, Shannon, Ireland 1971.

Historic Hansard: 1803 – 2005, <http://hansard.millbanksystems.com/commons/>.

The Times Digital Archive, 1785 - 2010, <http://gale.cengage.co.uk/times-digital-archive/times-digital-archive-17852006.aspx>.

Kirjallisuus

Anderson, Robert G.W., “British Museum, London: Institutionalizing Enlightenment”. Teoksessa Paul, Carole (toim.), *The First Modern Museums of Art – The Birth of an Institution in 18th- and Early-19th-Century Europe*. Getty Publications: Los Angeles, California, 2012, 47 – 71.

Beaven, Brad, *Leisure, citizenship and working-class men in Britain, 1850 – 1945*. Manchester University Press: Manchester and New York, 2005.

- Bennett, Tony, *The Birth of the Museum – History, Theory, Politics*. Routledge: London, 1995.
- Black, Barbara J., *On Exhibit – Victorians and Their Museums*. University Press of Virginia: Charlottesville and London, 2000.
- Caygill, Marjorie, *The Story of the British Museum*. British Museum Press: London, 1992.
- Cole, G. D. H., *British Working Class Politics 1832 – 1914*. Routledge & Kegan Paul Ltd.: London, 1950.
- Collingwood, R. G., *The Idea of History*. Oxford University Press: London, Oxford, New York, 1968.
- Cunningham, Hugh, *Leisure in the Industrial Revolution*. Croom Helm Ltd: London, 1980.
- Evans, Eric J., *Lancaster Pamphlets: Political Parties in Britain 1783 – 1867*. Taylor & Francis e-Library, 2001. Ensimmäinen julkaisu Methuen & Co. Ltd.: London, 1985.
- Foucault, Michel, *Tarkkailla ja rangaista* (suom. Eevi Nivanka, kieliäsun tarkistanut Jukka Kemppinen). Otava: Keuruu, 2005.
- Gadamer, Hans-Georg, *Truth and Method*. (Translation revised by Joel Weinsheimer and Donald G. Marshall.) Continuum International Publishing Group: London, New York, 2004 (Second, revised edition).
- Gilley, Sheridan, “The Church of England in the Nineteenth Century”. Teoksessa Gilley, Sheridan & Sheils, W. J. (toim.), *A History of Religion in Britain – Practice & Belief from Pre-Roman Times to the Present*. Blackwell: Oxford, UK & Cambridge, USA, 1994, 291 – 305.
- Habermas, Jürgen, *Julkisuuden rakennemuutos – Tutkimus yhdestä kansalaisyhteiskunnan kategoriasta* (suom. Veikko Pietilä). Vastapaino: Tampere, 2004.
- Hempton, David, “Religious Life in Industrial Britain, 1830 – 1914”. Teoksessa Gilley, Sheridan & Sheils, W. J. (toim.), *A History of Religion in Britain – Practice & Belief from Pre-Roman Times to the Present*. Blackwell: Oxford, UK & Cambridge, USA, 1994, 306 – 321.
- Hooper-Greenhill, Eilean, *Museums and the Shaping of Knowledge*. Routledge: London & New York, 1992.

Kostet, Juhani, ”Onko suomalaisella museolla aatteellista perustaa?”. Teoksessa Pettersson, Susanna & Kinanen, Pauliina (toim.), *Suomen museohistoria*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia. Kariston Kirjapaino Oy: Hämeenlinna, 2010.

Leahy, Helen Rees, *Museum Bodies: The Politics and Practices of Visiting and Viewing*. Ashgate; Farnham, Surrey, England, 2012.

Lowerson, John & Myerscough, John, *Time to Spare in Victorian England*. The Harvester Press: Sussex, 1977.

Matthew, Colin, ”Public life and politics”. Teoksessa Matthew, Colin (ed.), *The Nineteenth Century – The British Isles: 1815 – 1901*. Oxford University Press: Oxford, 2000, 85 – 133.

Miller, Edward, *That Noble Cabinet – A History of the British Museum*. Ohio University Press: Athens, Ohio, 1974.

Neale, R. S., ”Class and Class Consciousness in Early Nineteenth Century England: Three Classes or Five?”. Teoksessa Neale, R. S. (ed.), *History and Class – Essential Readings in Theory and Interpretation*. Basil Blackwell Publisher Limited: Oxford, England, 1983, 143 – 164.

Norman, Edward, ”Church and State since 1800”. Teoksessa Gilley, Sheridan & Sheils, W. J. (toim.), *A History of Religion in Britain – Practice & Belief from Pre-Roman Times to the Present*. Blackwell: Oxford, UK & Cambridge, USA, 1994, 277 – 290.

O’Brien, Patrick K., ”Introduction: Modern conceptions of the Industrial Revolution”. Teoksessa O’Brien, Patrick K. & Quinault, Roland (ed.) *The Industrial Revolution and British Society*. Cambridge University Press: Cambridge, 1993, 1 – 30.

Perkin, Harold, ”The Birth of Class”. Teoksessa Neale, R. S. (ed.), *History and Class – Essential Readings in Theory and Interpretation*. Basil Blackwell Publisher Limited: Oxford, England, 1983, 165 – 195.

Phillips, John A. & Wetherell, Charles, The Great Reform Act of 1832 and the Political Modernization of England, *The American Historical Review* 100:2 (1995), 411-436.

Price, Vincent, *Communication Concepts 4: Public Opinion*. Sage Publications: Newbury Park, 1992.

- Prior, Nick, "Museums: Leisure between State and Distinction". Teoksessa Koshar, Rudy (toim.), *Histories of Leisure*. Berg: Oxford, New York, 2002.
- Royle, Edward, *Modern Britain, A Social History 1750 – 2011*. Bloomsbury Academic, Bloomsbury Publishing Plc.: London, New York, 2012 (3. Edition).
- Urry, John, *The Tourist Gaze*. Sage Publications: London, Thousand Oaks, New Delhi, 2002.
- Vuolanto, Ville, *Tutkimusprosessi, metodit ja historiantutkimuksen ominaislaatu*. Historiallinen Aikakauskirja 3/2007, 304 – 316.
- Wigley, John, *The Rise and Fall of the Victorian Sunday*. Manchester University Press: Manchester, 1980.
- Williams, Glyn & Ramsden, John, *Ruling Britannia – A Political History of Britain 1688 – 1988*. Longman: London & New York, 1990.
- Wittlin, Alma S., *The Museum – Its History and Its Tasks in Education*. Routledge & Kegan Paul Limited: London, 1949.
- Wright, D. G., *Popular Radicalism – The working-class experience, 1780 – 1880*. Longman: London & New York, 1988.

Liitteet

Liite 1. British Museumin kävijämäärät 1800-luvulla

1810-luku

Vuosi	Kävijämäärä
13.4.1812 - 9.4.1813	31 309
9.4.1813 - 25.3.1814	25 030
26.3.1814 - 25.3.1815	33 074
26.3.1815 - 25.3.1816	35 581
26.3.1816 - 25.3.1817	40 500
26.3.1817 - 25.3.1818	50 172
26.3.1818 - 25.3.1819	63 253
26.3.1819 - 25.3.1820	53 614

1820-luku

Vuosi	Kävijämäärä
27.3.1820 - 25.3.1821	62 543
26.3.1821 - 25.3.1822	91 151
26.3.1822 - 25.3.1823	98 751
26.3.1823 - 25.12.1823	89 825
25.12.1823 - 25.12.1824	112 840
25.12.1824 - 25.12.1825	127 643

25.12.1825 - 25.12.1826	123 302
25.12.1826 - 25.12.1827	79 131
25.12.1827 - 25.12.1828	81 228
25.12.1828 - 25.12.1829	68 101

1830-luku

Vuosi	Kävijämäärä
25.12.1829 - 25.12.1830	71 336
25.12.1830 - 25.12.1831	99 712
25.12.1831 - 25.12.1832	147 896
25.12.1832 - 25.12.1833	210 495
25.12.1833 - 25.12.1834	237 366
1835	Ei tietoja
26.3.1836 - 25.3.1837	356 740
26.3.1837 - 25.3.1838	313 150
1838 - 1839	Ei tietoja

1840-luku

Vuosi	Kävijämäärä
1840	247 000
1841	319 000

1842	547 000
1843	517 000
1844	Ei tietoja
1845	760 261
1846	Ei tietoja
1848	867 000
1849	Ei tietoja

1850-luku

Vuosi	Kävijämäärä
1850	1 098 863
1851	2 527 216
1852	597 973
1853	661 113
1854	459 262
1855	334 089
1856	361 714
1857	621 034
1858	519 565
1859	517 895

1860-luku

Vuosi	Kävijämäärä
1860	536 000
1861	641 000
1862	895 000
1863	440 000
1864	432 000
1865	365 900/677 000
1866	516 000
1867	Ei tietoja
1868	461 000
1869	Ei tietoja

1870-luku

Vuosi	Kävijämäärä
1871	418 094
1872	Ei tietoja
1873	442 264
1874	Ei tietoja
1875	523 317
1876	563 535

1877	539 281
1878	448 516
1879	606 394

1880- ja 1890-luvut

Vuosi	Kävijämäärä
1881	764 405
1897	586 437
1898	612 275

Kävijämäärät selvitetty erinäisistä lähteistä.

Vuosien 1812 – 1838 kävijämäärät on listattu parlamentin asettamien komiteoiden selvitysten liitteissä. (BPP, 1, 321 – 356; BPP, 4, 26 – 27.) Myös 1850-luvun tiedot löytyvät samaisista asiakirjoista. (BPP, 4, 327.)

Muiden vuosien luvut on poimittu parlamenttikeskusteluista vuosien varrelta sekä *The Times* -sanomalehden sivuilta.

Liite 2. British Museumin johtokunta (Board of Trustees)

British Museumin johtokunta koostui viran puolesta jäsenyyden saaneista, merkittävimpien kokoelmien lahjoittajien perheiden edustajista, yhdestä kuninkaan nimittämästä jäsenestä sekä viidestätoista vaalilla valitusta edustajasta. Johtokunnan koko kasvoi 1800-luvun puolivälin tienoilla. Käytän tässä liitteessä virkojen alkuperäisiä englanninkielisiä nimiä.

Virkansa puolesta paikan johtokunnassa saivat:

Vuonna 1835

The Archbishop of Canterbury
The Lord Chancellor
The Speaker of the House of Commons
The Bishop of London
The Lord Chief Justice of King's / Queen's Bench
The Master of the Rolls
The Lord Chief Justice of Common Pleas
The Attorney General
The Solicitor General
The President of the Royal Society
The President of the College of Physicians
The President of the Society of Antiquaries
The President of the Royal Academy

Lisäykset vuoteen 1850 mennessä

The President of the Council
The First Lord of the Treasury
The Lord Privy Seal
The First Lord of the Admiralty
The Lord Steward
The Lord Chamberlain
The Colonial Secretary of State
The Foreign Secretary of State
The Home Secretary of State
The Chancellor of the Exchequer

Perheiden edustajat:

Sloane, 2 paikkaa
Cotton, 2 paikkaa
Harley, 2 paikkaa
Townley, 1 paikka
Elgin, 1 paikka
Knight, 1 paikka

Museon johtokunta vuonna 1835:²²⁹

Archbishop of Canterbury

Lord Chancellor

Speaker of the House of Commons

Bishop of London

Lord Chief Justice of King's Bench

Master of the Rolls

Lord Chief Justice of Common Pleas

Attorney General

Solicitor General

President of the Royal Society

President of the College of Physicians

President of the Society of Antiquaries

President of the Royal Academy

Duke of Northumberland

(Kuninkaan nimittämä jäsen)

Earl Cadogan

(Sloane)

Lord Stanley

(Sloane)

Rev. Arthur Annesley

(Cotton)

George Booth Tyndale, Esq.

(Cotton)

Lord Henry W. Bentinck

(Harley)

Earl Cawdor

(Harley)

T. Peregrine Edward Townley, Esq.

(Townley)

Earl of Elgin

(Elgin)

Thomas Andrew Knight, Esq.

(Knight)

Lord St. Helens

Lord Farnborough

Earl of Aberdeen

Duke of Rutland

Marquess Camden

Earl of Harrowby

Earl of Eldon

Marquess of Lansdowne

Right Hon. Thomas Grenville

Lord Ashburton

Right Hon. Sir Robert Peel, Bart.

Duke of Hamilton

Earl of Derby

Lord Fitzgerald

Sir Robert Harry Inglis, Bart.

²²⁹ BPP, 1, 1835, 389 – 390.

Johtokunta vuonna 1850:²³⁰

The Archbishop of Canterbury
The Lord Chancellor
The Speaker of the House of Commons
The President of the Council
The First Lord of the Treasury
The Lord Privy Seal
The First Lord of the Admiralty
The Lord Steward
The Lord Chamberlain
The Colonial Secretary of State
The Foreign Secretary of State
The Home Secretary of State
The Bishop of London
The Chancellor of the Exchequer
The Lord Chief Justice of the Queen's Bench
The Lord Chief Justice of the Common Pleas
The Master of the Rolls
The Attorney-General
The Solicitor-General
The President of the Royal Society
The President of the College of Physicians
The President of the Society of Antiquaries
The President of the Royal Academy
The Earl of Cadogan (Sloane)
Lord Stanley (Sloane)
George Booth Tyndale, Esq. (Cotton)
Rev. Francis Annesley (Cotton)
Lord H. W. Bentick (Harley)
The Earl of Cawdor (Harley)
Charles Townley, Esq. (Townley)
The Earl of Elgin (Elgin)
John Knight, Esq. (Knight)
The Earl of Aberdeen
The Earl of Derby
The Duke of Rutland
The Marquis of Lansdowne
Sir Robert Peel, Bart.
The Duke of Hamilton
Sir Robert H. Inglis, Bart.
Henry Hallam, Esq.
William R. Hamilton, Esq.
The Duke of Sutherland
The Right Hon. T. B. Macaulay
William Buckland, D. D., *Dean of Westminster*
The Right Hon. H. Goulburn
The Right Hon. Sir David Dundas

²³⁰ BPP, 3, 1850, 3.

The Marquis of Northampton
H. R. H. The Duke of Cambridge

(Kuninkaan nimittämä)

Liite 3. Ison-Britannian hallitukset 1830-luvulta 1890-luvulle

Vuodet	Puolue	Pääministeri
1830 - 1834	Whig	Earl Grey
1834	Whig	Viscount Melbourne
1834	Tory	Duke of Wellington
1834 - 1835	Tory	Sir Robert Peel
1835 - 1841	Whig	Viscount Melbourne
1841 - 1846	Tory	Sir Robert Peel
1846 - 1851	Whig	Earl Russell
1852	Conservative	Earl of Derby
1852 - 1855	Tory	Earl of Aberdeen
1855 - 1858	Liberal	Viscount Palmerston
1858 - 1859	Conservative	Earl of Derby
1859 - 1865	Liberal	Viscount Palmerston
1865 - 1866	Whig	Earl Russell
1866 - 1868	Conservative	Earl of Derby
1868	Conservative	Benjamin Disraeli
1868 - 1874	Liberal	William Ewart Gladstone
1874 - 1880	Conservative	Benjamin Disraeli
1880 - 1885	Liberal	William Ewart Gladstone

1885 - 1886	Conservative	Marquess of Salisbury
1886	Liberal	William Ewart Gladstone
1886 - 1892	Conservative	Marquess of Salisbury
1892 - 1894	Liberal	William Ewart Gladstone
1894 - 1895	Liberal	Earl of Rosebery
1895 - 1902	Conservative	Marquess of Salisbury

Hallituksista ja pääministereinä käytetty lähteenä BBC:n ylläpitämää historiasivuston listausta. Lista löytyy osoitteesta: http://www.bbc.co.uk/history/british/pm_and_pol_tl_01.shtml. Luettu 20.05.2017.